هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

٩٨

سالّی/ ٢٠١٤ — بەرگی نەوەت و هەشت

چاپی یەکەم/ سالّی ٢٠١٩

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١) نائاسایی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠١٤/٧/٣ ل ٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١٩) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠١٤/٧/٢٤ ل ١١ پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٢) ی نائاسایی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠١٤/٨/٢٥` ل١٢٩

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەسپێکی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٤/٩/٣ ل ١٩١

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی (٢) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٤/٩/٢٣ ل ٢٥١

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نییە، تۆ داوای ئەوە دەکەی باسی ئەم پرسە بکەین و منیش وەڵامەت دەدەمەوە، کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو بوو بە پێشنیار و هەر ئەو قسانە دێتە ناو یەك قاڵبەوە، جەنابت پێشنیار بکە یەك سەعات تەرخان بکرێت، بۆ ئەوەی پێشنیارەکان لەو سەعاتە باس بکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باشە، ئێڤار خان فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکایە دیارە لە بەرنامەی کار نەبووە، ئێستا کۆمەڵێك بیرۆکە و کۆمەڵێك یادداشت هەیە، بۆ ئەوەی نەبێتە موزایەدەی سیاسی، چ شتێك لە بەرژەوەندی گشتی هەیە باس لەوە بکرێ، منیش تەئیدی کاك کاروان دەکەم کە سەعاتێك تەرخان بکرێت تا گفتو و گۆ لەسەر ئەم بابەتە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.فرسەت فەرموو.

بەڕێز د.فرست صوفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش رام وایە ئێستا دەست بە بەرنامەی کار بکەین و بڕۆین، ودوایی هەموومان زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان قسەیان هەیە با ناوی خۆیان بنووسن، ئەگەر خستتانە بەرنامەی کار، هەر چەندە ئەوەش موخالەفەی پەیڕەوی ناوەخۆیە، لەبەر ئەوەی پێشتر داتاننەنابوو، بەڵام لەبەر ئەوەی حاڵەتێکی ئیزتیراریە، بەڵام هەر یەکە و دەست هەڵبری و رەئی خۆی و لە جێی خۆی بیرۆکەکەی تەرح بکات، پێم وایە ئەوە..

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێمە دوو یادداشتمان بە دەست گەیشتووە پێش دانیشتنەکەمان دەست پێ بکەین، بۆ باس کردنی کێشەی سووتەمەنی، یادداشتێك داوا لەوە دەکات کە کێشەی بەنزین لە هەرێمی کوردستان باس بکرێت لە پەرلەمانی کوردستان بە ئامادەبوونی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز لە هەرێمی کوردستان، ئەم یادداشتەمان بە دەست گەیشتووە، پێویستمان بەوەیە کە لەگەڵ حکومەت کاتێکی گونجاو لە حەفتەی داهاتوو دابنێین، بۆ ئەوەی ئەنجومەنی هەرێمی نەوت و غاز بێتە پەرلەمانی کوردستان، لێرە گفتوگۆ لەسەر بابەتی بەنزین بکەین، یادداشتێکی تریشمان بە دەست گەیشتووە داوای کۆبوونەوەی پەرلەمان

دەکەن، بە ئامادەبوونی وەزیری سامانە سروشتییەکان، کە دیسان ئەوە ئەم یادداشتەشمان ئاراستەی حکومەت کردووە تا کاتێکی گونجاو دابنێن لە هەفتەی داهاتوو و لە دانیشتنەکانی دەستپێکی هەفتەی داهاتوو کاتێك دابنێن بۆ قسە کردن لەسەر کێشەی بەنزین لە هرێمی کوردستان بە ئامادەبوونی وەزیری پەیوەندیدار، هیچ یادداشتێکمان لە لایەن فراکسیۆنەکانی پەرلەمان بە دەست نەگەیشتووە، داوای ئەوە بکات کە دانیشتنی پەرلەمان یان بڕگەیەکی دانیشتنی ئەمڕۆ، دەستپێکی خولی گرێدانی سالّی یەکەم،خولی چوارەم تەرخان بکەین بۆ ئەوە بە بێ ئامادەبوونی وەزیری مەعنی، بۆیە بۆخۆتان داواتان نەکردووە بخرێتە بەرنامەی کارەوە، ئەوەی بیرۆکەی هەیە پێویست دەکات بە شێوەی نووسراو بیرۆکەکە تەسلیمی دەستەی سەرۆکایەتی بکات، دەستەی سەرۆکایەتی ئەتوانێ بیرۆکەکەی بخاتە دوای ئەوەی کە بەرنامەی کار تەواو ئەبێ، بیرۆکەکە باسی لێوە بکرێت، بەڵام بەرنامەی کار ڕێ و شوێنەکانی دیارە، چۆن دەستکاری لە بەرنامەی کاردا ئەکرێ؟، چۆن ئیزافە لە بەرنامەی کاردا ئەکرێ؟، ڕێ و شوێنەکانی لە پەیڕەوی ناوەخۆی پەرلەمانی کوردستاندا دیارە، بۆیە ئێستا دەستدەکەین بە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان، دوایی کە هاتینە سەر کۆتایی بەرنامەی کار دەرفەت ئەدەین بیرۆکەکان بخرێنە ڕوو، بە تایبەتی ئەوانەی کە یادداشتیان هەیە لەو بارەیەوە، تکایە نوقتەی نیزامی نییە، قسەکانتان زۆربەی نوقتەی نیزامی نییە، لە دەرەوەی پەیڕەوی ناوەخۆی پەرلەمانە، بەڵێ کاك ئەبو کاروان.

بەڕێز عبدالرحمن فارس(ابو کاروان)؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەو ڕایەم، ناکرێت هونەرمەندێك دەستکاری سروودی (ئەی رەقیب) بکات، پەرلەمانی کوردستان پابەند بێت پێوەی، ئەمە دووبارە نەبێتەوە و کارێکی نا یاساییە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان؛

ئەصڵەن کاك ابو کاروان مارشی نەتەوەیی ئەی رەقیب بە پێی یاسا ڕێك نەخراوە، بۆیە لە لایەن هونەرمەندانەوە وتراوەتەوە و لە لایەن هونەرمەندانەوە نووسراوەتەوە و مۆسیقای بۆ دانراوە، بە شێوەی جیا جیاش مۆسیقای بۆ دانراوە، ئێمە لێرە لە پەرلەمانی کوردستان سێ مارشی جیای ئەی رەقیبمان بۆ هاتووە، بۆیە هیچ گرفتێك نییە لەو ڕووە، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنی ئێمە لەگەڵ هاوڕێم کاك ڕابوون بە تەلەفۆن پەیوەندیمان بەجەنابتەوە کرد، بەپێی ماددەی (٥٤) ئەڵێت سەرۆکی فراکسیۆنی پەرلەمان ئەتوانێت و مافی هەیە، بەر لە (٢٤) کاتژمێر لە بەستنی دانیشتنەکە بابەتێکی تازە بخرێتە بەرنامەی کارەوە، بەمەرجێك بابەتەکە گشتی و لەناکاو بێت، بەنزین لەناکاو بە پەلەیە، کێشە هەیە، پەیوەندیمان بە بەڕێزتەوە کرد، بەڵام بەداخەوە لەبەرنامەی کار نەمانبینی، نەشنووسراوە بەنووسراو بابەتەکە، ئەڵێت ئەتوانێت داوا بکات، ئێمەش بە تەلەفۆن داوامان لەجەنابت

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

١٠٠

سالّی/ ٢٠١٤ — بەرگی سەد

چاپی یەکەم/ سالّی ٢٠١٤

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٧) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٤/١٠/٢٢ ل ٥

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٨) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٤/١٠/٢٨ ل ٨١

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٩) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٤/١٠/٢٩ ل ٢٠٧

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٠) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠١٤/١١/١٠ ل٣٢٧

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژەی یاسای چاودێری و هاریکاری کۆمەڵایەتی کە پێك هاتووە لە ٣٩ ماددە و هۆیەکانی دەرچووانـدن، لەلایـەن ژمارەی یاسایی ئەنـدامانی پەرلەمانـەوە پێشکەش کـراوە، کـە لـە خـوارەوە ناوەکانیـان هـاتووە و واژوویان کردووە، (١/ گەشە دارا حفید، ٢/ بێگـەرد دڵشاد شـکرالله، ٣/ئومێـد عبـدالرحمن، ٤/ محمـد صـادق سعید،٥/ سۆران عمر،٦/ حسن صالح، ٧/منیرە عثمان علی، ٨/ حاجی کاروان، ٩/عمر صالح کۆچـەر، ١٠/سـالار محمود، ١١/ بێستون فائق، ١٢/ پـەروا علی، ١٣/ بـرزۆ مجیـد، ١٤/ ایـدن معـروف، ١٥/ حسـین اسماعیـل حسـین (مەروان گەڵاڵی)، ١٥/ شکریە اسماعیـل، ١٦/ نجیبـە لطیـف احمـد، ١٧/ پـەری صـالح حمیـد، ١٩/ کـەژاڵ هـادی خضر، ٢٠/ حیات مجید، ٢١/ ئاواز جـەنگی برهـان، ٢٢/ سـعید محمـد سـعید، ٢٣/ دلێـر مصـطفی حسـن، ٢٤/ عباس فتاح صالح، ٢٥/ قـادر ئۆتمـان رسـول، ٢٦/ صـالح فقـی محمـد امـین، ٢٧/ مـریم صـمد عبـدی، ٢٨/ زانـا عبدالرحمن، ٢٩/ گۆران ئازاد، ٣٠/ سـەرکەوت سـەرحەد، ٣١/خلـف احمـد معـروف، ٣٢/ ڕێـواز فـائق، ٣٣/ لینـا عزریا بهرام، ٣٤/ سهام عمر قادر، ٣٥/ جودت جرجیس، ٣٦/ کمـال یەڵـدا، ٣٧/یعقـوب گـورگیس، ٣٨/ سـهراب ڕێکانی، ٣٩/ غریب مصطفی حەمە خان، ٤٠/ بەهار رحمن، ٤١/یروانت نیسان،٤٢/ عبدالله حاجی محمود، ٤٣/ عبدالرحمن فارس عبدالرحمن، ٤٤/ ئاری هەرسـین، ٤٥/ ڕۆزا محمـود، ٤٦/ محمـود حـاجی صـالح، ٤٧/ شـێرکۆ حەمە امین، ٤٨/ تەلار لطیف، ٤٩/ عزت صابر، ٥٠/ د.شوان قەڵادزەیی، ٥١/ عبدالرحمن علی رضا، ٥٢/فـیرۆز طه، ٥٣/ شیلان جعفر علی، ٥٤/ عمر عینایەت حەمە، ٥٥/ عادل عزیز، داواکارین لـە بـەڕێزتان ئـەم پـرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکان بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئـەم پـرۆژە یاسـایە ئاراسـتەی گشـت ئەنـدامانی پەرلـەمان و لیژنـەی کاروبـاری یاسـایی و لیژنـەی دارایـی و کاروباری ئابووری ولیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و خێزان دەکرێت، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای..... .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەبوو؟ د.ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرۆژەیە من خوێندوومەتەوە و یەکێکیش بـووم لەوانـەی کـە لـە نووسـیندا ئاگـام لێـی بـووە، بەشـێکی تەواوی، یەعنی فەسڵێکی تەواوی پرۆژەکە تایبەتە بەمەسەلەی هاریکاری بـۆ تـەعلیم، یـەعنی سۆشـیاڵ لـە مەجالی تەعلیم دا، لەبەرئەوەی داواکارم ئاراستەی لیژنەکەی ئێمەش بکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، ئاراستەی لێژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵاش دەکرێ، فەرموو خاتوو تەلار.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەم پرۆژەیە پەیوەندارە بەزۆربەی لێژنەکانەوە، من پێم باشە زۆربەی لێژنەکان ئەم پرۆژەیە یاسایە بۆ نموونە هی ژنان ومافی مرۆڤ و لێژنەی تەندروستی و من پێم باشە هەموو لێژنەکان، ئەمانە هەمووی ئەم پرۆژە یاسایەیان پێ بدرێت هەتاوەکو ئەوانیش سەرنج و ڕاپۆرتی خۆیانیان هەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، خۆی کێشە ئەوەیە ئاراستەی چەند لێژنە بکرێ ئەوەندە ئیشی نووسینی ڕاپۆرتەکەی قورستر دەبێ، فەرموو خاتوو تەلار.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە وایە، بەڵام زۆربەیان پشکیان بەردەکەوێ، ئەگەر تەندروستی و ژنان و مافی مرۆڤ لەگەڵ ئەوانە هەبێ زۆر باشترە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر باشە، ئاراستەی ئەو لێژنانەی پەرلەمان ولیژنەی کۆمەڵگای مەدەنی و تەندروستی و ژنان و مافی مرۆڤی پەرلەمانی کوردستانیشی دەکەین، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای هەموارکردنەوەی سزادانی عیراقی ژمارە ١١١ ی سالّی ١٩٦٩ کە لەلایەن ژمارەی یاسی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، کە لە خوارەوە ناوەکانیان هاتووە، (تەلار لطیف محمد، ٢/ گەشە دارا حفید،٣/ ئاواز حمید حسین، ٤/ مدینە ایوب، ٥/ مریم صمد عبدی، ٦/ئێڤار ابراهیم حسین، ٧/ پەری صالح حمید، ٨/ ئاواز شێخ جەنگی، ٩/ دلّشاد شعبان غفار، ١٠/ کەژاڵ هادی) کە پێك هاتووە لە پێنج ماددە و هۆکارەکانی دەرچوواندن، داواکارین لە بەڕێزتان ئاراستەی لێژنە پەیوەندیدارەکانی بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو پرۆژە یاسایە ئاراستەی لێژنەکانی کاروباری یاسایی و لێژنەی بەرگری ولە مافی ئافرەت و لێژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی لە پەرلەمانی کوردستان دەکرێت، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای سزادانی عیراقی ژمارە ١١١ ی سالّی ١٩٦٩ کە پێك هاتووە لە ٥ ماددە و بە بێ هۆکانی دەرچوواندن لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، کە لە خوارەوە ناو و واژووکانیان هاتووە (١/ شکریە اسماعیل شێخانی، ٢/فخرالدین قادر، ٣/ سۆران عمر،٤/ عمر مصطفی د.شوان قەلادزەیی، ٥/ هەورامان گەچێنەیی، ٦/ حاجی کاروان، ٧/ نجیبە لطیف، ٨/ مەروان گەلالّی، ٩/ منی نبی قهوەچی، ١٠/ بەهار عبدالرحمن محمد، ١١/ فائق مصطفی رسول، ١٢/ بێستون فائق)، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو خاتوو تەلار نوقتەی نیزامیت هەبوو؟.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە ئەگەر هەردوو پرۆژەکە بلّێین سێیەم و چوارەم ئەگەر ئاراستەی لیژنەی کۆمەلایەتی و خێزانیش بکرێ، لەبەرئەوەی چەندین برگەی تیایە پەیوەندارە بە خێزانەوە، لەگەلّ ڕێزدا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر چاکە، سوپاس، ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و بەرگری لە مافی ئافرەت و کاروباری کۆمەلایەتی و خێزان و هەروەها لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی دەکرێ، ئێڤار خان نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەتاوەکو ئێستا نەسەکە وابزانم گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە، وابزانم لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەتان، زۆربەی پەرلەمان و ئیعلام هەمووی باسی ئەوە دەکەن لیژنەی بەرگری لەمافی ئافرەتان گۆڕاوە، ئێستا لیژنەی بەرگری لە مافی ئافرەتان نەماوە، لیژنەی داکۆکی کردن لە مافەکانی ئافرەتانە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە تێبینیەکەت وەرگیرا، لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت، سوپاس، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای هەموار کردنەوەی یاسای بەڕەنگاربوونەوەی لەشفرۆشی کە پێك هاتووە لە ٩ ماددە لەگەلّ هۆکاری دەرچوواندن، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە کە لە خوارەوە ناو و واژووکانیان هاتووە (١/ تەلار لطیف محمد، ٢/ گەشە دارا حفید، ٣/ ئاواز حمید حسین، ٤/ مدینە ایوب، ٥/

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

١٠٣

ساڵی/ ٢٠١٥ — بەرگی سەدو سێ

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠١٨

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (١)ی نائاسایی خولی چوارەمی هەڵبژاردن - پێنج شەممە ٢٠١٥/٧/٣ ل٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەسپێك خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٣/٣ ل ١١

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٢) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠١٥/٣/٩` ل٥٩

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی (٣) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٣/١٠ ل ١٤١

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٤) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٥/٣/٢٥ ل ١٩٥

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٥) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٣/٣١ ل ٢٠٣

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٦) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٥/٤/١ ل ٢٥١

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (٧)

چوارشەممە رێکەوتی ٢٠١٥/٤/٧

کاتژمێر (١١)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێکەوتی ٢٠١٥/٤/٧ پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی یوسف محمد صادق سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سکرتێری پەرلەمان، دانیشتنی ژمارە (٧)ی خولی چوارەمی، ساڵی (٢٠١٥) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (١)ی ماددە (٢٠) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (١)ی هەموارکراوی ساڵی ١٩٩٢ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (٧)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەکەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە کات (١١)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی ٢٠١٥/٤/٧ دا بەم شێوەیە بێت:

١ گفتوگۆ کردنی پرۆژەی هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) ی ساڵی (١٩٦٩) ی هەموار کراو بەپێی ماددەکانی (٧٢، ٧٤، ٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی (١٩٩٢) ی هەموار کراو.

٢- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە بڕیارانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (٧١) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی (١٩٩٢)ی هەموار کراو:

١ پرۆژە بڕیاری ناونانی شاری ڕانیە بە پایتەختی ئازادی.

٢- پرۆژە بڕیاری بەپارێزگا کردنی ئیدارەی گەرمیان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستان دەست پێ ئەکەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (٧)، ڕۆژی دانیشتن (٢٠١٥/٤/٧)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی ماددەی (٢٠) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، ژمارە (١) ی ساڵی (١٩٩٢) ی هەموار کراو، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا کاتی دانیشتنی ژمارە (٧) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان لە کاتژمێر (١١) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە، رێکەوتی (٢٠١٥/٤/٧) بەرنامەی کاری دانیشتن بەم شێوەیە بێت:

١ گفتوگۆ کردنی پرۆژەی هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) ی ساڵی (١٩٦٩) ی هەموار کراو بەپێی ماددەکانی (٧٢، ٧٤، ٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی (١٩٩٢) ی هەموار کراو.

٢- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پڕۆژە بڕیارانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (٧١) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی (١٩٩٢)ی هەموار کراو:

١ پڕۆژە بڕیاری ناونانی شاری ڕانیە بە پایتەختی ئازادی.

٢- پڕۆژە بڕیاری بەپارێزگا کردنی ئیدارەی گەرمیان.

سەرەتا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەین کە پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخردالین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (٦) ی کۆبوونەوەی ئاسایی پەرلەمان لە بەرواری (٢٠١٥/٤/١) بەو شێوەیە بوو:

١ دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.

٢- خوێندنەوەی پوختەی دانشتنی پێشوو، و خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادە نەبوو لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

٣- پەسند کردنی گفتوگۆ کردنی پڕۆژە یاسای سەندووقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان.

٤- دەنگدان لەسەر متمانەدان و سوێند خواردنی بەڕێز (غازی سعید سلیمان) بۆ پۆستی وەزیری هەرێم لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە.

٥- ئاڵوگۆڕ کردنی خاڵی چوارەمی بەرنامەی کار بۆ خاڵی سێیەم و بە پێچەوانەوە.

٦- خوێندنەوەی یەکەم بۆ دوو پڕۆژە بڕیار لەلایەن لیژنەی یاساییەوە.

٧- پەسند کردنی دانان و ئاڵوگۆڕ کردنی هەندێ لە ئەندامانی لیژنە هەمیشییەکانی پەرلەمانی کوردستان.

٨- خوێندنەوەی بیرۆکەیەك لەلایەن پەرلەمانتار سالار مەحمود سەبارەت بە ئەنجومەنی مافەکانی مرۆڤی نێودەوڵەتی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بەڕێزتان ئەکەین ناوی ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشووی پەرلەمان و دانیشتنی لیژنەکانی پەرلەمان بخوێنەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرێتری پەرلەمان:

ناوی ئامادە نەبوانی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (٦) ی ئاسایی لە بەرواری (٢٠١٥/٤/١) مۆڵەت دراون بوون یان بێ مۆڵەت ئامادە نەبوون بەم شێوەیەیە:

١ ئاری محمد-مۆڵەت. ٢- ئاواز حمید-مۆڵە ٣- ئێڤار ابراهیم-مۆڵەت ٤- جمال عثمان-مۆڵەت ٥- حسن صالح-مۆڵەت ٦- خلف احمد-مۆڵەت ٧- دلێر مصطفی-مۆڵەت ٨- زانا عبدالرحمن-مۆڵەت ٩- زۆزان صادق-مۆڵەت ١٠- سهراب میکائل-مۆڵەت ١١- شامۆ شێخۆ-مۆڵەت ١٢- صالح بەشار-مۆڵەت ١٣- ڤیان عباس-مۆڵەت ١٤- عبدالله

جاسم-مۆڵەت ١٥- علی هالۆ-مۆڵەت ١٦- عمر عینایەت- مۆڵەت ١٧- فرهاد حەمە صالح-مۆڵەت ١٨- فرحان جوهر- مۆڵەت ١٩- لینا عزریا-مۆڵەت ٢٠- محمد صادق- مۆڵەت ٢١- محمود عمر- مۆڵەت ٢٢- مدینە ایوب- مۆڵەت ٢٣- وحیدە یاقۆ- مۆڵەت ٢٤- یراونت نیسان- مۆڵەت ٢٥- یعقوب گورگیس- مۆڵەت ٢٦- کمال یەڵدا- مۆڵەت

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ڕاپۆرتی بەدواداچوونی کۆبوونەوەی هەفتانەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەلەمانی کوردستان لە (٣/٣١) تا (٢٠١٥/٤/٧) بەم شێوەیە بوو:

١ لیژنەی دەستپاکی (٣/٣١) کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی کردووە،

١ خلف احمد-ئامادە نەبووە.

٢- ادریس علی- مۆڵەت بووە

٣- گۆران ئازاد- مۆڵەت بووە

٢- لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان (٣/٣١) کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام داوە

١ هێڤا حاجی-ئامادە نەبووە

٢- مدینە ایوب- ئامادە نەبووە

٣- شرین حسنی- ئامادە نەبووە

٤- دڵشاد شعبان- ئامادە نەبووە

٥- یروانت نیسان- ئامادە نەبووە

٣- لیژنەی کاروباری شەهیدان و ئەنفال و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی (٤/١) دانیشتنی ئاسایی بە ئەنجام گەیاندووە

١ محمد صادق-مۆڵەت بووە

٢- باپیر کامەلا- مۆڵەت بووە

٣- یعقوب گورگیس- مۆڵەت بووە

٤- لیژنەی پویوەندییەکان و ڕەوەندی کوردستانی (٤/٦) کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی کردووە.

١ محمد علی- ئامادە نەبووە

٢- وحیدە یاقۆ- مۆڵەت بووە

٣- محمود عمر- ئامادە نەبووە

٤- سەردار عبدالله- ئامادە نەبووە

٤- لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان (٤/٦)

١ مدینە ایوب ئامادە نەبووە

٢- دڵشاد شعبان ئامادە نەبووە

٣- یراونت نیسان- ئامادە نەبووە

٥- لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینەگە (٤/٦) کۆبوونەوەی کردووە.

١ دکتۆر سلیم- مۆڵەت بووە

٢- ئاواز حمید- مۆڵەت بووە

٦- لیژنەی ئاسەوار و خزمەتگوزاری ژینگەیی و گواستنەوە و گەیاندن و گەشتوگوزار (٤/٦) کۆبوونەوەی کردووە، سەرجەم ئەندامانی ئامادە بوون

٧- لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرچاوە سروشتییەکان (٤/٦) کۆبوونەوەی کردووە

صالح بەشار- مۆڵەت بووە

٢- یروانت نیسان-مۆڵەت بووە

٣- بەیار طاهر- مۆڵەت بووە

٨- لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان (٤/٦) کۆبوونەوەی کردووە

١ قادر ئۆتمان- مۆڵەت بووە

٢- عبدالله حاجی- مۆڵەت

٣- ابو بکر هەڵەدنی- مۆڵەت بووە

٤- ئاواز حمید- مۆڵەت بووە

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك باپیر نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز باپیر کامەلا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مۆڵەت نەبووم، ئامادە بووم، دوایی کۆبوونەوەکەشمان هێنایە ژووری من تەواومان کرد، من نازانم بۆ مۆڵەت بووم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە لایەن لیژنەوە ڕاپۆرت بەرز کراوەتەوە، فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی ئاسەوار و خزمەتگوزاری شارەوانی (٣/٢٩) کۆبوونەوەمان کرد، بەڕێز سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران و جێگری وەزیری شارەوانییشمان بانگهێشت کردبوو، بەڵام نە لە ئیعلام باس کرا، نە لێرەش خوێندرایەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لەوە ئەچێ ڕاپۆرتی لیژنەکەتان نەگەیشتبێتە لای بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، بۆیە نەخوێندرایەوە، بەڕێزان ئێستا دەست ئەکەین بە بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆ کە

بریتییە لە (گفتوگۆ کردنی پرۆژەی هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) ی سالّی (١٩٦٩) ی هەموار کراو بەپێی ماددەکانی (٧٢، ٧٤، ٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی سالّی (١٩٩٢) ی هەموار کراو)، داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان ئەکەین کە سەرۆك و جێگری سەرۆکی لیژنەکان بێنە ئێرە بۆ ئەوەی دەست بکەین بە بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کار کە بریتین لە لیژنەکانی یاسایی، لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت، لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی، و لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی، فەرموون بەرێزان دەقی پرۆژە یاساکان بخوێنەوە کە لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، دوایی دەقی ڕاپۆرتی هاوبەش بخوێنەوە، بۆ ئەوەی ماددە بە ماددە بیخەینە گفتوگۆی ئەندامانی پەرلەمانەوە.

بەرێز د.بەهار محمود:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای یەکەم بۆ هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) سالّی (١٩٦٩)

ماددەی یەکەم:

١ هەڵگرتنی ئەو ماددەیە پێویستە تەنیا لە ڕێگەی یاسای باری کەسیەتی و دادگای باری کەسیەتی ئەم بڕگەیە جێ بەجێ بکرێ.

ماددەی (٤٠٨)

٢- سزاکە ئاستی نزمی بۆ دابنرێ بەم شێوەیە:

(لا تقل عن ٣ سنوات ولا تزيد على سبع سنوات من) لەبەر ئەوەی ئەو ماددەی زۆربەی قوربانیەکان ژنن، بە تایبەتی ئەو کەسانەی خۆیان ئەسووتێنن بەهۆی ئیهانەوە، بۆیە پێویستە ئاستی نزمی سزاکە دیاری بکرێ.

٣- ماددەی (٤٠٩):

ئەم ماددەیە هەڵبگیرێ، لەبەر ئەوەی ئەو ماددەیە ئەبێتە هۆی زیاد بوونی کوشتنی ژنان بە ناوی شەرەف پارێزییەوە، بۆیە ئەتوانین ماددەکان کوشتنی بە ئەنقەست یان کوشتنی بە هەڵە جێگەی ئەو ماددەیە بگرێتەوە.

ماددەی (٤١٣):

بڕی غەرامە زیاد بکرێ بەم شێوەیە:

لە ٥٠٠ هەزار دینار کەمتر نەبێ، و لە ٣٠٠٠٠٠٠ سێ ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، لەبەر ئەوەی زۆربەی زۆری لێدانەکان بەرامبەر ژن ئەکرێ، هەر ژن لە یاسای بەرەنگار بوونەوەی تووندوتیژی خێزانی سزای داناوە، بەڵام ئەو کەسانە ئەگرێتەوە کە لە چوارچێوەی خێزندان و لە پلەی چواردان.

٥- ماددەی (٤١٤):

بڕگەیەك زیاد بکرێ بەم شێوەیە:

اذا نشا اعتداء اذا او مرض الى عجز، عجز مجنى عليه بصورة دائمية تكون عقوبته السجن.

هۆکاری دەرچوونی ئەم یاسایە:

بۆ بەدیهێنانی کۆمەڵگەیەکی ئارام و دوور لە توندوتیژی و جیاکاری ڕەگەزی و کەمکردنەوەی کوشتنی ژنان.

پرۆژە یاسای دووەم: سەبارەت بە هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) ساڵی (١٩٦٩) ی هەموار کراو:

ماددەی (٣٧٩): بڕگەی یەکی ئەو یاسایە هەموار ئەکرێت بە زیاد کردنی سێ بڕگە:

أ_ سکالاّ لەمەڕ زینا بەسەر دەچێ و مافی شارستانی نامێنێ بە مردنی هاوسەری سکالاّکار بە مەرجێ مردنی هاوسەری سکالاّکار لەلایەن (زوج زانی) و (عشیقە) کەیەوە نەبووبێ.

ب_ دەست هەڵگرتنی مێرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیانکارەکە بە هەمان شێوە بە دەسەت هەڵگرتن لە دادگایی کردنی ژنەکەی ئەژمێردرێ، تا هەمان حوکم جێ بەجێ ئەکرێ، ئەگەر ئافرەت تەنازولی کرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیناکارەکەی.

ماددەی دووەم: ماددەی (٤٠٩) ئەو یاسایە هەموار ئەکرێ بە زیاد کردنی یەك بڕگە بە هەمان شێوازی پیاو دەرهەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی تووندکاری سزا ناکرێ ئەگەر کەسی لە ناکاو ئافرەت بوو.

ماددەی سێیەم: پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی چوارەم: کار بەهیچ دەق و یاسایەکی تر ناکرێ پێچەوانە بێت لەگەڵ بڕگەکانی ئەو یاسایە.

ماددەی پێنجەم: ئەو یاسایە لە ڕۆژی بلاّو کردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان ئەچێتە بواری جێ بەجێ کردن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ڕاپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە هەردوو پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) ی هەموار کراوی ساڵی (١٩٦٩) .

لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی و لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و مندالّ و خێزان و لیژنەی داکۆکی کردن لەمافی ژنان ڕۆژی سێ شەممە و چوار شەممە (٥ و ٦) ی ڕەشەمێی کوردی بەرامبەر بە (٢٠١٥/٢/٢٤) و (٢٠١٥/٢/٢٥) ی زایینی کۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ کردنی هەردوو پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١) ی هەموار کراوی ساڵی (١٩٦٩) کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە دانیشتنی ژمارە (٧) لە ڕۆژی چوار شەممە بەرواری (٢٠١٤/١٠/٢٢) ڕەوانەی لیژنەکان کراوە، دوای گفتوگۆ کردن و تاوتوێ کردنی هەردوو پرۆژەکە لیژنەکان گەیشتنە ئەو ئەنجامانەی خوارەوە:

ناونیشانی پرۆژەکان بەو شێوەیە ئەبێت:

هەموار کردنی جێ بەجێ کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار کراو

ماددەی (١): بڕگەی (٢) لە ماددەی (٣٧٧) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

ماددەی (٢): ماددەی (٤٠٨) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

ماددەی (٣): ماددەی (٤٠٩) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار کراو لە کار ئەخرێت.

ماددەی (٤): ماددەی (٤١٣) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

ماددەی (٥): ماددەی (٤١٤) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

ماددەی (٦): ماددەی (٣٧٩) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

ماددەی (٧): پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبە جێ بکات.

ماددەی (٨): ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاو کردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائعی کوردستان)دا جێبە جێ دەکرێت، هۆیەکانی دەرچوواندن لە پێناو بەرجەستە کردنی دادگەریدا و هێنانە کایەی کۆمەڵگایەکی دوور لە تۆندوتیژی و جیاکاری رەگەزی ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، ئێستا داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە ماددە بە ماددە دەقی ئەو ماددەیەی کە لە پڕۆژە یاسا پێشنیارەکەدا هاتووە بیخوێنرێتەوە دوایی ڕای لێژنەکان لەسەر ڕاپۆرتی هاوبەش بیخوێنرێتەوە بۆئەوەی بیخەینە گفتو گۆی ئەندامانی پەرلەمانەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم بڕگەی (٢) لە ماددەی (٣٧٧) هەڵگرتنی ئەم ماددەیە پێویستە تەنیا لەڕێگەی یاسای باری کەسییەتی و دادگای باری کەسییەتی ئەم بڕگەیە جێبە جێ بکرێت.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی لە ڕاپۆرتی هاوبەش دا هاتووە دەست کاری کردنی ناوێ پڕۆژە یاساکانیش بە ئاڵۆ گۆڕ کردنی موستەڵحی هەموار کراو بەو شێوەیە کە لە ڕاپۆرتی بەردەمتاندا هاتووە کە دەبێتە هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

با ناو نیشانەکە بخەینە گفتو گۆیەوە، ئەگەر کەس قسەیەکی لەسەر نەبوو دەچینە سەر ماددەکان، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ناو نیشانە، هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو؟، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟، بەڕێز دکتۆرە (ڤالا) فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیا راست کردنەوەیە لە ڕووی شکڵەوە هەموار کراو دەبێت بکەوێتە دوای ژمارە و ساڵی یاساکە، واتە لە ڕووی شکڵەوە ئەوەیان راست کراوەتەوە ئەوەی هەیە لەوانەیە نەچێتە بابی موناقەشە و موناقەشە هەڵنەگرێت، چونکە شکڵ خۆتان دەزانن...

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، دکتۆرە ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا سەرنجێکی قانوونیم هەیە لەسەر عینوانەکە، یاسای سزادان یاسایەکی فیدراڵییە، بەگوێرەی دەستووریش ئێمە بۆمان هەیە تەتبیقاتی یاسا فیدراڵییەکان تەعدیل بکەین، کەواتە دەبێت بوترێت هەموار کردنی جێبە جێ کردنی یاسای سزادان لە کاتی هەمواری یاسای ئەحوالی شەخسیش دا هەر وا کرا، چونکە ئێمە بۆمان نییە راستەوخۆ تەعدیلیان بکەین دەبێت تەتبیقاتیان تەعدیل بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەخێرهاتنی بەشداربووان و چالاکوانانی پڕۆژەی (کورد لاو) دەکەین کە ئێستا هاتوونەتە هۆڵی پەرلەمان، بە ناوی سەرۆکایەتی پەرلەمان و ئەندامانی پەرلەمانەوە بەخێرهاتنیان دەکەین، کێی تر قسەی هەیە لەسەر ناو نیشانەکە؟، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان چییە لەسەر سەرنجی بەڕێز دکتۆرە (ڕێواز)؟، فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتمان بەستووە بەو هەموارانەی کە پێشتر لە لایەن خولەکانی تری پەرلەمانی کوردستان ئەنجام دراوە بۆ نموونە یاسای ژمارە (٤٢)ی ساڵی (٢٠٠٤)، کە دەڵێت بڕگەی یەکی ماددەی (٤٠٨) لە یاسای سزادانی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کرا و لە کوردستانی عێراق دا لە کار دەخرێ و ئەمەی خوارەوە جێگەی دەگرێتەوە، بۆیە بەم شێوەیە پێشتر ئیشارەتی پێ کراوە و بەم شێوەیە داڕێژراوە و تەعدیل کراوە، یاساکان لیژنەی یاسایی پشتی بەوە بەستووە کە پێشتر ئەنجام دراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ڕایەی دکتۆرە (ڕێواز) پێمواید دەقیقە، ئەگەر ئیشی لەسەر بکەین باش دەبێتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو هەموارانەی کە کراوە پێش دەرچوونی دەستووری عێراقی بووە، بۆیە پێشنیارەکەی بەڕێز دکتۆرە (ڕێواز) بە هەند وەردەگرێتن لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە ناو نیشانەکەی دابڕێژنەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناو نیشانی پڕۆژەکە بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە: (هەموار کردنی جێبە جێ کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟، (٦٤) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، کەس نییە دژی بێت؟، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (١) فەرموو دکتۆرە ڤالاّ.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١)م بڕگەی (٢) لە ماددەی (٣٧٧) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی ماددەکەش بەو شێوەیەی کە لە پڕۆژە یاسا پێشنیار کراوەکاندا هاتووە بیخوێننەوە، ئەصڵی یاساکەش ئەگەر بیخوێننەوە خراپ نییە، فەرموو دکتۆرە بەهار.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، ئەوەی کە داوا کراوە لە پڕۆژە یاساکەدا هەڵگرتنی بڕگەی (٢) لە ماددەی (٣٧٧) بە موبەڕڕی ئەوەی هەڵگرتنی ئەم مادەیە پێویستە تەنیا لەڕێگەی یاسای باری کەسیەتی و دادگای باری کەسیەتی ئەم بڕگەیە جێبە جێ بکرێت، ئەوەی کە لە ئەصڵی یاساکەدا هاتووە لە یاسای سزادانی عێراقی ماددەی (٣٧٧)، ببوورن لەبەرئەوەی بەس بە عەرەبی هەیە مەتنەکە بە عەرەبی دەخوێنمەوە (١)﴿يعاقب بالحبس الزوجة الزانية و من زنى بها ويفترض علم الجنائي بقيام الزوجية ما لم يثبت من جانبه انه لم يكن في مقدوره بحالة العلم بها﴾، (٢)﴿يعاقب الزوجة الزانية و من زنى بها بالعقوبة الواردة في الفقرة الاولى من المادة (٣٧٧)﴾، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان: ئەگەر ڕێگەم بدەی ڕوون کردنەوەیەك بۆ موبەڕێراتی مانەوەی ئێمەی لیژنەکە، ئێمە وامان وتووە لە ڕاپۆرتەکە کە ئەو ماددەیە ئەو بڕگەیە بمێنێتەوە وەکو خۆی موبەڕێراتیشمان ئەوە بووە ئەوان لە پڕۆژەکە داوایان کردووە کە ئەمە باری کەسییەتی لە دادگای باری کەسییەتی جێبە جێ بکرێت، ئەمە سەپاندنی عقوبەیە، عقوبەش جێگاکەی قانونی عقوباتە قانونی (ئەحوالی شەخسی) باری کەسیەتی تایبەتە بە زەواج و، تەلاق و، میرات و، وەصیە و، ئەحوالی مەفقودین و، ئەو بابەتانە، عقوبە ناکرێت لەوێدا بێت ئەمە یەك، دووەمیان: ئەم پڕۆژە یاسایانەی کە پێشکەش کراوە فەلسەفەکەی خزمەت کردنی ژنە، پاراستنی مافی ژنە، بەڵام بە لابردنی ئەم بڕگەیە من پێموایە مەصڵەحەتی ژنی تێدا نییە بەڵکو بە پێچەوانەوەیە، چونکە لە بڕگەی (١)م دا باس لە عقوبەدانی زەوجی زانییە دەکا لە بڕگەی (٢)م دا دەڵێت ئەگەر هاتۆ زەوج زانیش بێت بە نەفسی عقوبە عقوبە دەدرێت ئەگەر ئێمە ئەمە لابدەین، کەواتە عقوبە بۆ ژن هەیە، بەڵام بۆ پیاو نییە، بۆیە لەبەر ئەو موبەڕێراتانە ئێمە داوامان کردووە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، با ناوەکان بنووسرێن دوایی ئەندامانی لیژنەکانیش دەتوانن ڕوون کردنەوەی خۆیان بدەن، لەبەرئەوەی ئەمە بابەتێکی خیلاف ئامێزە گفتو گۆی زیاتر هەڵدەگرێت، بۆیە داوا دەکەین لیژنە پەیوەندیدارەکان لە هەر ماددەیەك پێشتر ڕوون کردنەوە بدەن بە ئەندامانی پەرلەمان بۆچی گەیشتوون بەو قەناعەتە، ناوی خۆتان بنووسن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ناو دەنووسێت، خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا ئەگەر من قسە بکەم دیارە ئێمە ڕاپۆرتی هاوبەشمان نووسیوە، بەس من تەحەفوزم هەیە لەسەر ماددەی (٣٧٧) وەکو ڕای خۆم قسەی لەسەر دەکەم، دیارە من لە گەڵ ئەو ڕایەم راستە ئەمە ماددەیەکی عیقابییە دەبێت ئەمە لە یاسای سزادانی عێراقیدا تەنزیم بکرێت، بەڵام لەسەر مەسەلەی تەحدید کردنی ئەو مودەیە کە پێمان باشە زەمەنەکە دیاری بکرێت حەبس لابدرێت، راستە حەبس لە قانوندا موحەددەد کە چەند بۆ چەندە؟ بەڵام دیاری کردنی ئەو مودەیەو نزیك کردنی ئەو دوو مودەیە لەیەکتر بەو

مەبەستەیە کە لە تەتبیقاتدا لە مەحاکم بەداخەوە ئەو تەمیزە زۆر بە ئاشکرا دەکرێت، سۆلّتەیەکی تەقدیری واسیع دراوە بە حاکم کە ئەو زەمەنە، من زۆر رێزم هەیە بۆ حاکمەکان کە تەمیزێکی زۆر سلبی دەکەن لە نێوان ژن و پیاودا، ئەوە تەلار خان خۆی لە مەحاکمدا ئیشی کردووە بە تایبەتی لەم بوارانەدا کە تەتبیقاتی لە مەحاکمدا زیاتر مودەی ئەقسا کە بۆ ژن بەکار دەهێنرێت مودە ئەدناکە بۆ پیاو بەکار دەهێنرێت، لەکا تێکدا کە هەردووکیان لە یەك قەزیەشدا بن، جەنابیشتان خۆتان چوون گوێتان لە ڕای هەندێك لە دادوەرە بەڕێزەکان بووە، بەداخەوە تەمیزێکی زۆر سلبی دەکەن لە نێوان پیاو ژندا وەکو بڵێی ئەو تاوانە بۆ ژن زۆر قورس بێ، بەڵام بۆ پیاو زۆر سووك بێت، کە ئێمە پێمان وایە ئەمە قانون تەنزیمی کردووە خیانەتی زەوجی، خیانەتی زەوجییە بۆ هەردوو لا، بەڵام ئەو سۆلّتە تەقدیرییە کەم بکرێتەوە بۆ حاکم ئەویش بە نزیك کردنەوەی ئەو مودەیە، بۆیە پێمان باشە کە دیاری بکرێت لە (٦) مانگ کەمتر نەبێت و لە ساڵێك زیاتر نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی گەشە خان باسی دەکات تەصەور دەکەم کێشە لە تەتبیقاتدا هەبێت، با داوا بکەین لایەنی پەیوەندیدار لە تەتبیقاتدا عەدالەت بەکار بێنن نەوەك لە ئەصڵی یاساکە کێشە هەبێتن، بۆیە ئێمە پاڵپشتی ڕای (بەهار) خان دەکەین، کەوا ئەو یاسایە ئەو عقوبەیە پێویست ناکاتن بچێت لە باری کەسیەتی باس بکرێتن، لەبەرئەوەی یاسای باری کەسیەتی یاسایەکی صرف مەدەنییە نابێت (عقوبە) و سزای تێدا بێت، تەنیا ڕێکخستن و تەنزیم کردنی عیلاقاتی خێزانە، بۆیە وا باشە ئەو عقوبەیە تەنیا لە یاسای سزادان باس بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کەلە پڕۆژە هەموارەکەدا هاتووە تەنیا باس لە هەلگرتنی ئەم ماددەیە دەکات، کە پێویستە لەڕیگای یاسای باری کەسیەتی و دادگای باری کەسیەتی ئەم برگەیە جێبە جێ بکرێت، بۆیە باس لەوە نەکراوە تەنیا باس لە حەزف کردنی دەکات لە قانونی عقوبات بۆ ئەوەی لە قانونی ئەحوالی شەخسی جێبە جێ بکرێتن، بۆیە ئەو هەموارەی (گەشە) خان وتی لە پڕۆژە ئیشارەتی پێنەدراوە، ئێمەش وەکو لیژنەی یاسایی پابەند دەبین بەو تەعدیلاتەی کە لە ناو پڕۆژەکەدا هاتووە ئەگەر هەر هەموارێکی تر لەسەر ئەو ماددەیە پێشکەش بکرێت پێویستی بە پڕۆژە یاسایەکی تر بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو کەژاڵ فەرموو.

بەڕێز کەژاڵ هادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسای سزادانی عێراقی جیاکاری لە سزاداندا هەیە، موراعاتی موساوات نەکراوە لە نێوان ژن و پیاودا، بۆیە من لە گەڵ ئەوەدا مە کە ئەم بڕگەیە نەمێنێت لە یاسای عقوباتی عێراقی لە ماددەی (٣٧٧) بڕگەی (٢)م، بە تەصەوری من بە شێوەیەکی گشتی لە یاسای بەرەنگار بوونەوەی تۆندۆ تیژی خێزانی ئەمە موعالەجە کراوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، ئێستا ناوەکان دەخوێنرێتەوە و، ئەو ئەندامانەی تری پەرلەمان کە قسەیان هەیە.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتو گۆ دەکەن لەسەر ماددەی (١)م لە هەموار کردنی جێبەجێ کردنی یاسای سزادانی عێراقی ((تەلار لطیف، فرست صۆفی، شوان قەلاڵدزەیی، غەریب مصطفی، شێرکۆ جودت، عمر کۆچەر، حاجی کاروان، نجیبە لطیف، ماموستا مەروان گەلاڵی، منیرە عثمان، مریم صمد، قادر ئۆتمان، بەهار عبدالرحمن، ئۆمێد حەمە علی)).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو،

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا حەز دەکەم لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکەم، کە موبەڕیراتێك بۆ پێشکەشکردنی ئەوەی کە باسمان کردووە پێویستە، یاسای باری کەسێتی لەوێ موعالەجەی ئەو حاڵەتەی کردووە، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەو تاوانە کە دەکرێت تەنیا پەیوەندیدارە بە ژن و مێردەکەوە و هەر ئەوان مافی سکالا پێشکەش کردنیان هەیە لە داگاگای لێکۆڵینەوە، بۆیە زۆر جار هەیە بەهۆی کێشەیەکی بەسیتەوە یا خۆد خستنی تۆمەتێکەوە لە لایەن پیاوەکەوە بۆ ژنەکە یان ﴿Missed Call﴾ میسد کۆلێرکەوە یان نامەیەك، ئەو ژنە تووشی دەبێت بە موجەڕەد بە هۆی تومار کردنی ئەو سکاڵایە دەبێتە هۆی ناوزراندنی ژنەکە و ئیسبات کردنی خیانەتی زەوجی، هەموو دەزانین شێوازی ئیسبات کردنەکەی قورسە و شهودی دەوێت، بۆیە زۆر جار دەبێتە هۆکارێك بۆ جیابوونەوەی نێوان ژن و پیاوەکە، بۆیە دادگای باری کەسێتی ماددەی ﴿٤٠﴾ لە بڕگەی ﴿٣﴾، تەئکیدی لەسەر ئەوە کردووتەوە کە ناپاکی هاوسەری یەکێکە لە هۆکارەکانی جیابوونەوە، بۆیە ئەگەر هۆکارێك هەبێت ئەو ژن و پیاوە دەتوانن پەنا بۆ دادگای باری کەسێتی بە شێوەی مەدەنیانە

دوور لە توندوتیژی و ناوزڕاندن کە لە دوایی دا دەزانین ئەو ناوزڕاندنە دەبێتە هۆکارێک بۆ ئەوەی توندوتیژی بەرامبەر بە ژنان بکرێت و هەر نەتیجەکەی جیابوونەوە نییە و توندوتیژییە هەتا دەگاتە حاڵەتی کوشتنی، کە جار هەیە دەبێتە هۆی دروستکردنی تۆمەتێك بۆ ناپاکییەکە لە لایەن پیاوەکە بۆ ژنەکە، راستە سزا هەیە بۆ پیاوەکە، بەڵام راستی ئەو موبەڕیری لیژنەی یاسایی هێنایانەوە، موبەرەرێکی لاوازە، لەبەر ئەوەی زۆربەی زۆری ئەو تۆمەتانەی ئاراستەی ژنان دەکرێن تەنیا ژنانە لەو یاسایە بڵێین زەرەرمەندن نەك سوودمەند و دەبێتە هۆکاری زیاتر بوونی توندوتیژی بەرامبەر ژنان، لە لایەکی تر ئێمە پێویستە بە تایبەتی کار لەسەر ئەوە بکەین پەنا بۆ یاسا مەدەنییەکان ببەین دور لەوەی ئەو سزایانە لە یاسادا هەیە، ﴿٢﴾ یاسا هەیە، یاسای توندوتیژی خێزانی هەیە و پێویستە لە یاسای باری کەسێتی ئەمە جێبکرێتەوە، سەبارەت بە پێشنیاری ﴿گەشەخان﴾ بە راستی ئەگەر هاتوو ئەو ماددەیە هەڵنەگیرا، لەگەڵ ئەوەداین پشتگیری پێشنیارەکەی ﴿گەشەخان﴾ دەکەین، ئەگەر بوویتە عورفێك ئەوەی ﴿د. ڤاڵا﴾ باسی کرد، ئەوەی کە لەم خولەشدا چەندین یاسا یان بڕیار هەبووە پێشکەش کراوە لە چوارچێوەی پێشنیار بووە، بەڵام ئێمە خستوومانە بواری یاساییەوە، چەندین پرۆژە یاسا پێشکەش کراون دوور لە ماددەی قانونی، ئێمە هاتووین سیاغەیەکی دیکەمان بۆ دوزیتەوە بە راستی ئەمە موبەڕیرێکی لاوازە و پێویستە کار لەسەر ئەوە بکەین و ئەو یاسایانەی پەیوەندیدارە بە ژنان ئێمە هەندێك موبەڕیرات بێنین، بۆیە پێویستە کار لەسەر دانانی ﴿حد الادنی و الاعلی﴾ بکەین، راستە لە تەتبیقاتەوە هەیە، بەڵام زۆر جار بە هۆی تەتبیقاتەوە ئیجابیات و سلبیاتی تەتبیقاتەوە پەنا بۆ هەموارکردنەوەی یاساکان براوە، بۆیە عەدالەتی دادپەروەرانە هەبێت لەکاتی جێ بە جێ کردنی یاساکان زۆر زەروورە کە دادوەرەکان ئەو ﴿حد الادنی و الاعلی﴾ هەبێت ببێتە هۆکارێك بۆ دادپەروەری تەواو لە جێ بە جێ کردنی یاساکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دەمەوێت بیرتان بخەمەوە لە دانیشتنی پێشوو بڕیارماندا کاتی قسەکردنی ئەندامان ﴿٣﴾ خولەکە، فەرموو د. فرست،

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە لەسەرم حساب مەکە، چونکە نوقتە نیزامە، وەکو شتێکی موتەبەع ئێمە قسە دەکەین لیژنە پەیوەندیارەکان وەڵاممان دەدەنەوە، پێم وایە ئەمە لە هیچ شوێنێك ناکرێت با ئێمە قسە بکەین و ئەوان وەڵاممان بدەنەوە، ﴿٣﴾ دەق لای من هەیە، یەکێکیان ئەسلی پرۆژەکە کە پێشکەش کراوە بۆ تەعدیل کە پشتگیری لە ﴿د. بەهار و لیژنەی یاسایی﴾ دەکەم، ئەوەی کە پێشکەشکراوە بە راستی زوڵم کردنە لە ژن، چونکە تەمیزێکی زۆر لە نێوان ژن و پیاو پێشان دەدات و بۆ ژن عقوبە هەیە و بۆ پیاو نییە، بۆیە پێم سەیرە کە ئەمە پێشکەش کراوە، ئەوەی لەمە سەیرتر ئەوەیە لە ساڵی ﴿٢٠٠١﴾ یاسای ژمارە ﴿٩﴾ی یاسای لەکارخستنی بڕگەی ﴿٢﴾ لە ماددەی ﴿٣٧٧﴾ لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە ﴿١١١﴾ ساڵی ﴿١٩٦٩﴾، واتە

ئەوەی ئێستا ئێمە لەسەری قسە دەکەین بە پێی یاسایەك لە ساڵی ﴿٢٠٠٩﴾ لە کار خراوە و ئێمە بڕیین زیندووی بکەینەوە، چونکە تەوازون لە نێوان ژن و پیاو دەپارێزیت و بۆ هەردووکی سزا هەیە، من شەوی تر گەڕام لە ﴿٢٠٠١﴾ هیچ هەموارکردنەوەیەك نەکراوە و وەکو خۆی ماوەتەوە، بۆیە بە تەسەوری من ئەوەی کە دەقی ماددەی ﴿٣٧٧﴾ بە هەردوو بڕگەی یەك و دوو وەك خۆی بمێنێتەوە زۆر باشترە، تەوازون لە بەینی ژن و پیاو دەپارێزرێت و بۆ هەردووکیان عقوبە هەیە لە کاتێك لەو جەریمەیەی کە تووشی دەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی؟ کاك شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە بەڕێز ﴿د. فرست﴾ وتی هەیە و پەرلەمان خۆشی کردوویەتی بە کتێب ئەگەر حەز دەکەن بۆ لێژنەی یاسایی بۆ ئەوەی سەیری کەن لە ساڵی ﴿٢٠٠١﴾ دەڵێت، کار کردن بەو مادەیە راگیراوە و بەڕێزان ﴿طارق جامباز و نەهلە محمد﴾ کردوویانە بە کتێب.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بینێرن بۆ لێژنەی یاسایی، بۆ ئەوەی لێرە سەیری بکەن، مامۆستا غریب فەرموو،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، سەرنجی منیش وەکو ئەندامێك لە لیژنەی ئەوقاف کە ئەو بابەتەمان زۆر تاوتوێ کرد، کە ناکرێت ئەرکێك بە قانونێك یان مەحکەمەیەك بسپێرێت کە لە ئەساسدا ئەو مەحکەمە و قانونە بۆ ئەو بابەتە دروست نەکرا بێت، لەبەر ئەوە پێویستە لە یاسای سزادانی عێراقی ئەو بابەتە بمێنێت و پەیوەست نەکرێت بە دادگای باری کەسێتی کە ئەو دادگایە خۆی تایبەتە بە بابەتەکانی خێزان دروست کردن و هەڵوەشاندنی ئەو دەرهاوێشتانەی کە لێیدەکرێتەوە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. شوان فەرموو،

بەڕێز عمر مصطفی باوەمیر ﴿د. شوان قەڵادزەیی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، دیارە ئەو هەموار کردنەوەیە پێویستە تەفاسیلی هەبوایە، چونکە زینا هەر زەوج و زەوجە نییە، ئەنواع شێوازی تری هەیە، ئینجا پێویستە لێرەش ئەو هەموارکردنەوە بە شێوازێك بێت کە موخالەفەی نە دەستووری عێراق و نە رەشنووسی دەستووری هەرێم بێت، کە لە هەردووکیاندا هاتووە نابێت شتێك دەربچێت پێچەوانەی شەریعەتی ئیسلام بێت و ئەوانەی لێرە هەموی

پێچەوانەی شەریعەتە، ئەوەی کە هەمواریش دەکرێت وەکو ئەوە وایە کە تەشجیعی ئەوە بکات کە ئەو زاهیرەیە پانتاییەکەی فراوانتر ببێت و وەك خۆی بمێنێت و وەك ئەو هەموار کردنە بەسەردا بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو مریم فەرموو،

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە قسەکەی من ﴿خاتوو تەلار﴾ کردی، پشتگیری لە قسەکانی دەکەم و هەروەها قسەکانی ﴿گەشەخان﴾ بۆ ئەوەی مودەی سزاکە تەحدید بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان، من قسەکانم ﴿تەلارخان و کەژاڵ خان﴾ کردیان، لەگەڵ ئەوەدام کە لە قانونی عقوباتی عێراقی نەمێنێت و لە یاسای باری کەسێتی چارەسەر کراوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو منیرە فەرموو،

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری تەواوی قسەکانی ﴿خاتوو تەلار و گەشە خان﴾ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك قادر فەرموو،

بەڕێز قادر ئۆتمان رەسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو مادەیە، پێم باشە تەئکید بکەین، ئەوەی من بینیبم ئەم یاسایە هەموار کراوە بە یاسای ژمارە ﴿٩﴾، نەك ئیلغا کرابێت و پێم وایە یاسای باری کەسێتی باس لە نەفەقە و میرات دەکات کە ئەمە پەیوەستە بە کەسایەتی ئینسان، جەریمە پەیوەستە بە کردارەکانی ئینسان و لەیەك جیاوازە و لەگەڵ ئەوەدام لە یاسای عێراقی بمێنێتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەدام پشتگیری قسەکەی ﴿گەشەخان﴾ دەکەم، موددەی سزاکەی دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو بەهار فەرموو،

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە هەر یاسایەك كە دادەڕێژین لە روانگەی واقعێكەوە دایدەڕێژین، ئێمە چەند ئەم یاسایە لە رووی واقعییەوە بۆ ئێمە و خەڵك سوودمەند دەبێت، دیارە بە پێی واقعی هەرێمی كوردستان تا ئێستا ئەو یاسایە هیندەی لە رووی واقعییەوە پیاوان لێی سوودمەند بوون، ژنان لێی سوودمەند نەبوون، بەو ئیعتیبارانەی كە جیاكاری هەیە لە رووی سزاكانەوە و لە هەرێمی كوردستان تەتبیق نەكردنی یاسا خۆی گرفتێكە و دەبێت رەچاوی ئەم خاڵە بكرێت و ئەم یاسایە لە یاسای تۆندوتیژی خێزانیشدا هاتووە، بۆیە ئەگەر بمێنێت و نەمێنێت ئیشكالێك دروست ناكات، ئەگەر چی لە یاسای سزادانی عقوباتی عێراقی ئەمە جێی دەبێتەوە، بەڵام لە رووی واقعییەوە جیاكاری دەكرێت و بۆ تەخفیف و تەوازونی ئەمە پشت بە یاسای تۆندوتیژی خێزانی ببەسترێت یان لێرە لا ببرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر صالح عمر﴿ عمر كۆچەر﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من كرا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز حاجی كاروان فەرموو،

بەڕێز كنعان نجم الدین ﴿حاجی كاروان﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر جیاكارییەك لە عقوباتەكان هەیە بۆ ژن یان پیاو، ئەگەر لێرە موعالەجە نەكرێت بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی شوێنێكی تر بۆ بدوزنەوە و تەنانەت قورئان ئیشارە بەوە دەدات ﴿الزانیە و ازانی فاجلدوا كل واحد منهما﴾، یەعنی تەحدیدە و هەردووكیان وەكو یەك عقوبە دەدرێن ئەگەر ئەو ﴿٢﴾ ماددەیە بكرێت بە یەك و پێدەچێت ئەو ئیشكالییەتە حەل بكرێت و لە كۆتاییدا عقوبەیەكی دیاری كراو یان سزایەكی دیاری كراو لە بەردەستی حاكم دەبێت، ئەوكاتە ئەو جیاكارییە رێی لێدەگرین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو نجیبە فەرموو.

بەڕێز نجیبە لطیف احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، تەنیا پشتگیری لەو موبەڕیراتانەی لیژنەی یاسایی دەکەم بۆ مانەوەی یاساکە وەك خۆی، چونکە لە هەڵگرتنی ئەو ماددەیە پێم وابێت ئەو نایەکسانییەی کە لێیدەترسین دێتە پێش و عقوبەکە جیاواز دەبێت بۆ ژن و پیاو، بەڵام لە مانەوەیدا بە هەمان شێوە ئەو موددەیە تەحدید بکرێت، ئەوەی کە بەڕێزسەرۆکی لیژنەی ئەوقاف دەڵێت لە تەتبیقات پێویست دەکات پێیان بوترێت دادپەروەر بن، بە راستی ئەمە لە پێ وتن و تەوسیفە نابێت، لە قانونەکە دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی ئەو سوڵتە و دەسەڵاتە رەهایە نەمێنێت کە جیاوازی بکرێت لە عقوبەی ژن و پیاو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو شکریە فەرموو،

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پاڵپشتی لە لیژنەی یاسایی دەکەم کە ماددەکە بمێنێتەوە، بەڵام جیاکاری رەگەزی نەمێنێت، سزاکان، لەبەر ئەوەی لە هەر شوێنێك خوای گەورە باسی سزاکانی سەر ئافرەت و پیاوی کردبێت سزاکان وەکو یەکە، وەکو یەك بن و لەهەمان کاتدا پاڵپشتی ئەو رایە دەکەم کە سزاکان دیاری کراو بێت و بە رەهایی نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا مەڕوان فەرموو،

بەڕێز حسین اسماعیل حسین ﴿ مەڕوان گەڵاڵی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بسم الله، جارێ پشتگیری لە هەموو ئەو خوشك و برایانە دەکەم کە باسی ئەوەیان کرد کە بە بیانووی جۆراوجۆر ستەم لە ئافرت دەکرێت، واقعێکە کەس ناتوانێت خۆی لێ بشارێتەوە و پشتگیری لە رەئی ﴿کاك حاجی کاروان﴾ دەکەم کە لە شەرعدا عقوبەی پیاو و ژن وەکو یەك دیاری کراوە لەو حاڵەتە قیزەونانەی کە روودەدەن، بۆ چارەسەرکردنی ئەمە بە رای من باشترین حاڵەت جیاکردنەوەیانە لە ڕێگای یاسای باری کەسێتی، ئەمە کۆتایی بە قەزیەکە دێنێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، وەك بنەڕەتێك بۆ بەرجەستەکردنی یەکسانی لە سزادانداا منیش پشتیوانی لە

رووبەرووبونەوەکانی ﴿د. بەهار محمود﴾ دەکەم، بەڵام بۆ جێ بە جێ کردنی ئەو ماددەیە بە شێوەیەکی دادپەروەرانە پشتیوانی لە رای ﴿گەشەخان﴾ دەکەم و پێویستە ئەو رایە لەبەرچاو بگیرێت، بۆ ئەوەی هیچ جیاکەرەوەیەک لە جێ بە جێ کردنی یاساکەدا نەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی من تێگەیشتووم لە هەمواری یاسای ژمارە ﴿٩﴾ی ساڵی ﴿٢٠٠١﴾، ئەو هەمواڕە بڕگەی دووەمی ئیلغا نەکردووتەوە، بەڵکو بڕگەی دووەمی کردووە بە ماددەیەکی سەربەخۆ، نەك ئیلغای بکاتەوە، کردوویەتی بە ماددەیەکی سەربەخۆ، وا نییە؟ فەرموو د.ڤالاڤ.

بەڕێز د.ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی کە لە قانونی ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠١) ئیشارەتی پێکراوە لە چوار ماددە پێك دێت، لە ماددەی یەکەمیدا دەڵێ (يوقف العمل في أقليم كوردستان بالفقرة الثانية من المادة (٣٧٧) من قانون العقوبات)، (المادة الثانية: يعاقب الزوج الزاني، و من زنى بها بالعقوبة الواردة في الفقرة الاولى من المادة)، (المادة الثالثة: على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون)، (المادة الرابعة: ينفذ هذا القانون اعتباراً من تأريخ نشره في الجريدة الرسمية)، کەواتە لێرە بۆمان روون دەبێتەوە بەڕێزان کە ئەو ماددەیە کاتێك لە ماددەی یەکەمیدا لە کار دەخرێت و باس لە فەقەرەی دووەمی ماددەی (٣٧٧) دەکاتن، لە ماددەی دووەمدا تەعدیلی بۆ دەهێنێت، واتە بەدیلی بۆ دەهێنێت، بەدیلەکەش ئەوەیە کە مەنزیلی زەوجیە لە ئەسڵی یاساکەدا هاتووە، بەڵام مەنزیلی زەوجیە لە تەعدیلەکە هەڵگیراوە، ئەوەیان وەڵامی یەکەم کە یاساکە ماوە، ماددەیەکی سەربەخۆی بۆ داناوە، بۆ خاڵی دووەم و تێبینی دووەمیش ئەوانەی کە تێبینیان کرد گوایە تەنها بۆ (زوجة)یە و بۆ (زوج) نییە، لێرانە دەڵێ (يعاقب الزوج الزانى، و من زنى بها) کە مساواتیشی کردووە لە هەردوو حاڵەتدا (زوج) و (زوجة) دەگرێتەوە، هەروەها دەتوانن ئەوانەی کە لە فقهەوە شارەزاییان هەیە لە رووی لوغەوییەوە زیاتر پشتگیریمان بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە د.ڤالاڤ باسی کرد دەق وایە، لەبەر ئەوەی دەڵێ (يعاقب الزوج الزاني) مساواتی تێدا کردووە، لە رووی زمانەوانییەوە کە دەڵێ زەوج هەم نێر دەگرێتەوە و هەم مێش دەگرێتەوە، کەواتە زەوج هەردوو لای تێدایە، مساواتە لە مابەینی ژن و پیاو، وانەبێتن تەنها لە ساڵحی پیاوبێ، بەڵکو ئافرەتیش لە مەوزوعەکەی تێدایە و هەردووکیان وەکو یەك حیسابیان بۆ کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو یەکسانییەی کە بەڕێزان باسیان لێوە دەکەن و داوا دەکەن یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠١) هێناویەتی، چونکە پێش ئەوە بە نیسبەت ژنەوە مەنزیلی زەوجیەی تێدابووە، بەڵام لەو تەعدیلەدا مەنزیلی زەوجیە لابراوە، کەواتە هەردوولایان وەکو یەك عقوبەکە شموولیان دەکات، زروفەکانیان وەکو یەکە لە هەر شوێنێکدا بێت، سەبارەت بەوەی کە حەدی ئەدنا و ئەعلا لێك نزیك بکرێتەوە وەکو ئەوەی کە (گەشە خان) گوتی، ئەوە عیلاقەی بە یاساوە نییە، عیلاقەی بە تەتبیقاتی محکەمەوە هەیە، یەعنی ئەوە سولتەی تەقدیری حاکمە کە دێت ئەوە وا لێ دەکات، ئێمە ناتوانین سولتەی تەقدیری حاکم تەدخولی تێدا بکەین، چونکە دەبێ حاکم سولتەی تەقدیری هەبێ بۆ ئەوەی بچێتە ناو تەفاسیلی هەر دەعوایەکەوە، هەر کەیسێك ئەحداسەکانی خۆی جیایە، بۆیە دەبێ ئەو سولتە تەقدیریە ئەگەر خەلەلێك هەبێت ئەوە لە تەتبیقات و لە محاکمدایە، لە یاساکە ئێمە کەمیشی بکەینەوە ئەو هەر دەتوانێ ئەو سولتە تەقدیریەی خۆی بەکار بێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو رەئی لیژنە پێمانباشە برگەی دوو لە ماددەی (٣٧٧) نەمێنێت، ئێمە هەوڵی بۆ دەدەین کە نەمێنێت، ئەگەریش بمێنێتەوە پشتیوانی لە رائیەکەی خاتوو (گەشە دارا) دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چۆن دەبێ نەمێنێ؟ دەبێ بمێنێ خاتوو ئێڤار.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا بە پێی ماددەکانی (١٣، ٢٥) هەر هەوڵدەدرێتن هەتا لە پەرلەمانی عێراقیش کاری لەسەر دەکرێت کە نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو تەلار نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو شتە، یەکێکیان بە پێی یاسای باری کەسیەتی ماددەکە هەلگیرێت، خۆ ئێمەش دەزانین ئەو ماددەیە بەو شێوازەیە و لەوێ هەموار کراوەتەوە، یەکسەر یاسای باری کەسیەتی مافی جیابوونەوەکە دەکات، ئەو کەسەی خیانەتی زەوجیەکەی کردووە چ پیاوەکە و چ ژنەکە هیچ مافێکی نامێنێت ئەگەر ژنەکە بێت، هەروەها ئەگەر پیاوەکەش بێت دەبێ هەموو مافەکە بدات بە ژنەکە، یەعنی ئەوە زۆر بە وازیحی دیارە، خاڵی دووەمیش ئێمە حەدی ئەدنا و ئەعلا کە داوامان کردووە کە دیاری بکرێت، زۆر گرنگە لەبەر ئەوەی ئێمە بۆچی کار لەسەر ئەوە بکەین کە بمێنێتەوە لەسەر ئیجتیهادی حاکمەکە بە چ شێوازێك، دەبینین دائیمەن ئەگەر لە رێگای بەندکراوەکان ئەوانەی لە زیندانەکاندان دائیمەن عقوبەی ژنەکان زیاترە، بۆیە پێویست دەکات، چونکە ئێمەش ئەوە بزانین دائیمەن کۆمەڵگا رەئی هەیە لەسەر بیر و باوەڕی ئەو دادوەرانە، بۆیە زۆر زەرورە ئێمە لە ئێستادا حەدی ئەدنا و ئەعلاکە دیاری بکەین بۆ زیاتر دادپەروەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز شیلان خان فەرموو.

بەڕێز شیلان جعفر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ بەڕێزان هاوڕام لەگەڵ (د.بەهار و د.سیراج و د.ڤالاڵ)، چونکە بە حەقیقەت ئێمە لە هۆیەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە، یەعنی باس لەوە دەکەین لە پێناو بەرجەستەکردنی دادگەری و هێنانەکایەی کۆمەڵگایەکی دوور لە تووند و تیژی و جیاکاری رەگەزی، بۆیە ئێمە ئەگەر دەستکاری ئەم ماددەیە بکەین لەگەڵ ئەسڵی ماددەکەی خۆیدا جیاوازی بۆ بکەین، یەکەم: ئەو کاتە ئێمە ناتوانین ئەو دادگەریە کۆمەڵایەتیە بچەسپێنین و جیاوازی رەگەزی دروست دەکەین، بۆیە منیش هەمان رەئی هەڤاڵانی بەڕێزم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەسڵی مەسەلەکە ئەوەیە یەکسانی بەدی بێت، دادگەری بەدی بێت، هەروەها ئەو جیاکاریەی کە هەیە نەبێت، ئەو خراپ بەکار هێنانە ئەگەر هەیە لە دادگاکاندا وەکو بەڕێزان باسی دەکەن نەبێت، لەبەر ئەوە با شتێکی وا داڕێژین کە ئەوە بەدی بێنێت، یەعنی بۆ ئەوەی کۆتایی بەم جەدەلەش بێنین بەراستی،

شتێکی وا داڕێژین که ئەو یەکسانی و دادگەری و باش جێبەجێکردنە بەرهەم بێنێت تەبعەن بە نەتیجە، چونکە هەدەفەکەمان ئەوەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کەنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر قسەی (د.سراج) بڕگەی دووەم بە تەحدید باسی پیاوە، یەعنی (زوج) لەوێ بە هەردووکی نەهاتووە، چونکە دوایی ئەگەر بیخوێنیتەوە (ومن زنی بها) یەعنی تەحدیدەکە باسی پیاوە، بۆیە ئەگامان لێ بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا هەورامان فەرموو.

بەڕێز د.هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله من هەر ئەوەندە دەڵێم خۆی ئەم بڕگەیە لەبەر ئەوە زادەی بیری مرۆڤ داینناوە دادگەری تێیدا رەچاو نەکراوە، ئەگەر سەیری قورئانی پیرۆز بکەین کە باسی ئەم مەوزوعە دەکات بە چوار تەئکید دادگەری لە بەینی ژن و مێرددا بەیان کردووە، یەکەم: (الزانية و الزاني) باسی هەردووکیان دەکات، دووەم: (فاجلد کل واحد منهما)، (کل واحد) هەردووکیان، (ولا تأخذکم بهما) هەردووکیانی باس کردووە، لەبەر ئەوە بەراستی باشترین حەل ئەوەیە کە ئەوەی خوای گەورە بەیانی کردووە هەم چارەسەری خیانەتی زەوجی پێ دەکرێت، هەم ئەو کەسەی کە زانیە و ئەوەشی کە زانیەیە بەراستی رەدع دەبێ و زەجر دەبێت، بەڵام ئەوەی پێشوو لەبەر ئەوە زادەی بیری مرۆڤە لە سالێ (١٩٦٩) واتە (٤٦) ساڵ لەمەو پێش ئەم بڕگەیە دانراوە خیانەتی زەوجی ئەگەر زیادی نەکردبێ کەمیشی نەکردۆتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من باسی ئەوەم کرد کە لە سالێ (٢٠٠١) ئەو ماددەیە لەکار خراوە، چوومە هەموو شتەکانم هێناوە، ئەوە یاسای ژمارە (١٤)ی سالێ (٢٠٠٢) تەنها ئەوەشی تێدایە سەیرکە چێ دەڵێت، ماددەی یەکەم: تێوەگلان لە تاوانی دەرحەق بە ئافرەتان بە بیانووی هۆکاری شەرەف بۆ مەبەستی بەکارخستنی حوکمەکانی ماددەگەلی (١٢٨، ١٣٠، ١٣١) یاسای سزای ئەوەندە و ئەوەندە، بە هیچ شێوەیەك باسی ماددەی ژمارە (٣٧٧)ی نەکردووە،

ئەوەی کە لێرە لە سالّی (٢٠٠٢) باسکراوە، ئەوەی لەکار خراوە (١٢٨، ١٣٠، ١٣١)ە، واتە ئەوەی سالّی (٢٠٠١) ماوە، لێرە لە سالّی (٢٠٠٢) بە هیچ شێوەیەك باسی ئەوەی نەکردووە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ئیشکالەکە لەوەدایە (بەڕێز د.فرست)، یاسای ژمارە (٩)ی سالّی (٢٠٠١) ماددەی دووەم بریتییە لە بڕگەی دووی ماددەی (٣٧٧)ی یاسای سزادان، حەز دەکەی سەیری بکە، ماددەی دوو لە یاسای ژمارە (٩)ی سالّی (٢٠٠١)، ماددەی دوو بریتییە لە فەقەرەی دووی ماددەی (٣٧٧) یاسای سزادانی عێراقی، بەس تەنها ئەوەی مەنزیلی زەوجیەی لێ لابراوە، کەواتە هەر ماوە، دەقی فەقەرەکە هەر ماوە و تەعدیل کراوە، فەرموو د.فرست.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە تەعدیلی سالّی (٢٠٠١) دەڵێ بڕگەی دوو لە ماددەی (٣٧٧).....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزت ماددەکەت لایە، سەیری بکە، بیخوێنەوە.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، لامە هەموو شتێکم هێناوە لەبەر دەستمدایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی دووەمی سەیر بکە، راست دەکەی لە ماددەی یەکەمدا دەڵێ (يوقف العمل في اقليم كوردستان بالفقرة الثانية من المادة (٣٧٧) من قانون العقوبات العراقية رقم (١١١) لسنة (١٩٦٩) المعدل)، بەلاّم (المادة الثانية: يعاقب الزوج الزاني و من زنى بها بالعقوبة الواردة في الفقرة الواحده من المادة (٣٧٧) من قانون العقوبات رقم (١١١) لسنة (١٩٦٩) المعدل)، کەواتە ماوە، باشە، بە دەنگدان یەکلایی دەکەینەوە، بەس دوو رەئیمان پێ بڵێن، لیژنەی یاسایی لەگەڵ ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە بەو شێوەیە، رەئیەکەی تریش کە داوای تەحدید دەکات، شتێکمان پێ بڵێن بۆ ئەوەی بە دەنگدان یەکلایی بکەینەوە، فەرموو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جەلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وازیحە، دیارە هیچ رێگریەکی یاسایی نییە لەوەی کە ئێمە مودە دیاری بکەین، بەلاّم خۆی راستە دیاری کراوە زیندان (٣) مانگ بۆ (٥) ساڵە، سوڵتەیەکی تەقدیری زۆر هەیە لە مودە زەمەنییەکەدا بۆ حاکم کە ئەو جیاوازی تێدا دەکات، کەواتە ئێمە بە قانون، بە نەص ئەو سوڵتە تەقدیریەی ئەو دادوەرە بەڕێزانە تۆزێك کەم بکەینەوە ئەو جیاوازیەش کەم دەبێتەوە، ئێمە نالّێین عەدالەتێکی موتلّەق بەدی دێت، بەلاّم عەدالەتەکە نسبیەن زۆر باشتر دەبێ لە پێشتر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئاخر پێشنیارت نەداینێ لەسەر هینەکە.

بەڕێز گەشە دارا جەلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان باشە (٣) مانگ بۆ سالێك بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو عقوبەیەی کە تەحدید کراوە بە زیندان بە (٣) مانگ بۆ (٥) ساڵ سولتەی تەقدیری دراوە بە بە قازی، سولتەی تەقدیری دراوە بە مەحاکم، لەبەر ئەوەی مەحاکم و قازی داخیلی جوزئیات دەبن لەهەر قەزیەیەك (علی حدە)، یەعنی لەوانەیە قەزیەیەك کە دێتە پێش حاکم و تەحقیقی تێدا دەکات لە (٣) مانگەکە بۆ (٦) مانگ عقوبەی بدات، لەوانەیە بەشاعەتی جەریمەکە، ناشرینی و ختورەتی جەریمەکە وای لێ بکات بە (٣) ساڵ یان بە (٥) ساڵ ئەو جارە عقوبەی بدات، بۆیە ئەو سولتەی تەقدیریەی کە دراوە بە حاکم لێرانە ئەوە فەلسەفەی خۆی هەیە، لەبەر ئەوەی قانون داخیلی جوزئیات نابێت، بەلاّم حاکم داخیلی جوزئیاتی هەر کەیسێك و هەر قەزیەیەك بە جیا دەبێت، بۆیە تکا دەکەین وەکو ئەوەی کە لە راپۆرتی لیژنەی یاسایی هاتووە بدرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، لەبەر ئەوەی ئیشکالی تێدایە بۆ زیاتر دەولّەمەندکردنی گفتوگۆکە پێش ئەوەی بڕیاری لەسەر بدرێ، پێمانخۆشە چەند ئەندامێکی تری پەرلەمان کە ناویان نەنووسیوە ئەوانیش قسەی خۆیان بکەن، دوایی بیر و بۆچوونە جیاوازەکان دەخەینە دەنگدانەوە، بەڕێز مامۆستا جمال مۆرتکە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مۆرتکە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی ئەو بابەتە بەراستی ئەسڵی کێشەکان لە سەرەتای ژیانی خێزانی یان موراعات نەکردنی رەئی هەردوو رەگەز، یەکەم: ئەوەیە بە رای من پێویستە ئێمە داکۆکی لەسەر ئەوە بکەین لە دادگا لەسەر ئەساسی کێشەکان کە دروست دەبێ، یەعنی فەقەرەیەك زیاد بکرێ لە پۆلیسەوە خیلافات لە شێوازی وەکو بڵێی تەحقیق کردن لە بابەتی کێشەکان بەلاڕێ لانەبرێت، یەعنی عقوبەیەك دیاری بکرێت، دووەم: کێشەی خێزانی ئێمە هەندێك لە هەڤالاّن باسیان کرد....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا جمال، ئێمە بە تەحدید باسی یەك حالّەت دەکرێ، ماددەی (٣٧٧).

بەڕێز جمال عثمان (جمال مؤرتكه)؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەس ئەگەر ئیشارەتێك بدەم، كێشەی ئێمە دەبینی ئێستا هەندێك حاڵەت هەیە رووەدات كە (٨٠٪) كێشەكانی كە كێشەی خیلافاتی لە بەینی خێزان لەوەیە كە لە سەرەتاوە رەزامەند نەبووە، بۆیە بە رای من فەقەرەیەك زیاد بكرێ ئەو كچ و كوڕەی كە یەكتریان دەوێ سزایەك دابنێن بۆ ئەو خێزانەی كە.....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان؛

مامۆستا ئەوە لێرە ناكرێت، پەیوەندی بەم ماددەیەوە نییە، تكات لێدەكەم.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مؤرتكه)؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوو: عەدالەت دیاری بكرێتن بۆ ئەوەی لە دادگا هەر سەرپێچییەك خیلافێك بە بڕیاردان عقوبەی خۆی لەگەڵ بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان؛

بەڕێز كاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، تەبعەن بە بڕوای من یاسا دەبێ مامەڵە لەگەڵ واقیعدا بكات، پرسیارەكە ئەوەیە تاوەكو ئێستا لەگەڵ رێز و ئیحتیرامم زۆربەی دادوەرەكانمان پیاون، پرسیارەكە ئەوەیە لە كۆمەڵگایەكدا كە بە شێوەیەك لە شێوەكان، بە چەشنێك لە چەشنەكان بیرێكی پیاوانە زاڵە حوكم دەكات و یاساكان دادەنێت، حكومڕانی دەكات، ئایا بیركردنەوەی پیاوانە و روح دەرونی پیاوانە حوكم ناكات لەو سولتە تەقدیریەی كە بەڕێزان باسیان كرد؟ بۆیە بە بڕوای من لەبەرچاو گرتنی ئەو پێشنیارەی بەڕێزان ئێڤارخان و گەشە دارا و تەلارخان زۆر زەروورە بۆ بەرقەرارگردنی ئەو دادپەروەرییەی دەمانەوێ ، چونكە وەكو وتم دادوەرەكانمان تاكو ئێستا زۆربەیان پیاون، ئەوانیش ئینسانن، بێگومان لە ژێر كاریگەری بیرە پیاوانەكە و ڕۆح و ژیانی پیاوانەدا هەندێك جار قەرار دەدرێ ئەو كێشانەی دروستكردووە كە ئەو بەڕێزانە باسیانكرد ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان :

سوپاس ، بەڕێز دكتۆر فرسەت سۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان؛

ئەو قانونە عقوباتەی کە لەبەر دەستی ئێمەدایە زیاترە لە (٥٠٠)ماددەیە، تەسەور دەکەم بەشی زۆری عقوبەکان چ جا ئەگەر حەپس بی ، چ ئەگەر سجن بێ بە سوڵتەی تەقدیری داوەتە قازی ، بەتایبەتی جەریمەی زینا کە مەسەلەیەکە زۆر زۆر حالاتی هەیە ، پەیوەستیشە بە هەردوو ڕەگەزەکەوە ، عقوبەکە بۆ ژنەو بۆ پیاویشە ، بۆیە بە تەسەوری من هیچ کێشەیەکی تێدا نییە ، هیچ نا داد پەروەریەکیشی تێدا نییە کە وەکو خۆی هەیە بمێنێتەوە ، بەتەسەوری من ئیشکالی تێدانییە، نادات پەروەری نییە ، لەبەر ئەوەی قازی نەك لەو ماددەیەی ئەگەر وابێ دەبێ هەمووی بگۆڕین نەك لەو ماددەیە زیاتر لە (٢٠٠)ماددەی تریش سوڵتەی تەقدیری هەیە نەك هەر لە حەپس، لە سجنیش سوڵتەی تەقدیری هەیە کە دەڕوات هەتا (٢٥) ساڵ موئەبەدیش دەڕوا ، لەبەر ئەوە بە تەسەوری من ئەوەی کە هەیە کە لە (٢٤) سەعات تاوەکو (٥) ساڵە حاڵەتێکی زۆر زۆر تەبیعیەو وەکو خۆی بمێنێ ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

باشە ، سوپاس ، بەڕێز کاك حاجی کاروان تکایە بە کورتی فەرموو.

بەڕێز کەنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەیاسای فەرەنسا تەقریبەن ئەگەر کەسێك ئەو حاڵەتە بکا نزیکەی (٣٠٠٠) هەزار یۆرۆی لێدەسەنرێ یەعنی عقوبەی سجن نییە کەواتە ئەوان بە یاسایەك مامەڵە لەگەڵ ئەو حاڵەتە دەکەن ، قورئانیش بە تەحدیدی ئەم حاڵەتەی دیاری کردووە باسی (جەلدە) دەکا، یەعنی ئەگەر بۆ ئێمە پێمان عەیب بێ ئەم ئایەتە بخەینە ناو یەکێك لەم بڕگانەوە ئێمە ئەبێ پابەندبین بە شەریعەتی ئیسلامییەوە ، زۆر تەبیعییە بۆ حاڵەتێك سێ عقوبە هەبێ ، پارەش دابندرێ ، حەپسیش دابندرێ ، ئەم ئایەتەش دابندرێ ، من وەکو پرسیارێك لە جەنابتان و هەموو ئەندامانی پەرلەمان ئەکەم ئافرەتێك تووشی ئەم حاڵەتە بێ سێ ، چوار منداڵی هەیە پێنج ساڵ لە سجندابێ ئەو منداڵانە چیان لێدێ؟ ئەو ئافرەتە لە ڕووی نەفسییەوە چی لێ دێ؟ بەڵام ئەگەر ئەو عقوبەی کە خودای رب العالمین داینناوە ئەمە ڕەدعە کە داینناوە مەسەلەن باسی جەلد ئەکا ئەم جەلدە (١٠٠) جەلد، یەعنی قایشی پشتێن ، یەعنی نابێ بە قایمیش بێ (١٠٠) جەلدی لێبدرێ بە خیلالی نیو سەعات عقوبەی تەواو ئەبێ و ئەچێتە مالی خۆی یان (٥)ساڵ باشە لە سجن بێ ، قەسدم ئەوەیە لە ڕووی یاساییەوە ناکرێ ئێمە سێ ڕەدع دابنێین بۆ ئەو حاڵەتە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە من نەمویست تەداخول بکەم ، بەڵام بەڕێزان وشەی حەپس و سجنیان بۆ لێکدانەوە ، پێشتریش من خۆم زانیاریەکم هەبوو لەسەری مادام لە (٢٤)کاتژمێر تاوەکو (٥)ساڵ ئەکاتە حەپس بەڕای من وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکە ، نابێت حاکم وا لێبکەین کە دەستی بەستراو بکەین ، حاڵەتەکان زۆر جیاوازە، بمبەخشە تۆزێك جاری وا هەیە زینا ئەکرێ لەبەر موحتاجی ، جاری وا هەیە زینا ئەکرێ لەبەر ئەوەی کەوا فشاری هاتۆتە سەر ، بەزۆرپێی کراوە ، جاری واهەیە ئیحراج دەبێ هەردوو تەڕەفەکە ، لەبەرئەوە بە ڕەئی من لێی بگەڕێین حاکم کەیسەکان یەکلایی بکاتەوە لەناو دادگا ، ناکرێت هەموو حاکمێکیش بە نادادپەروەر ئێمە بدەینە قەڵەم ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، دوو ڕاکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی یەك لە دوایەك بیخەینە دەنگەوە ، قسەتان هەیە، دکتۆرە ڤالاڤ فەرموو، ئینجا ماموستا دەرفەتی جەنابیشت ئەدەم.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لیژنەی یاسایی ئیسڕاری لەسەر دەکا وەکو خۆی بمێنێتەوە بۆ تەحقیق کردنی دادگەرییەو بۆ ئەوەیە کە پارێزگاری لە مافی ژنان بکرێت ، ئێمە لێرە دیفاع لە مافی ژنان دەکەین لەبەر ئەوەی لە سێ مانگ حاکم دەستکراوەیە بۆ (٥)ساڵ ، بەڵام ئەتۆ کە دەیکەی بە ساڵێك بۆ سێ ساڵ یان بۆ شەش مانگ لەوانەیە ئەو حاکمە تەنها بە سێ مانگ ئەو ئافرەتە عقوبە بدات ، بەڵام کە حەدی ئەدنا ئەتۆ لێرانە زیادت کرد ، کردت بە ساڵێك واتا حاکم لێرە ناتوانێ بە هیچ شێوەیەك دیراسەی حاڵەتەکان بکاتن ، بۆیە تکایە ئاگاداری ئەو خاڵە بن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

حەدی ئەدنا پێموابێ زیاد نەکراوە ، ماموستا هەورامان فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەو حەدی ئەدنایە باس ئەکرێ بەتایبەت ئەوەی وترا (٣)مانگ ، ئەرێ من پێم سەیرە (٣)مانگ کەسێك کە خیانەتی زەوجی کردووە ئەیبەی بەخێوی ئەکەی ، نانی باشی پێ ئەدەی دوایی ئەیگێڕیتەوە ناو موجتەمەع بۆ سەر شەرەف و ناموسی خەڵك ، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەوە چوار ئەندام پەرلەمان من ، کاك دکتۆر شوان ، کاك حاجی کاروان ، ماموستا مروان باسی شەرعی خودامان کرد ، باسی ئەوەمان کرد کە ئەم مەوزوعە قەزیەیەکە خودای گەورە نوقتەی لەسەر خستۆتە سەر پیت بەجێشی نەهێشتووە بۆ پێغەمبەری خودا (ص) بە ئایەتی موحکەم ، ئەمڕۆش الحمدلله هەموومان خۆمان بە موسڵمان دەزانین یانی پێم سەیرە هیچ کەس خۆی بەبێ بڕوا نازانێ ، هیچ کەس خۆی بەوە نازانێ بڕوای بە قورئان نەبێ

ئەمەش ئایەتێکی موحکەمی قورئانە فەرموو با ئەوەی قورئانیش بخرێتە دەنگدانەوە بزانین هیچ دەنگ دەهێنێ یان نا؟....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

مامۆستا هەورامان فەلسەفەی سزادان جیاوازە ، ئەوە پەیوەندی بە فەلسەفەی سزادانەوە هەیە ، فەلسەفەی سزادان لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر ، لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر گۆڕانکاری بەسەردا دێت ، لە زەمەنێکەوە بۆ زەمەنێکی تر گۆڕانکاری بەسەر دادێت ، ئەمە زۆرێك لە موفەکیرە ئیسلامییەکانیش باسیانکردووە ناکرێ ئەمە ئێستا بخەینە دەنگدانەوە لە پەرلەمانی کوردستان ، بەڵێ فەرموو ئێڤارخان.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکایە قسەکانی مامۆستا هەورامان لە پڕۆتۆکۆل بسڕێتەوە ، لەبەر ئەوەی بێ ڕێزییە بەرامبەر بە ژن دەکرێت بەڕاستی....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا ، نا تەنها ڕای خۆی وتووە ، ئەتوانێ ڕای خۆی بڵێ ئەویش...

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەدجار لە پڕۆتۆکۆل بیسڕەوە، قسەکە قسەی خودایە کردوومە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، ئەو دوو پێشنیارە یەکیان ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە ، ئەوەی تریان ئەوەیە کە (٣)مانگ بۆ (٣)ساڵ بێ وایە؟ ئەی چی گەشەخان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە لە (٣) مانگ کەمتر نەبێ ، لە (٢)ساڵ زیاتر نەبێ ، تەعدیلمان کرد یەعنی لە پێشا وتمان ساڵێك بەس ئێستا کردمان بە دوو ئیتر موراعاتمان بکەن ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لێرەیا ڕەچاوی ئەوە بکەن هەمو عقوبەیەك تەنها بۆ ژن نییە بۆ پیاویشە کە خیانەت ئەکات لە ژنەکەی ، یەعنی مەسەلەکە ئەوە نییە بەس تەنها لێرە ژن عقوبەی بدەی ، پیاوێکیش خیانەتی کردووە لە ژنەکەی خۆی ئەبێ سزایەك وەربگرێ پیاو خیانەت نەکا لە ژنەکەی؟

بەڕێز گەشە دارار جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هۆکاری بەر تەسك کردنەوەی سوڵەتی تەقدیری بەڕێز دادوەرەکانمان باسکرد بۆ بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان کە جیاکاریکراوە ، بۆیە ئەو سوڵتە تەقدیرییە تەسك بکرێتەوە ، بچووك بکرێتەوە ئەویش ئەو جیاکارییە کەمتر ئەکات لە جیاتی ئەوەی (٣)ساڵ ژنەکە عقوبە بدات و (٣) مانگ پیاوەکە (٢)ساڵ ژنەکە عقوبە ئەدات ئەگەر ئەو جیاکاریە بکا ، بۆیە مودە زەمەنییەکە بچووك بکرێتەوە باشترە ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، ئێڤارخان فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی لیژنەی ئێمەش (٣)مانگ کەمتر نەبێ و لە (٢)ساڵ زیاتر نەبێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

باشە ، کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە ، بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەپس، خۆی دوو حەپسمان هەیە ، حەپسی شەدیدمان هەیە ، بەسیتیشمان هەیە ، حەپسی بەسیت لە (٢٤)سەعاتەوە دەست پێدەکات ، بۆیە ئەتۆ لە ئێستاوە قەرارتدا دەڵێی با عقوبەی کەم کەین ، لە ئێستاوە قەرارتدا ئەتۆ زەرفی موشەددەت دایە ، حەپسی شەدیدت دایتێ ، ئەگەر (٣)مانگی دابنێی حەپسی شەدیدتدایە ، بۆیە لێبگەڕێن حەپس لە مەسڵەحەتی ژن دایە ، لە مەسڵەحەتی پیاویشدایە حاڵەتەکە دیارە ، ئێستا ئەتۆ موتڵەقەن بڕیارتدا حاڵەتەکە زەرفێکی موشەددەدە لەبەر ئەوەی کردتە (٣)مانگ ، چونکە (٢٤) سەعتیشمان هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس خیانەی زەوجی ئایا خۆی زەرفێکی موشەددەد نییە؟ پێموابێ موناقەشەی زۆرتر هەڵناگرێ دوو ڕامان هەیە ڕایەکی ئەوەیە کە وەکو یاسای سزادان بمێنێتەوە کە لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە ، ڕاکەی تر ئەوەیە کە مودەکە دیاری بکرێ ، سوڵتەی تەقدیری حاکم دیاری بکرێ کە بەڕێزان داوادەکەن لە (٣)مانگ بۆ (٢)ساڵ بێ ، ڕای ئەندامانی پەرلەمان خۆتان سەرپشك بکەن کە کام ڕایە ئیختیار دەکەن ، ئەگەر ڕای یەکەم دەنگی نەهێنا ڕای دووەم ئەخەینە دەنگدانەوە ، ڕای یەکەم ئەوەیە کە لە ڕاپۆرتە هاوبەشەکەدا هاتووە دوایی دیسان مەیکەنەوە بە قەزییەیەك لەسەرمان خۆتان یەکلابکەنەوە دەنگ بە کامەیان دەدەن ، ڕای ڕاپۆرتی هاوبەش ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە لە یاسای سزادانی عیراقی ، واتە سوڵتەی تەقدیری وەکو خۆی بمێنێتەوە کە بە حەپس هاتووە (٣)مانگ بۆ (٥)ساڵە ، کێ لەگەڵیەتی؟ کێ لەگەڵ ڕاپۆرتی هاوبەشە؟ (٣٥)کەس لەگەڵیەتی ، کێ دژیەتی؟ (٢٥)کەس دژیەتی کەواتە پەسەندکرا ، بچینە سەر ماددەی دووەم.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

دووەم: ماددەی (٤٠٨): سزاکە ئاستی نزمی بۆ دابنرێ بەم شێوەیە:

(لا تقل عن (٣)سنوات و لا تزيد على سبع سنوات من) لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە زۆربەی قوربانییەکان ئافرەتن بەتایبەتی ئەو کەسانەی خۆیان دەسوتێنن بەهۆی هاندانەوە ، بۆیە پێویستە ئاستی نزمی سزایەکە دیاری بکرێ.

ماددەی (٤٠٨):

(اولاً: يعاقب بالسجن مدة لا تزيد على سبع سنوات من حرض شخصا او ساعده باية وسيلة على الانتحار اذا ما تم الانتحار بناءاً على ذلك وتكون العقوبة الحبس اذا لم يتم الانتحار ولكن شرع فيه.

ثانياً: اذا كان المنتحر لم يتم الثامنة عشر من عمره او كان ناقص الادراك او الارادة عند ذلك ضرفاً مشدداً ويعاقب الجاني بعقوبة القتل عمداً او شروع فيه بحسب الاحوال اذا كان المنتحر فاقد الادراك او الارادة.

ثالثاً: لا عقاب على من شرع في الانتحار.

ماددەی (٤٠٨) بڕگەی یەکەمی تەعدیل کراوە :

(اولاً: يعاقب بالسجن مدة لا تزيد على سبع سنوات من حرض شخصا او ساعده باية وسيلة على الانتحار او تسبب فيه اذا ما تم الانتحار بناءاً على ذلك وتكون العقوبة الحبس في حالة الشروع.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

ڕاپۆرتی هاوبەشیش بخوێننەوە.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢): راپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (٤٠٨) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار کراو وەک خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ باناوی خۆی بنووسێ ، مامۆستا هەورامان نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز د. هەورامان حەمە شەریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من کە دەنگمدا ، دەنگم بۆ ئەوە دا کە دژی ئەوەی پێشووم نەک لەگەڵ ئەمەی تریشیان بم بۆیە وازیح بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، بەڕێز دکتۆر فرست صۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پاڵپشتی ڕای لیژنە هاوبەشەکان دەکەم ، لەبەر چی؟ چونکە بۆ ئەو تاوانانە کاتێک کە دەڵێ سجن یەعنی وازیحە (٥)ساڵ بەسەرەوەیە واتە پۆلین کراوە، ناکرێ جەریمەیەک بینی لە هەمان حاڵەتدا سجن کە لە (٧)ساڵ زیاتر نەبێ ، لەو کاتەشدا بینیەوە دایبەزێنین بۆ حەپس کە (٣) ساڵە ، بۆیە کە دەڵێ سجن مانای ئۆتۆماتیکییەن لە (٥)ساڵ کەمتر نییە ئیتر لە (٧)ساڵیش زیاتر نییە ، بۆیە من تەسەور دەکەم ماددەکە وەکو خۆی دیارە هەموارکردنیشی بەسەر داهاتییە ئەوەی دواتر دکتۆرە بەهاریش خوێندییەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە باشترە لەوەی کە ئەسڵی پڕۆژەکە پێشکەشکراوە هاتووە ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك بەهزاد دەروێش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی ئاشکرایە کو کوشتن ، خۆ کوشتن تاوانەکا مەزنە جا هەرکەسەك هۆکار بیتن چاوا خۆ دکوژیتیش یانیش پاڵدەربێتن ، لێرەدا گەلەکا پێتقییە ڕادعێکێ ئاینی و یاسایی هەبیتن ب قێ چەندێ حەدی ئەدنا هەبێتن ، لبەر هەندێ رادعی ئاینی بۆ ئەو کەسە هەیە خۆ دکوژیت ئەم دزانین ئان حەتا هاندەربیت یەعنی ل شەریعەتێ ئیسلامێدا هاتییە هەرکەسێ کو نیف کەلیمەش هاوکارێ ئێکی بکات کە ئێکی بکوژیت یەعنی نیف کەلیمەکە چییە با دل بێژیت بکوژە، یەعنی مەعنای تاوانبارە ئەمە ناحییە ئاینی ، ناحییە شەرعی لێرە بەحسێ یاساینە بەڕاستی پێتقییە ئەگەر ئەوە هەموارکردنێ (٥)ساڵ دا نەبیت هەروەسا دمینیت کو (٣)ساڵا زۆرتر نەبیت ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من بەڕێز دکتۆر فرسەت کردی و پشتگیری قسەکانی ئەکەم ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

باشە ، سوپاس ، بەڕێز خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیەی ئێستا زۆربەی ژنانیش کە وەکو لە پرۆژەکەشا ئاماژەمان پێکردووە بەهۆی ئەو هاندانەوە تووشی خۆ سووتاندن و خۆ کوشتن بوون ، بۆیە دیاری کردنی حەدی (الادنی و الاعلی) زۆر باشە، بەڵام بەڕاستی ئێمە کێشەکەمان لەوێدایە، زۆرجار کە ڕوون ئەکرێتەوە بە هەندێك باری تردا دەبرێت کە دوور لە لایەنە یاسایی و پاراستنی مافی ژنانیش، کە ئێمە قسە لەسەر ئەوە دەکەین زۆربەی زۆری کێشەکان لە تەتبیقاتدا دیومانە، کێشەکانمان بینیوە کە تا ئێستا لە هەرێمی کوردستاندا یەك کەس لەسەر ماددەی (٤٠٨)عقوبە درا، کە هاتە مەحکەمەی تەمیز ڕاستەوخۆ ئەو بڕیارەش هەڵوەشێندرایەوە، یەعنی ئەو ماددەیە حەدی ئەعلاو ئەدنای بۆ دیاری بکرێت زۆر باشە، بۆ ئەوەی کێشەکان ئەوەی کە (٤٠٨) ئەچێتە دادگای جینایات، بەڵانی کەمەوە حاکم بتوانێت بڕیارێکی دادپەروەرانە بدات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان چیە لەسەر ئەم بابەتە، دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە دکتۆر فرسەت و کاك عەمەر باسیان کرد، ڕێك لە شوێنی خۆیدایە، ئەوەی لە پرۆژەکەدا هاتووە داوای ئەوە دەکات ئاستی نزمی بۆ دابندرێت، بەڵام بۆ خۆی ئاستە نزمەکەی دیارە کە وتت سجن، لە پێنج ساڵەوە دەست پێ دەکات، بۆیە ئەو تەعدیلەی کە داوا کراوە ئەصڵەن موبەڕیڕی نامێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕای ئێمەش هەروەهایە، کە باسی سجن ئەکات، سجن بۆ خۆی لە پێنج ساڵەوە دەست پێ دەکات، کە لەوەوە دەستی پێکرد، خۆی حەدی ئەدنای بۆ داناوە کە پێنج ساڵە، ئەعلاشی بۆ داناوە کە حەوت ساڵە، بەڕای ئێمەش وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شیلان خان، فەرموو.

بەڕێز شیلان جعفر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاوڕاین لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف و کاروباری یاسایی، کە وەك خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەکان داواکارن کە ماددەکە وەکو ئەوەی لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە بمێنێتەوەو بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو ئێڤار، فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاوڕاین کەوەك خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، باشە ئێستا دوو ڕا هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە، وەکو ئەوەی کە لە ڕاپۆرتی هاوبەش هاتووە، ڕاکەی تریش ئەوەیە کە دەڵێت با تەحدید بکرێت لە نێوان سێ ساڵ بۆ حەوت ساڵ، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە وەك خۆی بمێنێتەوە، تکایە با دەستی بڵند بکات؟، ٤١ کەسی لەگەڵدایە؟، کێی لەگەڵدا نییە؟، ٥ کەس دژیەتی، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا؟، بۆ ماددەی دواتر، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: ماددەی (٤٠٩):

ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە دەبێتە هۆی زیاد بوونی کوشتنی ژنان بە ناوی شەرەف پارێزییەوە، بۆیە دەتوانین لە ماددەکانی کوشتنی بە ئەنقەست یان کوشتنی بە هەڵە جێگەی ئەم ماددەیە بگرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەسی عەرەبیەکەش لە یاسای عقوباتی عێراقی،

ماددة (٤٠٩):

(یعاقب بالحبس مدة لا تزید علی ثلاث سنوات من فاجئة زوجته او احدی محارمه في حالة تلبسها بزنی او وجودها في فراش واحد مع شریکها فقتلهما في الحال او قتل احدهما او اعتدی علیهما او علی احدهما اعتداءاً افضی الی الموت او الی عاهة مستدیمة ولایجوز استعمال حق الدفاع الشرعي ضد من یستفید من هذا العذر ولا تطبق ضده احکام الظروف المشددة).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە بەهار.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوو پڕۆژەمان هەیە، یەك ڕاپۆرتمان بۆ نووسیوە، لەیەکەمیان داوای لابردنی ئەکات، لە دووەم، بەجۆرێکی تر داوای دەکات، با ئەوەش بخوێنمەوە، ماددەی(٤٠٩)ی ئەم یاسایە هەموار دەکرێت بەزیاد کردنی یەك بڕگە، بەهەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت، حوکم بە بارودۆخی تووندکاری سزا ناکارێت، ئەگەر کەسی لەناکاو ئافرەت بوو، واتە یەکەمیان داوای یەکسانی عقوبەکە ئەکات، ئەوی تریان داوای لابردنی دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ڕوونکردنەوە بدەن بە ئەندامانی پەرلەمان، دەقی ماددەکە لە یاسای سزادان چییە؟، هەموارى یەکەم داوای چی ئەکات؟، هەموارى دووەم داوای چی ئەکات؟، ڕاپۆرتی هاوبەش چی ئەڵێت؟، ڕوونکردنەوە بدەن بۆ ئەوەی ئەندامان بەرچاو ڕوون بن لە کاتی دەنگدان، فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: ماددەی (٤٠٩) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار کراو لە هەرێمی کوردستان – عێراق، لەکار دەخرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەوزیح و بەرچاو ڕوونی بۆ ئەندامانی بەڕێز، تەبیعی ماددەی(٤٠٩) باس لە نەوعێك لە نەوعەکان ڕێپێدان یان کار ئاسانی داناوە، بۆ ئەو کەسەی کە خێزانی خۆی یان ئافرەتی خۆی ئەکوژێت بە پاساوی شەرەف پارێزی، یەعنی عقوبەکەی وا داناوە کەوا لە سێ ساڵ کەمتر نەبێت لەسەرەوەی سێ ساڵیش حاکم دەستی کراوەیە کە چی ئەکات، بەڕاستی بەڕای ئێمە وەکو لیژنەی ئەوقاف سەر ئەکێشێت بۆ زیاتر ئافرەتان بە پاساوی شەرەف پارێزی بکوژرێن، بۆیە ئێمە داوا دەکەین ئەو ماددەیە لەناو یاسای سزادانی عێراقی ئیلغا بکرێت و کاری پێ نەکرێت، لەبەر ئەوەی موخالیفی یاساو شەرعە، بۆیە دەڵێین موخالفی یاسایە، چونکە لە ساڵی ٢٠٠٢ یاسای ژمارە (١٤) هاتووە ئەڵێت هەر پاساوێك بەناوی شەرەف پارێزی ئەبێت لەکار بخرێت، چونکە دەبێتە هۆکاری زیاتر ژن کوشتن، تەبیعی ماددەی (٤٠٩) موتەناقیز ئەبێت لەگەڵ ئەو بڕیارە، ئەمە لەڕووی یاساییەوە، لە ڕووی شەرعیشەوە تەبیعی هیچ دەقێکی ئاینیمان نییە بەناوی شەرەف پارێزی، کە

پیاو دەستی بچێتە خوێنی ئافرەتی خۆی، بۆیە ئێمە وەکو لیژنە ئەوقاف بەهەموو شێوازێك داوا دەکەین ئەو ماددەیە لە یاسای عقوباتی عێراقی و لە هەرێمی کوردستان کاری پێ نەکرێت، کە هەم موخالیفی یاساکانی پێشووی پەرلەمانە، هەم موخالیفی دەقەکانی شەریعەت و نەسەکانی قورئانی پیرۆزە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو گەشە، فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وەکو لیژنەی کۆمەڵایەتی، لەگەڵ ئەوەداین کە بەپێی ماددەی(١١٥، ١٢١) ئێمە لەپەرلەمان ئەتوانین ئیقاف ڕاگرتنی کار کردن بەو ماددەیە بکەین، چونکە وەکو ئەوەی کە جۆرێك لە شەرعیەت دانە بە کوشتن، ئێمە یاسایەکی ترمان هەیە، (قتل بدافع شریفه) ئەوە لابراوە، بەڵام لێرەدا جۆرێك لە شەرعیەتی دەدەیتێ بە تەخفیف کردنی عقوبەکە، بۆیە هەر لەگەڵ ئەو یاسایەی پێشووشدا موتەناقیزە، لەگەڵ ئەوەداین کە کار کردن بەو ماددانە ڕابگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو کەژاڵ، فەرموو.

بەڕێز کەژاڵ هادی فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وەکو لیژنەی داکۆکی کردن لەمافەکانی ئافرەتان، لەگەڵ ڕای ڕاپۆرتی هاوبەشین کە ئەو ماددەیە لەکار بخرێت، چونکە بووە بە پاساوێك بۆ زیاد بوونی کوشتنی ژنان، هەروەها ئەبێت ئەوەشمان لەبیر بێت کە هەرێمی کوردستان، کۆمەڵێك ڕێك کەوتن نامەی نێودەوڵەتی واژوو کردووە، بەپێی ئەو ڕێککەوتننامانە نابێت پێچەوانەی کار بکات، لەگەڵ ئەوەین کە لە کار بخرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەندامانی پەرلەمان کێ دەیەوێت قسە بکات لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێت؟، فەرموو كاك فخر الدين.

بەڕێز فخر الدين قادر عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندامە بەڕێزانە ناوی خۆیان نووسیوە کە قسە لەسەر ئەم ماددەیە بکەن، (شکریه اسماعیل، حاجی کاروان، تەلار لطیف، فرسەت سۆفی، مامۆستا مەروان، بەهار عبدالرحمن، بەهزاد دەرویش، پەروا علی، جوان اسماعیل، شێرکۆ جەودەت، شێرکۆ حەمە امین، غریب مصطفی، د. شوان قەڵادزەیی، عمر عینایەت)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو شکریه، فەرموو.

بەڕێز شکریه اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئێمە دەڵێین کوشتنی ئافرەتان بە پاساوی شەرەف تاوانە، بەڵام جیاوازی لە کوشتنی بە ئەنقەست کە لەماددەی (٤٠٥)ی سزادانی عێراقی هاتووە، هەر ئەگەرێك بۆ لکاندنی ماددەی (٤٠٥) بەڕاستی ئێمە بە نایاسایی دەزانین، ئێمە لەم پڕۆژە یاسایە داوای یەکسانیمان کردووە، بەڕاستی من زۆر لام سەیرە یەعنی هەر شتێك کە باس دەکرێت، باسی کوشتنی ئافرەت دەکرێت، ئەی لەحاڵەتێکدا ئەگەر پێچەوانە ببێتەوە، ئەگەر ئافرەتێك بچێتە ماڵەوە پیاوەکەی لەگەڵ ئافرەتێکی تر ببینێت، لەو حاڵەتە لەم یاسایەدا باسی ئەوەی نەکردووە، لەو حاڵەتە باسی تووندکاری یاسا بۆ ئافرەت کراوە، واتە سجنی هەتا هەتایی بۆ ئافرەت دانراوە، بۆیە من بە پێویستی دەزانم دوو بڕگە بۆ ئەو ماددەیە زیاد بکرێت و لا نەبرێت، بڕگەی یەکەم: ئەگەر لەحاڵەتێکدا شتەکە پێچەوانە بوو کە لەم ماددەیە باس نەکرایە، ئەوا بەم شێوازەی لێ بکرێت، بەهەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی تووند کاری سزا ناکرێت، ئەگەر کەسی لەناکاو ئافرەت بوو، واتە ئەگەر بۆ ئافرەتەکەش بەهەمان شێواز عقوبەکەی وەك پیاو بێت، یەعنی ئێمە لێرەدا دادگەری سزاکە ئیسپات دەکەین، دووەم: سەبارەت بە جمهوری فوقەها، لەگەڵ ڕێزم بۆ قسەکانی دکتۆر سراج، خوای گەورە لە قورئانی پیرۆز لە سورەتی نوور، ئەمەی چارەسەر کردووە، بەشێوازێکی تر ئێمە ئایەتی لعانمان هەیە، بەڵام ئێمە ناکرێت لەم کات و ساتەدا باسی جێبەجی کردنی ئەو ئایەتە بکەین، بەڵام ناشکرێت، بەڕاستی لەم حاڵەتەدا وەکو قەتلی عەمد باس دەکرێت، ئیمام ابو حنیفە ڕەئیەکی زۆر جوانی هەیە سەبارەت بەم بابەتە، ئەو دەڵێت بە (شبه عمد) حساب بکرێت، سێ مەرجی داناوە، ئەگەر ئەو سێ مەرجەی تێدا بوو بە (شبه عمد) حساب بکرێت، مەرجی یەکەم: ئەگەر هاتوو بەلگەی تەواو لەبەردەستتدا بوو، کە ئەم پیاوە یان ئەو ئافرەتە، پیاوەکەی خۆی لەسەر مەسەلەی شەرەف کوشتووە، ئەوە سجنی هەتا هەتایی، یان لە سێدارەدانی بۆ دانەندرێت، بەڵکو بە (شبه عمد) حساب بکرێت، مەرجی دووەم: ئەگەر هاتوو کەسی کوژراو محصن نەبوو، واتە پرۆسەی هاوسەرگیری کردبوو، چونکە لە شەرعدا جیاوازی لەنێوان کەسێکدا کراوە کە هاوسەرگیری کردبێت، یان نەیکردبێت، مەرجی سێیەم: ئەگەر ئەهلی مردووەکە ئامادە بوون بکوژەکە عەفوو بکەن، یاخود ئامادە بوون دیەی لێ وەربگرن، لەسەردەمی ئیمامی عومەر(ڕەزای خوای لێ بێت)، حاڵەتێکی وا ڕوویدا ئیمامی عومەر ئەو کەسەی نەکوشتەوە، بەڵکو ئەهلەکەی موخەیەر کرد نیوەی ئەهلەکەی وتیان ئێمە ئامادەین دیە وەربگرین، واتە خوێن وەربگرین، بۆیە ئیمامی عومەر دیەکەی وەرگرت و دای بەو کەسانەی کەخوێنیان وەر دەگرت، بۆیە ئێمەش بڵێین ئەگەر نیوەی ئەهلەکە کەسەکەیان عەفو کرد، ئەوە قەتلەکە بە (شبه عمد) حساب بکرێت، چونکە ئێمە نابێت شتێك لە بیر بکەین، ئەگەر ئەو دوو هاوسەرە یەکێکیان کوژراو ئەوی تریان کرا بە سجنی موئەبەد، ئایا بۆ نموونە (٥) منداڵیان هەبوو، مەسیری ئەو منداڵانە چۆن دەبێت، ئەی نابێت حساب بۆ ئەو منداڵانە بکەین؟، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز حاجی کاروان، لێرە نییە؟، خاتوو تەلار، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی (٤٠٩) هەڵگرتنەکەی ئەو موبەڕیرە قانونیانەیە کە ئێمە پێویست ناکات باس لەیەکسانی بکەین، بڵێین با ژنانیش هەمان ئەو مافەیان هەبێت، چونکە ناکرێت ئێمە بە یاسا ئیباحەی قەتل بکەین، بۆیە پێویستە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، وە زۆرترین ئەو کوشتنانەی کە بەرامبەر بە ژنان کراوە پاڵپشت بووە بەم ماددەی(٤٠٩)یە بۆیە ئەگەر بێت و ماددەکە هەڵبگیرێت دەبێتە هۆیەك بۆ کەم کردنەوەی تووندوتیژی بەرامبەر بە ژنان تا حەدی کوشتن، هەروەها ئەو نایەکسانی و نا تەباییەش نامێنێت کە لە سزاکاندا هەیە بەرامبەر بە ژن و پیاو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشتی هەم راپۆرتی لیژنە هاوبەشەکان هەم نەسی یەك لە پرۆژەکان، چونکە یەکێکیان داوای هەمواری کردیە دەکەم کە ئەم ماددەیە هەڵبگیرێ، بەڵام یەك ڕوونکردنەوەی کورت پێم وایە کاتێك کە دەگەڕێنەوە بۆ ماددەی چوارسەد و پێنج (٤٠٥) کە وەکو قەتلێکی عام حیسابی بۆ دەکرێت ئەوەش یا سیجنی موئەبەدە یان سیجنی موئەقەتە، بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە ئەو حاڵەتە نەسێکمان هەیە ماددەی سەد و بیست و هەشت (١٢٨) کە نەسێکی عامە لۆ هەموو حاڵەتەکان دەگونجێ، ئەویش ئەوەیە دەکرێ ئەگەر ئەو حاڵەتەی باس دەکرێت کەسێك جا چ ژن بچێتە سەر پیاوی خۆیدا یان پیاو بچیتەوە سەر ژنی خۆیدا وەکو حاڵەتێکی ئیستیفزاز حیساب دەکرێت، بۆیە دەکرێ لەو حاڵەتە وەکو بە ئیعزار حیساب بکرێت جا مەعفی بیت یان موخەففەف بیت، یەعنی مانای ئەوە نییە کاتێك کە ماددەی چوارسەد و نۆ (٤٠٩) هەڵدەگیرێ دەگەڕێنەوە چوارسەد و پێنج (٤٠٥) ئیلا سیجنی موئەقەتە یان سیجنی موئەبەدە دەکرێت، ئەوە وەکو ئیستیفزاز حیسابی لە سەری بکرێت، چونکە ماددەی سەد و بیست و هەشت (١٢٨) مایە و لەوێش باسی ئیستیفزاز کراوە، بۆیە لەوێ دەکرێ وەکو عوزرێکی مەعفی یان عوزرێکی موخەففەف مامەڵە لە گەڵ ئەو حاڵەتە بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەروان فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل (مەروان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە راکەی بڕای بەڕێزم کاك دکتۆر سیراج دەکەم، چونکە پێچەوانەی هەم ئیسلام هەم پێچەوانەی دەستووری عێراقیشە، لە ئیسلامدا لە قورئاندا ئەو حاڵەتە هاتووە، بەڵام بە مولاعەنە کۆتایی دێتن بە سوێند خواردن، کەواتە لە گەڵ ئەوەدامە کە ئەو عقوبەیە نەمێنێت و دەستان خۆش بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر شوان قەڵادزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە گەڵ هەموو ئەوانەدام ئەوەی کە بەو هۆیەوە دەبێتە مایەی لەکەدار کردنی ئافرەتان وەکو بڕینی هەندێك جسمی ئەوانە ئەو پەڕی کاری نامرۆڤانەیە، بەڵام ناشکرێت بە راستی بڵێین لە کۆمەڵگەدا یەعنی ئەو شتە کە لە حەدیسدا هاتووە ((من قتل دون ماله و عرضه و وطنه فهو شهید)) ئەمن نالێم لە گەڵ ئەوەدام ئینسان بە عەشوائی بەربێت و کوشتن لای ئاسان بێت، بەڵام لە رووی کۆمەڵایەتییەوە بێنە بەر چاوی خۆی لە رووی ئیجتیماعییەوە شکۆمەندی هەم ئافرەت هەم پیاو دەگاتە چ ئاستێك کە بگاتە ئەو رادەیەی کە یەکێك بچێتەوە سەلام عەلێك لە ماڵەوە بکات، یەعنی بە واقیعی بیبینی ئەمە چەند شتێکی سەختە، ئایا پەرلەمانی کوردستان لەم رووەوە هیچ شتێك نەماوە کە پرۆژەیە یاسایەکی وا هەموار بکات کە دەبێتە فەوزایەکی کۆمەڵایەتی لە ناو هەموو ماڵێکدا وەکو خولی رابردووی لێ دێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای خۆت بڵێ بەڕێز دکتۆر شوان تەعن لە رای ئەندامانی پەرلەمان و ئەو پرۆژە یاسانەی لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراون تەعنیان لێ مەدە، جەنابت رای خۆت هەیە جەنابت رای خۆت باس بکە ئەمەش مەوزوعێکی ئەساسیە، مەوزوعی کوشتن بە دافعی شەرەف یەکێکە ئێستا لە کێشەرە بنچینەکانی لە ولاتی ئێمە هەیە، مەسەلەی توند و تیژی بەرامبەر بە ژنان ئەمەش دیسانەوە عەیبەیەکی گەورەیە لە کۆمەڵگای ئێمە قابیلی موعالجە کردنە پێویست ئەکات موعالەجە بکرێ.

بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس ئەوە پێویستە ئێمە لیژنەی فەتوا هەیە لە کوردستان، نابێ شتێك پێچەوانەی شەریعەت بێت با لە رێگەی شەریعەتەوە چارەسەر بکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لە قانوندا هەیە پەیوەندی بە شەریعەتەوە نییە، لە قانون پێویست ئەکات موعالەجە بکرێت.

بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەلادزەیی):

له شەریعەتەوە ئەو شتانە نەهاتووە جەنابی مامۆستا باسی کرد، (الزانی و الزانیە والسارق و السارقە) هەمووی هاتووە وەکو یەک.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باشە، سوپاس، خاتوو منیرە عثمان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ئەی ئەگەر ژنێك چوو بۆ ماڵەوە پیاوەکە لە گەڵ ژنێکی تر خەوتبوو ئەو کاتە ئەبێت ژنەکە چ بڕیارێك بدات؟ و ئەو کاتە ئەو ژنە ردد فیعلی ئەبێ چی بێت؟ بۆیە هیوادارم زۆر یەکسانیانە مامەڵە لە گەڵ ئەم دۆخەدا بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فائق نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا ئەکەم ئاخیری قسەی کاك شوان قەلادزەیی لە پروتۆکۆڵ بسڕێتەوە، چونکە ئەڵێت ئەمە دەبێتە فەوزا لە هەموو ماڵێکدا، یەعنی لە هەموو ماڵێکی هەرێمی کوردستاندا ئەمە هەیە؟ بە تەعن یەعنی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو بەهار عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم ئەم یاسایە تەحریز و هەندانێکی ئاشکرای تێدایە بۆ کوشتنی ژنان و هەمووش ئەو واقیعە ئەزانین بە ناوی شەرەف پاڕێزییەوە چ ستەمێك لە ژن ئەکرێ، دووەم بە شێوەیەکی گشتی دوو جۆر قەتل لە قانونی عقوباتدا هاتووە قەتلی خطأ و عەمد ئەم یاسایە هاتووە بۆ ئەوەی کە مامەڵەی لە گەڵ هیچیان ئەو عقوبە قورسەی کە بۆ خەتەئیش و عەمدیش دانراوە کە قورسترە ئەو هاتووە، تەخفیفی کردووە، هەندێك موبەریری هێناوە بۆ ئەوەی کە ئەمە قەتلی خەتەعە لە بەر ئەوەی ئەو کەسە لە حاڵەتێکی نائاساییدایە، تووڕە بوونداید موبەریری بۆ هێناوە، بەڵام هەر حاڵەتێکیان بێت ئەمە هاتووە تەخفیفی ئەو عقوبەیە کردووە بۆ پیاوان بۆیە لە گەڵ لابردنی ئەو ماددەیەم، و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك بەهزاد دەرویش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددا سێ، ماددا چوارسەد و نەھ (٤٠٩) یا پێدڤی یە ھاوسەنگییەك ھەبێت مابەینا سێ تشتان، ردع بۆ کوشتنێ ھەبێت ئێرەدا و ھەروەسا ھەمان دەمدا ردع بۆ زینا کو زۆر ببیت کو وەلێ نەھێت، یەعنی ئەڤ بابەتە ببیتە دەرگەھەك دزانین زەرەرێن زینای چەندن ل جیھانێ خرێ مەسەلا ئایدزێ و ھەروەسا مەوزوعێ ئێرە یێ موفاجئە کە دکتۆر فرست بەحس کر و حالەتێ غەزەبێ و ئیستیفزازێ دڤێت موراعاتا ڤێ خالێ ژی بێتە کرن، ژبەر ھندێ یا ئاشکرایە دەستووری عێراقێ ماددا دوو کو دبێژیت بەحسێ ڤان ھەر سێ تشتان دکەت نابیت چ یاسایەك دەر بچیت موخالفێ بنەمایێت مافێ مرۆڤ بن، موخالفێ بنەمایێت دیموکراسیەتێ بن، ھەروەسا موخالفێ نەگوریت شەریعەتێ ئیسلامێ بن، رەش نڤیسێ دەستووری ماددا شەش ھەر ھندە، ژبەر ھندێ ئەز دگەلێ ڤێ رەئیێ مە راستی ھاوسەنگیەگ بێتە دروست کرن ھەر بێژنێ لاببەین ب راستی ئەز بێژم ئەڤە دێ بیتە کێماسیەك و ھەر وەکو خۆ دمینیتەڤە وەکو یاسای سزادانا عێراقێ دا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئەمە پێچەوانەی ئایەتی قورئان و شەرعی ئیسلام نییە؟ ھەر کەس بە ئارەزووی خۆی بیەوێ قانون جێبەجێ بکات عقوبە جێبەجێ بکات بە ئارەزووی خۆی بیەوێ خەلك بکوژێ ئەمە پێچەوانە شەرعی ئیسلام نییە؟ بۆ وای لێ ئەکەن کە ئەمە پێچەوانەی شەرعی ئیسلام بێت.

بەڕێز بەھزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەقسەدا من ئەو نەبی، ئەز دگەل ھندێ نیمە، شەریعەتێ ئیسلامێ یا دیار کری سورەت نور ئایەتا شەشێ (٦) ھەتا ئایەتا حەفتێ (٧) من یا نڤیسیە بەس وەخت نییە بخوێنمەڤە، یەعنی حوکمەکەی ئاشکرایە لەعانە پشتی ھنگی تەفریقە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوت ئەنووسم، باشە.

بەڕێز بەھزاد دەروێش:

یەعنی حوکمەکەی لەعان پشتی ھنگی دبیتە تەلاق بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، باشە سوپاس، خاتوو پەروا فەرموو.

بەڕێز پەروا علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی کە ئەگوزەرێت لە کۆمەلگای ئێمە بە داخەوە هەتا وەکو ئێستا مەسەلەی ژن کوشتن ئەوەندە بە ئاسانی باس ئەکرێ خەریکە ئەبێ بە دیاردە ئەگەر حەفتانە نەبێ مانگانە روو ئەدات، و زۆرترینی بە داخەوە زۆر جار ئەبیندرێت، یەعنی من لەو باوەڕەدام کە سزادانی ژن کوژان زۆر کەمتر بێت لە سزادانی کوشتنی ئاژەلێك بۆ ژینگە پارێزی، یەعنی بە شێوازێك وا لێ ئەکرێت کە هیچ مافی ئازادی بۆتان دانەنرێت و بە مولکی خۆیان بزاندرێت لە حاڵەتێکدا ئەگەر هەموو کەس ئازادە لەوەی کە چۆن هەڵسوکەوتەکە و خۆی سنووری خۆی ئەپارێزێت بۆ شێوازی هەڵسوکەوت کردن، بە بڕوای من ئەگەر گەیشتە ئەوەی کە خێزانێك بگاتە ئەوەی کە زینا رووبدات لە نێوانیاندا جیابوونەوەی باشترین شتە، یەعنی بۆ بە زۆر وەکو مولکی خۆت یان ئەبێ بیکوژێ یان ئەبێ بکوژرێت لە لایەن خۆمەوە بێت یان لە لایەن عەشیرەتەکەمەوە بێت، و بە داخەوە زۆر جار ئەوە ئەبیندرێت کە لە لایەن زۆرێك لە گرۆپەکان و لە لایەن زۆرێك لە بەرێزانەوە شەرەفی ژن واتە شەرەفی عائیلە واتە شەرەفی عەشیرەت لە بەر ئەوە منی عەزیم هەمیشە ئەبێت تو بچووك کەمەوە بە کوشتن پێم وایە هیچ کاتێك، هیچ ئینسانێك ئەو مافەی پێ نادرێت کە بەرامبەرەکەی بکوژێت، ئەکرێت و جیا بکرێتەوە، لە بەر ئەوە من لە گەڵ هەڵگرتنی ئەم ماددەیەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەرێز د. جوان اسماعیل:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان رای بەرێز دکتۆر سراج و مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی و لە گەڵ گەشە خان و تەلار خانیمە کە ئەو ماددەیە لە چوارسەد و نۆ (٤٠٩) لە قانونی عقوبات بە وردی بخوێنەوە، بە راستی تەشجیعی کوشتن و توند و تیژی دەکات، لە گەڵ ئەوەدام ئەو ماددەیە هەڵبگێرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز د. شێرکۆ فەرموو.

بەرێز د. شێرکۆ جودت:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان، لە چەند خاڵێکدا ئەمەوێ عەرزی ئەوە بکەم کە مەسەلەی حوکم لە شەرعدا لە گەڵ دەقی ئایەتدا ئەبێ وریا بین، یەعنی کە ئایەتێکمان بینی گەیشتنە خزمەتی ئایەتێك حوکم شامیلترە، فراوانترە، مورعاتیشی ئەکرێت، بۆیە شت نییە کە ئایەتێکمان خوێندەوە ئیتر بڵێین ئەوە کەلامی خوایە، تەواو، ئەبێ تەنفیز بکرێ ئیلا لە روانگەی موختەص نەبێ لە حوکم دەر کردن بە ئایەتەکە بە سیرە بە سوننەتی پێغەمبەر (علیە صلاە و السلام) بەمان، بۆ نموونە خوای گەورە کە ئەفەرمووێ ((وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ ۖ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي

الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا)) مەسەلەی قەتل بۆ زینا باسی لێوە نەکراوە ئینجا موبەریراتی لابردنی ئەم چوارسەد و نۆیە (٤٠٩) چییە؟ ئەم ماددەیە، ئەوە باسی ئیتیجاهی موعاکس کرا، واتە ئەوە تێدا باس نەکراوە کە ئەگەر بێت و بە عەکسەوە بێ ئافرەت پیاوەکەی بینی ئەمە یەك، دوو، ماددەی چوارسەد و نۆ (٤٠٩) کوشتنی ئافرەت ئاسانتر ئەکات، یەعنی موبەررێك ئەدا بەوەی کە کابرا ئەڵێت ئەیکوژم و چەند سااڵێك ئەچمە حەبسەوە تەحەمولی ئەکەم، بەڵام من ئەیکوژم بەو تووڕەییە و بەو ئیستیفزازیە، هەروەها لەو عوزرەی کە باس ئەکرێت موراعاتی ئیستیفزاز و تووڕە بوون و هەڵچوونی پیاوەکە ئەکرێ ئەمە لە ماددەی چوارسەدو پێنجدا (٤٠٥) ئەویش حەلکراوە لە بەر ئەوە لە چوارسەد و نۆدا (٤٠٩) ئەم مەسەلەی ئستیفزاز زوو هاندان و تەحفیزی پیاوەکە و تووڕە بوونی بۆ ئەوەی کە ئەو حالەتەی بینیوە موبەرێر نییە، چونکە لە چوارسەد و پێنجدا (٤٠٥) باس لە حوکمی پێنج سااڵ تا، یەعنی باس لە موەقەت ئەکات، لە ئاخیر کەلیمەدا لە چوار سەد و پێنجدا (٤٠٥) ئەڵێت حوکمی موەقەت، حوکمی موەقەت یەعنی وەقتی بۆ دیاری کراوە کە ئەوە لە پێنجەوە تا بیست و پینج سااڵ (٢٥) دیاری کراوە، بۆیە چوارسەد و نۆ (٤٠٩) موبەررێکی تر بۆ لابردنی ئەمەیە کە پێویست ناکات بمێنێت، چونکە لە چوارسەد و پێنجدا (٤٠٥) قەتل باس کراوە و حوکمێکی وازیحی هەیە زۆر جار ئەم تومەتە بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، لە لایەن پیاوەوە دروست ئەکرێت بۆ ئافرەتی بەریئ، یەعنی چەندین جار دیراسەمان کردووە لەم مەجالەدا بە تایبەتی چەندین حاڵەت هەبووە ئافرەتەکە دەوڵەمەند بووە، میراتێکی گەورەی بە جێی هێشتووە، ئەگەر بمرێت پیاوەکە چووە تەلفیقی تومەتێکی وای بۆ کردووە بۆ ئەوەی کە میراتەکە بۆ خۆی و بۆ منااڵەکانی بمێنێتەوە، بەو عوزری سێ سااڵ حەبس بوونە، یەعنی بەو سێ سااڵ حەبس بوونە سێ سااڵی تەحەمولی کردووە، بەڵام لە پێناوی ئەوەی کە سەروەتێکی زۆری بۆ بمێنێتەوە و خۆشی وتوویەتی من دیومە کە مومارسەی زینای کردووە لە ماڵەکەم و زانیاکەریش رای کردووە، دەرچووە لە دەست عەدالەت، خاڵی ئەخیرم ئەوەیە بۆ مەبەرێری لابردنی چوارسەد و نۆ (٤٠٩) لە رووی سەروەری یاساوە ئایا ئێمە ئەبێ تەشجیعی ئەوە بکەین کە خەڵك حەقی خۆی بە دەستی خۆی وەربگرێتەوە؟ ئەی کوا سەروەری یاسا؟ ئەی کوا مومارەسەی قانون؟ ئەی کوا دەوڵەتداری؟ لە بەر ئەوە پێم وایە چوارسەد و نۆ (٤٠٩) لابېرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی لە هەموو ئەو رایانە ئەکەم کە لە گەڵ هەڵگرتنی ماددەکان بە تایبەتی ئەوەی کاك دکتۆر شێرکۆ جودت، لە راستیدا هەمان هەم وەکو بەڕێزیان روونیان کردەوە هانی تونـد و تیـژی ئـەدات هـەم ناشکرێ ئێمە بە یاسا بڵێێن بڕۆن خەڵك بکوژن، هەمیش ناکرێت لە راستیدا کوشـتن بـە کوشـتن چارەسـەر بکرێت و حاڵەتی زیناش بە هیچ جۆرێك بە کوشتن چارەسـەر ناکرێـت، هەرچـەندە ئەمـە لـە راسـتیدا زۆر دەگمەنیشە رەنگە ئەمەی کە باسی ئەکات هەر لە حاڵەتی دەگمەن ئـەبێ لـە کوردسـتاندا، بـەڵام ئـەوەی کـە دکتۆر شێرکۆ جودت روونی کردووە، زۆر روون بوو، مـن پشـتیوانی ئـەوە ئەکـەم نـەمێنێ و پشـتیوانی لـەو قسەی خاتوو دکتۆر رێوازیش ئەکەم کە وتی ناکرێ وای لێك بدرێتەوە هـەموو کوردسـتانی فـەوزای تێدایـە لە گەڵ ئەوەی ئەویشم کە وتی لابرێ، و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا غریب مصطفی فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت منیش لە گەڵ رای هەموو ئەو بەڕێزانەم کە داکۆکی لەوە ئەکەن هێشتنەوەی ماددەی چوارسـەد و نۆ (٤٠٩) ئەبێتە هۆی هاندانی زیاتر بۆ کوشتنی ئافرەتان بە تایبەت لە کۆمەڵگای ئێمە هەمیشە ئەو گلە و گازندانە ئەکرێ کە پیاوان بە ناحەق ئافرەتان ئەکوژن، جا فیعلەن ناحەقە کـە کەسـێك ئەچـێت ئافرەتێـك بکوژێت یان ئافرەتەکە ناچار ئەکرێت خۆی لە ترسی ئەوەی کە نەیکوژن خۆی پەنا بباتە بەر خۆ کوشـتن، ئەگەر قاتیل بزانێ بە سێ سااڵ، بە پێنـج سـااڵ، بـە حـەوت سـااڵ نـەجاتێ ئـەبێ لـە سـیجن ئـەوە زۆر ئاسـان دەستی ئەچێتە سەر خوشکی یان هاوسەری یان کچی خۆی ئەیکوژێت و دوایی وەکو بەرزەکی با نان قورتـار ئەبێ ئەمە لە کاتێکدا لە هیچ قانونێکی وڵاتانی دونیا لە سەر خیانەتی زەوجی ئافرەت ناکوژرێت، لە دەقی شەریعەتیشـدا وەکـو ئـەو بەڕێزانـەی تـر ئاماژەیـان پێکـرد قەتعـەن ئـافرەت ناکوژرێـت، یـەعنی لـە سـەر مەسەلەی خیانەتی زەوجی، چونکە مەسەلەی موتەهەم کردنی کەسێك بە مەسەلەی زینا پێویست بە چوار شـاهید ئایەتەکـە روونـە وەکـو دکتـۆر ئاماژەی بـە ئایەتێکدا دکتـۆر شـێرکۆ ئـەو ئایەتـەی تـریش هـەر لـە سورەتی نور ((وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاء فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً)) یـەعنی ئـەو کەسـە کـە نەیتوانی چوار شاهید بێنـێ کـە درێـژایی مێـژووی ئیسلامیدا ئەوەنـدەی مـن ئاگـادار بم کـەس نەیتوانیـە حاڵەتێکی لەو جۆرە بیسەلێنێت کە پێویست بکات چوار شاهید بێنێ، چوار شاهیدی دەست نەکەوتووە سێ شاهیدیش دەست بکەوێ خۆشی و هەر سێ شاهیدەکەشی ئەبێ سزا بخۆن، لـە بـەر ئـەوە شـتی وا هـەر روو نادات، بەڵام ئەو حاڵەتەی کە پیاوێك خێزانەکەی خۆی موتەهەم بکات بـە مەسـەلەی زینـا، ئـەویش ئـەبێ دیسان ئایەتی مولاعەنـە رووندە کـە دەبێت چـوار جـار خـۆی سـوێند بخـوات لـە بـەر دەمـی قازیـدا شـتەکە بیسەلێنیت.

هێشتا مافی دیفاع کردن دراوە بە ئافرەتەکە لە ئایەتەکە، دوای ئەوە (ویضری عنە عذاب ان تشهد ٤ شهادات باللە انە لمن کاذبین)، ئافرەتەکەش دەتوانێت دیفاع لەخۆی بکات لەبەردەمی قازی و لەیەکتری جیا دەبنەوە تا قەریەی قیامەت ئیتر بە یە کتری حەرام دەبن ئەو ژن و مێردە، ئیتر ئەو پیاوە بۆی نییە خێزانەکەی خۆی بکوژێت، بۆیە من دەمەوێ ئەوە بڵێم هەرچی کوشتن ڕوودەدات لە کۆمەڵگای کوردەواری ئێمە، کە باوك کچی خۆی دەکوژێت، برا خوشکی خۆی دەکوژێت، پیاو هاوسەرەکەی خۆی دەکوژێت، ئەوە زاڵبوونی عورفی کۆمەڵایەتی ئێمەیە کە وا دەکات پیاو ئەوە بکات، هەروەها هەر کەسێکیش پەنجەی تۆمەت بۆ ئیسلا درێژ دەکات بەڕاستی بێئاگاییتی لە دەقەکانی شەریعەت بەتایبەتی دەقەکەنی ئایەتی قورئان، ئەگینا هیچ کەسێك ناتوانێ ئەو تۆمەتە بخاتە ئەستۆی ئیسلام، کۆتای قسەکەم ئەوەیە پێویستە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، چونکە لە قانونی قەتلدا جێگای کراوەتەوە بەوردی، سوپاس

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من پرۆسەی هاوسەرگیری پرۆسەیەکی ئارەزوومەندانەیە، هەر کاتێك یەکێك لەو دوو کەسە خیلافی ئەو گرێبەستە جوولانەوە مافی ئەوەیان هەیە لێك جیابینەوەو، هیچ کەسێك مافی ئەوەی نییە کەسێکی تر بکوژێت، لەبەرئەوە من پشتگیری قسەکانی خاتوو تەلار، دکتۆر سراج کاك مەڕوان و دکتۆر شێرکۆ و مامۆستا مەلا غریب دەکەم و هیوادارم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت، هیچ کەس مافی ئەوەی نییە کەسێك بکوژێت، جگە لە خوای گەورە نەبێ، کەس مافی ئەوەی نییە کەسی تر بکوژێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منیرە فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت دەکەم بە تەواوەتی، من دەمەوێ ئەوە ڕوون بکەمەوە بۆ هاوڕێکانم لە پەرلەمانی کوردستان هەموو ئەو پیاوانەی کە تاوانبارن بە کوشتنی ژنان، بەوەی بە تۆمەتی پاراستنی شەرەفپارێزی مامۆستا مەلا غریب زۆر بە وردی باسی ئەوەی کرد کە ئاینی ئیسلام کۆمەڵێك مەرجی داناوە، بۆئەوەی پیاوێك بیسەلێنی کە ژنەکەی فیعلەن زینای کردووە، بەڵام ئێمە بەپێی هەموو ئەو بەدواداچوونانەی ئێستا ئەو پیاوە ژن کوژانە دەبینین لەناو زیندانەکاندا هیچیان نەیانتوانیوە ئەو خاڵەو ئەو بەندانەی کە لە ئاینی ئیسلامدا ئاماژەی پێدراوە جێبەجێ بکەن، بەڵام بەداخەوە رۆژ بەرۆژ کوشتنی ژنان لە زیادبوونداید، بۆیە داوا دەکەم وەکو هەموو هاوڕێکانم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموّستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صالح عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز حەز دەکەم هەندێك تەوزیحاتە بدەم، چونکە ئەڤ ماددەو ئەڤ قانونە نە بەس قانونێ عیراقی قانونە ئیماراتی و ئەڤە هەمی ولاّتە دا هەی، یەعنی نە بەس ئەڤێ پاساوێ بکەینە ڤێ ئیتارێ دا بابەت ئەڤە هاندانە و ئەڤە هاریکرنە بۆ کوشتنا ژنان دێ نەصێ خوێنم قانونا ئیماراتی مەخرەجەکێ باش بۆ دیتی و مەوزوع ئەز بخۆ دڤێ قەیناعەتێ دامە ڤی بابەتی راکەین ژی ئەڤ مەوزوعێ کوشتنا ژنان دڤێت جدی دیراسە بکەین وەك پەرلەمان، وەك دەزگەهێ حکومەتێ و موئەسەسات هەمی چارەسەر بکەین وەکی ماموّستا غریبی ئیشارەت کری و ماموّستا سیراجی مەوزوعێ ئیسلامێ نە دگەل کوشتنێ یە، ئەڤا دهێتە کرن ئەبەد مەوزوعەکێ عورفی و عەشائیری یە، تشتەکێ دیارە ئیسلام ئێك ڤێ حالّەتی ژی ببینیت موعەرەزی ڤی حالّەتی ببیت وەکە دکتۆر شێرکۆی مەوزوعێ ئایەتا مولاعەنا یا هەی و تەفریقە ل دویماهیکێ و پێغەمبەری (صلی الله علیه و اله وسلم) یا تەفریق کری و تەلاق یا چێکری، ئەڤە هەمی یا ئاشکرایە ئەڤ ماددە یا ئینای موشەریعە یا ئینای موشەریع یەعنی یا غافل بوویە نەزانیە ئەڤ ماددە بۆچی دانایە، نە؟، مەوزوع هوسا نینە، ئێمە یاسا دانین د ولاّتیدا بۆ بەرژەوەندیا هەر واقعەکی نە مەسەلەن بەس موجەڕەد بزانین ئەڤ ماددە دێ موساعەدا کوشتنێ کەت یان نا؟، ئەڤ ماددە وەختێ هاتیە دانان ب قناعەتا من ئاریشەکێ چارەسەر دکەت و یا تەحدید کریە ژی و ئیماراتی پتر تەفصیل یا کریە تێدا، تەحدید کریە ئەڤ حالّەتە رویدا ئینسانەکە دحالّەتەکێ نەفسی و ئیستیفزادیدا تەحدید کریە زەوج (مع زوجتی) مەسەلەن زەلامەکا دگەل ژنکا وی، ئینسان خۆ موعەرەز کەت و ئەڤ حالّەتە قەتل چێبوو، ڤی حالّەتیدا وەکی قەتل عەمد حیساب بیت و جارەکا دی ژی دێ هەر قەتلێ کەی ئەڤ مرۆڤە دێ هێتە کوشتن مەسەلەن ئیعدام کرن، چونکی قەتل عەمدە ئەگەر تە ئەڤ ماددە لادا تە بەس قەتل عەمد هێلا بتنێ مەعنا لادانا ڤی ماددەی ئەڤە پتر بۆ یاسای دزانن ژبەر هندێ ئەز دێ نەصێ قانونێ ئیماراتی خوێنم ئەڤ ئیشکالە ڤی رەنگی عیلاج کریە (یعاقب بالسجن مؤقت من فجأ بمشاهدة زوجته او ابنته او اخته) تەحدید کرینە (حالة تلبسها بجریمة زنا فقتلها فی الحالة وقتل من یزنی بها قتلهما معا ویعاقب بالحبس اذا اعتدی علیها و علیهما اعتداءا افضی الی موت او عاهة و تعاقب نفس مادة بالسجن مؤقت الزوجة التی فجأت بالمشاهدة زوجها حالة تلبسة بجریمة زناً فی مسکن الزوجیة فقتله فی الحال) یەعنی حالّەتەکێ نەفسی دەروونی دروست دبیتن (قتلت من یزنی بها او قتلهما معا وتعاقب بالحبس اذا اعتدی علیها او علیهما اعتداءاً افضی الی الموت و لا یجوز استعمال حق الدفاع الشرعی ضد من یستفید من هذا العذر) یەعنی هەم حالّەتەکێ نەفسی و ئیستیفزائی دروست دبیت ژنك ژی ئیحتیماله زەلامێ خۆ بکوژیت مالاّ ویدا زینا هاتە کرن، یەعنی ئەو ئیشارەتا هاتیە کرن دڤێت تو ڤی مەزوعی ژی بەرچاڤ وەربگری حالّەتێ زینا حاشا دگەل

ژنکا تە، دگەڵ کچا تە، دگەڵ خویشکا تە بێتە کرن د مالاّ تەدا ئەڤە مەسەلا جینایەتێ دچیتە جونحێ یێن، قانونی پتر ژ من دزانن ژ ڤی حالّەتی ئەگەر تو وەکی قەتل عام حیساب بکەی ئەڤ زەرەرە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو نجیبە فەرموو.

بەڕێز نجیبە لطیف احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا پشتگیری تەواو لە قسەکانی بەهار خان و پەروا خان و دکتۆر شێرکۆ جودت و مامۆستا غریب دەکەم، کە ئەو ماددەیە لابرێت بەڕاستی هیچ موبەریرێك نییە بۆ کوشتن ژن بێ یان پیاو، وەك دکتۆر شێرکۆ ئاماژەی پێدا زۆرجار بە توهمە ئەوە دەکرێت، بۆیە لەگەڵ لابردنی ماددەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر بەکورتی یەعنی بە عەمەلی ئەو حالّەتە ڕوویداوە، لە خزمەتی پێغەمبەر (ص) کە کاتێك ئەم ئایەتە دێتە خوارەوە سەعد یەکێکە لە صحابەکان دەڵێت یا رسول الله من چۆن تەحەمولی ئەوە بکەم کە پیاوێك ببینم لەگەڵ ژنی خۆمدا، یەعنی ئایەتەکەش دابەزیوە بە مەنع کردنی کوشتن دەڵێت من هەر دەیکوژم، صحابەیەکی تر دەڵێت (یارسول الله) ئەوە سەعد بە غیرەتە، پێغەمبەر (ص) دەڵێت (الله اغیر من السعد)، خوا بەغیرەتترە لە سەعد، یەعنی ئەگەر مەسەلەی کوشتن بووایە خوا شەر م لە کەس ناکات، دەی وت بیکوژن، بەلاّم لێرە حالّەتەکە دروست بوو چی بکرێت، ئێستا دروست بوو کوشتی ئێمە چی بکەین؟، حالّەتەکە دروست بوو چی بکرێت؟ دەبێ عقوبەیەکی دیاریکراو هەبێ ئەگەر لە حالّەتی دەبێ حاکم، دەکەوێتە سەر حاکم، حالّەتەکە دروست بوو یان لەکاتەکەدا دروست بوو فەرقی هەیە لەکاتی شێنەییە، لەکاتی شێنەیی پیاوەکە زانی یان ئافرەتەکە زانی کە پیاوەکە وای کرد لەدوایی بیکوژێ، حوکمەکەی فەرقی هەیە لەوکاتەی حادیسەکە ڕوودەدات ئەوە دەبێ ئیختساس بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا بەکورتی لیژنە پەیوەندیدارەکان ڕای خۆتان بڵێن، بەلاّم تکایە بەکورتی، چونکە وابزانم ڕایەکان وازیحە و، دەیخەینە دەنگەوە مامۆستا هەورامان قسەیەکت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی) :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا قسەکەم مامۆستا غریب و مامۆستایانی بەڕێز کردیان، هەر تەئکید کردنەوەیە لەسەر ئەوەی کە بەهیچ جۆرێك بۆ پیاویش و بۆ ژنیش دروست نییە لەو حاڵەتانە کە باسکرا، تەنانەت قسەیەکیشی پێ بڵێت، تەنانەت زللەیەکیشی لێ بدات نەك کوشتن، شەرعی خوا ئا ئەوەیە، ئەوەی کە دەوترێت پێچەوانەی شەرعی خوایە کوشتن و بیکوژێ و ئەوانە، چونکە ئەوە لە خزمەتی پێغەمبەری خوا (ص) ئەوە ڕوویداوە، صەحابە هاتووە فەرموویەتی ئەی پێغەمبەر (ص) من خێزانەکەم زینای کردووە، نە زللەیەکی لێ دابوو، نە دەری کرد بوو، نە هیچ مەحاولەی کوشتنی کرد بوو، پێغەمبەر (ص) ئایەتی مولاعەنە هاتە خوارێ، زۆر بەشێوەیەکی ڕێك و پێك تەلاقی موئەبەدی خستە نێوانیانەوە، تەواو کۆتایی، لەبەرئەوەی ئێمەش لەگەڵ ئەوەین بە هیچ جۆرێك ئەو پاساوە دروست نییە بە هیچ جۆرێك، ئەو ماددەیە لابڕێت، سەبارەت بەوەی کوشتی بە واقیع، تەبعەن تۆ ئەگەر قانونێك دادەنێی بە واقعێك ئەگەر کوشتی ئەوە قەتلەکە قەتلی عەمدە خۆ قەتلی (خطأ) نییە، ئەوکەسەی کە خێزانەکەی خۆی دەکوژێت، بەوەی کە بینیویەتی زینای کردووە، قەتلی عەمدی کردووە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی هاوبەشی هەر چوار لیژنە لەگەڵ ئەوەیە ئەم ماددەیە لابدرێت و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر شت باسکرا، یەکێك لەوانە باسی هاوسەنگی کرا کەوا ئەگەر ماددەکە لابڕێتن هاوسەنگی تێدانییە، بیلەکس ئەوپەڕی هاوسەنگی تێدایە ، ئەگەر بێتو ئەو ماددەیە لابدرێتن، ماددەی (٤٠٥) شوێنی بگرێتەوە، لەبەرئەوەی ماددەی (٤٠٥) زۆر بە ڕاشکاوی هیچ فەرق ناکات لەنێوان ئافرەت و پیاو، بە هەر پاساوێك بێ، بە پاساوی شەرەف بێ، یاخود پاساوی دزین بێ، هەر پاساوێك بێتن ماددەی (٤٠٥) موعالەجە دەکات، ئیجاب ناکات ئەوە زەرفی موخەففف لە بۆ حاڵەتێك دابنێین کە بەڕاستی کە جەریمەیەکی تێدایە، نە شەرع پێی ڕازیەو نە قانون پێی ڕازیە، مامۆستا باسی ئەوەی کرد (من قتل دون عرضه فهو شهید) نەوعەن ما پاساوی لە بۆ دیتەوە کەوا بەو فەرموودەیە ڕێگری نەکرێتن لە بۆ کوشتن، بیلەکس لە شەریعەت باسی ئەوەش کراوە بە لیعان چارەی کردووە هەتا لە فیقهی شافیعی، لە مینهەجی ئیمامی نەوەوی بە ڕاشکاوی باس دەکاتن ئەوانەی کە شارەزاییان هەیە، دەڵێت هەر کەسێ: ئەگەر هاتو خێزانی خۆی کوشت بەو شێوازە، لەبەرئەوە ئیشی ئەو نییە کوشتن بکاتن ئیشی سوڵتەی تەنفیزیە، دەبێ حاکم

ئەو پیاوەش بکوژێتەوە کە ژنەکەی خۆی کوشتییە، دەبێ بیکوژێتەوە، بەلأم ئەو پیاوە پلەی شەهیدی دەدرێتێ، لەبەرئەوەی وەکی مامۆستا باسی کرد (من قتل دون عرضه فهو شهید) لەو بابەتە ئیمامی نەوەوی زۆر بەڕاشکاوی باسی کردیە، کەواتە لێرە ئیجاب ناکاتن ئێمە مەوزوعەکەی بوروووژێنین، هەم موخالیفی قانونە، هەم موخالیفی شەرعە مەوزوعەکە کۆتایی پێ بێنێ، حەق نییە ئەو بابەتە لەو ماددەیە بمێنێ و ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی قسەیەکتان هەیە؟ نیتانە؟، لیژنەی کاروباری کۆمەلأیەتی فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ راپۆرتەکەین ئێمەش.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوو ڕأ هەیە، ڕایەکیان ئەوەیە کە ماددەی (٤٠٩) هەڵبگیرێت بە تەواوەتی، ڕای دووەم ئەوەیە کە لە ماددەی (٤٠٩) هاوسەنگی بکرێت لەنێوان پیاوو ژن، بە هەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی تونـدکاری سزا ناکرێت، ئەگەر کەسی لەناکاو ئافرەت بوو، ڕای یەکەم ڕای لیژنەی پەیوەندیدارەکانە کە راپۆرتی هاوبەشیان ئامادە کردووە کە هەڵبگیرێت، قسەیەکت هەیە خاتوو گەشە؟ فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاگرتن بە کارکردن، چونکە ئێمە توانای ئیلغا کردنمان نییە، تەعەمول لەگەڵ یاسای سزادانی عیراقی دەکەین، (ایقاف العمل) دەتوانین واتە ڕاگرتن بە کارکردن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش (ایقاف العمل)مان بەکارهێناوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ڕاگرتن بە کارکردن بە ماددەی (٤٠٩) کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە ڕابگیرێت؟ ٥٦ کەس لەگەڵییەتی، کێ دژیەتی؟ ١ کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، دەڕۆینە سەرماددەی چوار، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار:

ماددەی (٤١٣) بڕگەی یەك لە ماددەی (٤١٣)

بڕی غەرامە زیاد بکرێت بەمشێوەیە لە (٥٠٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (٣) ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، لەبەرئەوەی زۆربەی زۆری لێدانەکان بەرامبەر ژن دەکرێت، هەرچەندە یاسای بەرەنگاربوونەوەی تووندوتیژی خێزانی سزای داناوە، بەڵام ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لەچوارچێوەی خێزاندان و تا پلە چوارە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی ئەسڵی ماددەکە، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە (٤١٣)

(اولاً: من اعتدى عمداً على اخر بالجرح او بالضرب او بالعنف او بارتكاب اي فعل اخر مخالف للقانون فسبب له اذى او مرضا يعاقب بالحبس مدة لا تزيد على سنة وبغرامة لا تزيد على مائة الف ومائتين وخمسين الف دينار وباحدى هاتين العقوبتين وتكون عقوبة الحبس مدة لا تزيد على ثلاث سنوات والغرامة التي تزيد على نفس الغرامة دينار او باحدى هاتين العقوبتين:

أ/ اذا نشأ عن الاعتداء كسر عظم.

ب/ اذا نشأ عن الاعتداء اذى او مرض اعجز المجني عليه من القيام باشغاله المعتادة مدة لا تزيد على عشرين يوماً.

ثالثاً: وتكون عقوبة الحبس اذا حدث الايذاء باستعمال سلاح ناري او الة معدة لغرض الايذاء او مادة محرقة.....)

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج پێویست ناکات بڕگەکانی تر بخوێنیتەوە، تەنها داوای هەموار کردنی بڕگەی یەك کراوە، کەواتە بڕگەکانی تری پێویست ناکات بخوێندرێتەوە، راپۆرتی هاوبەش فەرموو.

بەڕێ. د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٤): راپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (٤١٣) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی سالّی ١٩٦٩ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەوە؟ بەڵێ.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ڕێگامان بدەن ڕوونکردنەوەیەکی یاسایی بدەین ، پێش ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان تێبینییەکانیان بڵێن، سوپاسی بەڕێزتان دەکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون ڕوونکردنەوە بدەن.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕوونکردنەوە یاساییەکەمان ئەوەیە، ئێمە لە لیژنەی یاسایی کاتێك کە بڕیاردرا ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، واتە غەرامەکە زیاد نەکرێتن، بەربەستەکە بەربەستێکی یاسایی بوو، لەبەرئەوەی لە پەرلەمانی کوردستان یاسای ژمارە (٦) ساڵی (٢٠٠٣) دەرچووە، ئەو یاسایە لە ماددەیی یەکەمیدا دەڵێت بڕی ئەو غەرامانەی کە دەقەکانیان لە یاسای سزادانی ژمارەی (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩) هەموار کراو دا هاتووە بەوشێوەیەی خوارەوە دەبن،

یەکەم: سەرپێچییەکان لە (٥٠) دینار کەمتر نەبێ و لە (٣٠٠) دینار زیاتر نەبێ.

دووەم: کەتن واتە (الجنح) لە ٣٠١ دینار کەمتر نەبێ و لە (١٥٠٠) دینار زیاتر نەبێ.

سێیەم: جینایەت لە (١٠٥١) دینار کەمتر نەبێ و لە (٥٠٠٠) زیاتر نەبێ.

ئەو یاسایە لە ماددەی یەکەمی دا تەحدیدی غەراماتی کردووە بۆ موخالەفە، بۆ (جنح)، بۆ (جنایات)، بۆیە هەر تەعدیلێك کە بکرێ لە قانونی عقوبات سەبارەت بە غەرامات، پێویستە یەکەم جار ئەو یاسایە تەعدیل بکرێ، واتا پرۆژە یاسا بۆ هەموارکردنی یاسای ژمارە (٦) ساڵی ٢٠٠٢ پێشکەش بکرێت، ئینجا دەستکاری غەرامات بکرێ لە ناو قانونی عقوبات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ تا ناوەکان دەنووسرێ، خاتوو گەشە فەرموو ئەگەر ڕوونکردنەوەیەکت هەیە.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەگەڵ لیژنەی هاوبەش دا ڕاپۆرتم واژوو کردووە، لە ڕووی قانونییەوە قەناعەتم کرد بەو موستەمسەکەی کە بەڕێز د.ڤالاّ هێنای، بەڵام دوای ڕاوێژکردن بەڕاستی خەڵکانی یاسایی تر کە ڕاوێژمان کرد وتیان مادام لە ئاستی یەکدایە ئەو دوو یاسایە، تۆ هەر نەصێك دانێیی کە پێچەوانەی ئەو یاسایە بێ کە تەحدیدی غەراماتی کردووە، ئەو ئیلغا دەکات، تۆ بە نەصێك دەتوانی موعالەجەی بکەی بڵێی کار بە هیچ دەقێکی یاسایی ناکرێ کە پێچەوانەی ئەم یاسایە بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی (الخاص يقيد العام) لەم حاڵەتەدا، وا نییە؟ د.ڤاڵا فەرموو جەنابیشت ڕوونکردنەوە بدە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە یاسای ژمارە (٦)دا هاتووە تەنها غەراماتە، واتا یاسایەکی خاصە، (الخاص يقيد العام)، بۆیە دەست بردن بۆی ئیللا دەبێ بە تەقدیمی پرۆژە یاسا بێ بۆ تەعدیل کردنی ئەو یاسایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس (اللاحق يلغي السابق) ئەوەش دیسانەوە قاعیدەیە، وا نییە؟ بەڕێز د.فرست صۆفی، فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر دەقە ئەصڵییەکە دوو، سێ قسە دەکەم، دەڵێن ماددەی (٤١٣) هەڵبگیرێ، وای لێ بکرێ، غەرامەی زیاد بکرێ، لەبەر ئەوەی زیاتر لە ژن دەدرێ، بەڵام ئەوەی کە لە ئەرزی واقیع دا هەیە بەڕاستی هەندێك موستەڵەح کە لە ناو پەرلەمان بەو شێوە نییە، یەعنی حەوادیس و شەڕ، ئەوەی کە ئەو ماددەیە (٤١٣) ئەصڵەن هیچ ڕەبتی بە ژنەوە نییە، مەسەلەیەکە یەعنی (الجرح و الضرب و إيذاء العمد)، برۆ ئیحصا بکە، ئەگەر ئەوانەی تووشی ئەو ماددانە دەبن زیاتر پیاو نەبن، لەبەر ئەوە ئەو مەسەلە تۆزێك عاتیفی نووسراوە، ئەوە یەك، دووەمیان/ من تەصەور دەکەم کاتێ کە باسی غەرامە دەکرێ لەبەر ئەوەی لە (جنايات)، لە (جنح)، لە (مخالفات) هەمووی لەسەر ئەساسی مەنزوومەیەکە، یەعنی لەسەر ئەساسی پێوەر دیاری کراوە، ئێمە هەر لێرەوە بڵێین و بە کەیفی خۆمان زیاد و کەمی بکەین، من پێموایە ئیلتیزام بکەین بەوەی د.ڤاڵا خوێندییەوە، چونکە ئەوە لەسەر ئەساسی مەعاییر دیاری کراوە، دوایی لە ڕووی روحی نەصەکەشەوە ئەوە گریمان کردمانە (٥٠٠) هەزار، یەعنی هیچ لە مەوزووعەکە ناگۆڕێت، ئەوەی کە ئەو نەصە نەصێکی عامە، نەصێکی موجەڕەدە بۆ عامی جەریمەکە دانراوە، پەیوەندی بە هیچ شێوەیەك بە ژنەوە نییە، پەیوەندی بە ئینسانەوە هەیە، هەر ئینسانێك تووشی زەرب بێ، بە شێوەیەکی عام ئەو نەصانەی لەسەر جێبەجێ دەکرێ، وایشی لێ بکەین لە هەموو نصوصەکان ژن حیسابی بۆ بکەین، یەعنی لەبەر ئەوەی تایبەتمەندی زیاتر بدرێتێ، وەڵاهی پیاو زیاتر تووشی ئەو جەرائیمانە دەبێ لەوەی کە ژن، بۆیە من تەصەور دەکەم وەکو خۆی کە لە ڕاپۆرتی هاوبەش هاتووە نەصەکە بمێنێتەوە ماددەی (٤١٣) باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی، فەرموو.

بەڕێز حسین إسماعیل حسین (مەڕوان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ڕای د.ڤالا و د.فرست دەکەم، هەمان ڕەئیم هەیە، دەستت خۆش بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا غریب مصطفی، د.سراج ئاگام لێتە، بەس با ئەندامانی پەرلەمان قسە بکەن، فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وا دەبینم ئەوەی کە ئاماژەی پێ کراوە، وەکو کاك د.فرست ئاماژەی پێ کرد، ئەویش شەڕ تەنها لەگەڵ ژن دا نییە، ئەوەی کە کراوەتە بیانوو، چونکە لە حەقیقەت دا شەڕ لەگەڵ پیاویش دەکرێ لەلایەن ژنەوە، جار هەیە پیاویش لێی دەدرێ وەکو ژنیش لێی دەدرێ، ئەوەتا ڕێکخراویشیان دروست کردووە، ئەوە جگە لەوەی ئەگەر عقوبەیەکی رادیع هەبێت لە قانون دا، بەڕاستی دوو کەس، دوو هاوولاتی ئەگەر لە بازاڕێك دا، لە عەلوەیەك دا، لە شوێنێك دا دەبێتە کێشەیان، کەس جورئەتی ئەوە ناکات پەنجە بدات لەوەی تریان، پیاوێك گێڕایەوە وتی لە ولاتی ئێران دوو کەس ببوو بە نیزاعیان، لەسەر جاددەیەك دا شەڕیان بوو، ئەویان دەیووت بەوی تریان دە ئەگەر ئازای پەنجەم لێ بدە، چونکە هەر پەنجەی بەری کەوێ تووشی کێشەی گەورە دەبێ دوایی لە قانون دا، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەم کە لە ڕاپۆرتەکە هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەڵێ/ (بزن تا بزنم)، خاتوو تەلار لطیف، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئامانج لە پێشکەش کردنی ئەم پرۆژە یاسایە کەمکردنەوەی توند و تیژی بوو بەرامبەر بە ژنان، ئێمە یاسای بەرەنگاربوونەوەی تووندوتیژی خێزانمان هەیە، لەبەر ئەوەی تا پلە چوارە، ئەو ژنانەی تووندوتیژیان لە بەرامبەر دا دەکرێ، بەدەر لەو یاسایە دێنەوە سەر یاسا ئەصڵەکەی کە یاسای سزادانی عیراقی یە، لە ئێستا عقوبەکە زۆر زۆر کەمە، دائیمەن (٤١٣) ئاراستەکەی بەرەو غەرامە دەڕوات، بۆیە ئێمە لە لیژنە پەیوەندیدارەکانیش زۆر گفتوگۆمان کرد لەسەر دانانی ئەو غەرامەیە و زیادکردنی سزاکە، دواتر ئەوە بوو ڕەئیەکان وابوو ئەو یاسایە هەیە، بەڵام من ئێستا بەڕاستی لەگەڵ ئەوەدام پشتگیری قسەکانی خاتوو گەشە دەکەین بەزیادکردنی ئەو نەصە، ئێمە دەتوانین موعالەجەیەکی ئەم حاڵەتەش بکەین، ببینە پاڵپشتێ بۆ چاککردنی ماددەی (٤١٣)، هەروەها کارکردن بۆ ئەوەی موعالەجەی ئەو حالەتەی یاسای تووندوتیژی خێزانیش دەکەین، لە هەمان کاتیش دا دەبێتە هۆکارێك بۆ کەمکردنەوەی تووندوتیژی بەرامبەر بە ژنان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك دلێر مصطفی، فەرموو.

بەڕێز دلێر مصطفى حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ڕەفز کردنی لێژنەی یاسایی بۆ زیادکردنی بڕی غەرامە زۆر لە جێگای خۆی دا نییە، چونکە غەراماتی یاسای (١١١)ی (١٩٦٩) بۆ دەیان ساڵ پێش ئێستا نووسراوە، کە پارەی ئەو کاتە بە قیمەت بوو، ئێستا ئەوە نییە، ئەوەی د.ڤالاش یەعنی ئەگەر بە پرۆژە بڕیارێکیش بێت، ئەوە بەشێك لە ستراتیجییەتی ردع، ردعی جەریمە هەوڵ بدەین هەموو ئەو غەرامانەی کە پەیوەندیدارن بە یاسای (١١١)ەوە، بکرێتە چوار قات، یان غەرامەکان زیاد بکرێن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتە نیزامیم هەبوو پێش گفتوگۆکان، داوای ڕوونکردنەوە لە لێژنەی یاسایی دەکەم، یاسای غەرامات کە ئەو بڕانەی دیاری کردووە، ئێمە دەزانین بە پێی ڕۆژگار ئەو بڕانە کەم و زیاد دەکات، لە ئێستادا ئێمە گفتوگۆی یاسایەك دەکەین، ئەگەر پێمان کەم بێت، یان پێمان زیاد بێت لەگەڵ یاسای غەرامات چۆن ئەو هاوسەنگی یە بکەین؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ڕوونکردنەوەشیان هەیە، ڕوونکردنەوەی زیاتر دەدەن، ئێستا لێژنە پەیوەندیدارەکان، بەڕێز د.سراج، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز.

ئێمە وەکو لێژنەی ئەوقاف پاڵپشتی ڕای لێژنەی یاسایی دەکەین، بەڵام لە ڕووی مەنتیقییەوە بەڕاستی مەنتیقی نییە ئەعلا سەقفی لێدان (٢٢٥٠٠٠) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار بێ لە ڕۆژگارێکی وەکو ئەوڕۆ، لەبەر ئەوەی هەندێك لێدان هەیە بەڕاستی کاریگەری زۆر خەراپ لەسەر جەستەی مرۆڤ دەهێڵێتەوە، جا بۆ ژن بێ، بۆ پیاو بێ، بۆ هەر حاڵەتێکی دیاری کراو بێت، ناکرێ لێدان جاری وا هەیە یەعنی بەشێوازێکە ئینسان تووشی شێواندن دەکات، جا بۆیە ئێمە لێرە وەکو لێژنە داوا دەکەین کەوا قانونی غەرامات داوای تەعدیل بکرێت، یاخود لێرە ئەو غەرامەیە سەقفی ئەعلای زیاد بکرێت، ناکرێ هەر جۆرە لێدانێك بێ سەقفی ئەعلای (٢٢٥٠٠٠) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د.ڤالاّ، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێژنە پەیوەندیدارەکان ئیسنادمان لەسەر خودی یاسای عقوبات نەکردووە، کە ساڵی (١٩٦٩) دەرچووە، بەڵکو ئیسنادمان لەسەر یاسایەك کردووە کە لە ساڵی ٢٠٠٢ دا دەرچووە، بڕی غەرامەکەش کە لەو یاسایەدا هاتووە بڕێکی کەمە، ئێمە هەموو لەگەڵین، بەڵام ئێمە داوا لە ئەندامانی پەرلەمان دەکەین کە پرۆژە یاسایەك پێشکەش بکەن بۆ هەموار کردنەوەی ئەو یاسایە، چونکە کاتێ کە ئەو یاسایە هەموار دەکەینەوە لە ماددەی یەکەمی دا، ئەو کات زۆر بە ئاسانی دەتوانین ئەو بڕی غەراماتانەش کە لە ناو قانونی عقوبات دا هەیە و بە کەمی دەزانین زیاد بکرێت، ئەو کات ڕێگری یاساییمان نابێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر باشتر وایە لێژنەی یاسایی خۆی هەستێ بەم کارە، ئەوە باشترە، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش دووپاتی دەکەمەوە کە ئێمە لە لێژنەی یاسایی کە لە ڕاپۆرت دا داوامان کردووە ماددەی (٤١٣) وەك خۆی بمێنێ، بە مەعنای ئەوە نییە ئێمە ئەو غەرامەیەمان پێ قبووڵە، بەڵام ئەو یاسای غەراماتە کە هاتووە دوو جار خاصە، یەکەمیان خاصە بە غەراماتەوە، دووەمیان خاصە بەو غەراماتانەی کە لە یاسای سزادانی عیراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی (١٩٦٩)دا هاتووە، واتا تۆ لە یاسایەکی تر دەتوانی، لە یاسای تۆندو تیژی خێزانی دەتوانی ئەوە لابدەی، بەس لێرەدا دوو جار خاصە، بۆیە نەمانتوانیوە لێی لابدەین، بەڵام وەکو (مبدأ) ئێمەش لەگەڵین، لەگەڵ تەعدیل کردنەکەداین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د. فرست صۆفی، نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا دەقەکەم لەبەر دەست دا نییە، بەس لە ساڵی (٢٠١١) ئەو مەبلەغانە هەموو لێرە بەراورد کراوە، یەعنی هەموو گۆڕاوە، ئەو هەزار دینار و پێنج سەد دیناڕە نەماوە، ئێستا نەصەکەم لەبەر دەست نییە ئەگەر نا دەمخوێندەوە، هەمووی بوویتە پێنج سەد هەزار و دوو سەد و پەنجا هەزار و سەد و پەنجا هەزار، یەعنی ئەوە گۆڕاوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باش، بەڕێز کاك عمر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەصەکە لێرە کە هاتووە دەڵێ (من إعتدى عمداً على آخر بالجرح أو بالضرب أو العنف أو بإرتكاب أي فعل..)، با ئێمە بڵێینە سەر مەبلەغەکە، نووسراوە (٢٢٥٠٠٠) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار لە دەقی قانونەکە، ئەو دوو سەد و بیست و پێنج هەزارە هی ئێستایە؟ پێم خۆشە لێژنەی یاسایی پێمان بڵێ ئەو دوو سەد بیست و پێنج هەزار دیناره چییە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە موعەدەلی هاتۆتە لای تۆ، ئەو کتابە بە تەعدیل کراوی هاتووە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڵێ موعەدەلە، نووسراوە موعەدەل، هی ئەمڕۆیە بەڵێ، یەعنی پارەکە زیاد کراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە ئەو دوو سەد بیست و پێنج هەزارە پارەی ئێستایە، کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببووڕە، کەواتە چۆن ئەوە تەعدیل کراوە لەگەڵ ئەو یاسایەی کە بەڕێز د.ڤالا دەیڵێ؟ بۆچی لێرە تەعدیل کراوە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕیارێکی تر هەیە، ئەو بڕیارە کە سوڵتەی ئیئتیلافی موەقەت (خلال فترة مابين ١٥ تشرين الأول ٢٠٠٣ و ١٥ كانون الثاني ٢٠٠٤) سەبارەت بە عوملەی عیراقی جەدید و مەعدەنی و وەرەقی دەری کردووە، لەو بڕیارەدا هاتووە کە (أستبدلت، سعر الدينار السويسري القديم يعادل (١٥٠) دينار جديد)، لێرە ئێمە ئیسنادمان لەسەر ئەو بڕیارە کردووە، کە بڕیارێکی یاسایی یە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان ئەوەیە کە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بڕی غەرامەکان بە یاسایەکی تایبەت، بە هەموارکردنی یاسای غەراماتی یاسای سزادانی عیراقی چارەسەر بکرێ، ڕای دووەمیشیان ئەوەیە کە ئەم غەرامەیە لێرەدا گۆڕانکاری بەسەردا بێت، بەشێوەیەك کە لە (٥٠٠٠٠٠) پێنج سەد هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە (٣٠٠٠٠٠٠) سێ ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، ڕای لێژنەی هاوبەش دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ عقوبەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە و دواتر بە پرۆژە یاسایەکی هەموار کۆی غەرامات دەستکاری بکرێت و چاك بکرێتەوە، (٤٠) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (٤) کەس دژیەتی، کەواتە پەسند کرا، ماددەی دوای ئەوە بخوێننەوە، ماددەی (٥).

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٥)

برگەیەك بۆ ماددەی (٤١٤) زیاد بكرێ بەم شێوەیە:

(إذا نشأ الإعتداء أذى أو مرض أدى إلى عجز المجني عليه بصورة دائمية تكون عقوبته السجن).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كەواتە برگەیەك زیاد دەكرێ بۆ ئەو ماددەیە، ئەصڵی ماددەكە باسی چی دەكات؟ بخوێندرێتەوە باشە.

بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:

الماده (٤١٤):

اذا توفر في الاعتداء المذكور في المادتين (٤١٢، ٤١٣) احدى الحالات التالية اعد ذلك ظرفا مشدداً:

اولاً: وقوع الفعل مع سبق الاصرار.

ثانياً: وقوع الفعل من قبل عصابة مكونة من ثلاث اشخاص فأكثر اتفق على الاعتداء.

ثالثاً: اذا كان المجني عليه من اصول الجاني.

رابعاً: اذا ارتكب اعتداء ضد موظف او مكلف بخدمة عامة اثناء تأدية وظيفته او خدمته او بسبب ذلك.

خامساً: اذا ارتكب اعتداء تمهيداً لاتكارب جناية او جنحة معاقب عليها بحبس مدة لا تقل عن سنة او تسهيلا لارتكابها او تنفيذاً لها او تمكيناً لمرتكبها او شريكه على فرار او تخلص من العقاب.

داوای زیادكردنی برگەیەك دەكرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە، ڕاپۆرتی هاوبەش؟ د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٥): ڕاپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (٤١٤) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (١١١)ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموار كراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی كە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

ڕوونكردنەوە بدەین بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

بەڵێ، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە ڕاپۆرتی هاوبەش ئیشارەتی پێدراوە کە وەکوخۆی بمێنێتەوە ئەوەیە کە سەنەدێکی قانونیمان هەیە و ئەویشیان ئەوەیە ئەم هەموار کردنەی کە هاتووە و ئەوەی کە داوا دەکرێ هەر خۆی لە بڕگەی (٢) لە ماددەی (٤١٢) داهاتووە، کە دەڵێ (وتكون العقوبة بالسجن مدة لاتزيد على (٧) سنوات أو بالحبس اذا نشأة عن الفعل عاهة مستديمة دون ان يقصد الجانى احداثها) عاهەی موستەدیم واتە عەجزی مەجنا عەلیەی بە سورەی دائیمی، پاشان ماددەی (٤١٤) دێت کە تایبەتە بە بارە تۆندکەرەکان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

د.سراج ڕوونکردنەوەی زیاترت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بیزەبت ڕەئی ئێمەش وەکو لیژنەی ئەوقاف هەمان ڕایە، ئەو ماددەی کە ئەوان داوایان کردووە لە پرۆژە یاسایەکە بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێ، ئەو بڕگەیەی کە ئەوان داوای دەکەن زیاد بکرێ تەنها لە ماددەی ٤١٢ لە بڕگەی (٢) زۆر بە وازحی و ئاشکرایی هاتووە، هەر ویستم تەوزیحەك بدەم بۆ ئەندامانی بەڕێز.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکردن بۆ زیادکردنی ئەو بڕگەیە بۆ ماددەی (٤١٤) مەبەست لێی ئەوەیە کە ببێ بە زەرفێکی موشەدەد، یەعنی ئەمەی لێرە هاتووە ئەو حاڵەتانەی کە دەبێ بە زەرفێکی موشەدەد تیایدا دیاری کراوە، ئەگینا لە ماددەی (٤١٢) لەگەڵ (٤١٣) حاڵەتەکانی جیاوازە بەس لێرە ئەمانەی ئێمە ئیزافەمان کردووە بۆ ئەمە لەبەرئەوەی دەبێ بە زەرفێکی موشەدەد، یەعنی داوا کردنەکە و مەبەستەکە لێرەدا دەبێ بێتە سەر ئەو خاڵانە و خاڵی شەشەم، بۆ ئەویش ببێتە زەرفێکی موشەدەد لە کاتێك دا کە ئەو..... .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

ئاخر ئەگەر بە ماددەیەکی تر موعالەجە کرابێ، لە شوێنێك ناوی هێنرا بێ و دوایی دەتوانرێ جارێکی تر بکرێ بە زەرفی موشەدەد؟ تەلار خان فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە دەتوانرێ وەکو زەرفێکی موشدەد ئەو حاڵەتانە، چونکە دووبارە و سێ بارە دەبێتەوە، ئەگەر لەوێدا ئیزافە بێ وەکو زەرفێکی موشەدەد باشترە، چونکە ئەو حاڵەتانەی کە ڕووبەڕووی ژنان دەبێتەوە زیاتر ئەو بڕگەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە سوپاس، د.جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ بەڕێز لیژنەی یاساییمە لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف د.سراج و د.ڤالا، ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، چونکە ئەگەر بگەڕێیەوە سەر ماددەی (٤١٢) بە سەریحی ماددەی (٢) ئەو کێشەیەی حەل کردووە بە عقوبەی زەرفی موشەدەدەکە هەر لە خودی یاسایەکەی لە ماددەی (٤١٤) باس کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

زۆر سوپاس، لیژنە پەیوەندارەکان ڕوونکردنەوەی خۆتان دا، پێموابێ ئیتر پێویست ناکات ڕوونکردنەوەی زیاتر بدرێ و بیخەینە دەنگەوە، دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان ئەوەیە کە ئەو ماددەیە، ماددەی (٤١٤) وەکو خۆی بمێنێتەوە و هیچی بۆ ئیزافە نەکرێ، ڕای دووەم ئەوەیە کە بۆی ئیزافە بکرێ، بڕگەیەکی تری بۆ ئیزافە بکرێ و بکرێ بە بڕگەی شەشەم کە ئەگەرلە ئەنجامی دەستدرێژی کردن ئازار یان نەخۆشیەك یان عەجزێکی بەردەوام دروست بوو ئەوا زەرفی موشەشدەدی بۆ حساب بکرێ، ڕای ڕاپۆرتی هاوبەش دەخەینە دەنگەوە کێ لەگەڵ ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە، (٤١) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (٤) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی دوای ئەوە ماددەی (٦) د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٦) ماددەی (٣٧٩) بڕگەی یەکی ئەم یاسایە هەموار دەکرێت بەزیادکردنی سێ بڕگە:

أ/ سکالا لەمەڕ زینا بەسەر دەچێ و مافی شارستانی نامێنێ بەمردنی هاوسەری سکالاکار بەمەرجێك مردنی هاوسەری سکالاکار لەلایەن زەوجی زانی و عەشیقەکەیەوە نەبووبێ.

ب/ دەست هەلگرتنی مێرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیناکارەکە بەهەمان شێوە بە دەستهەلگرتن لە دادگایی کردنی ژنەکە دەژمێردرێت.

ت/ هەمان حوکم جێ بەجێ دەکرێت ئەگەر ئافرەت تەنازولی کرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیناکارەکەی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆڵەکان

104

سالّی/ 2015 بەرگی سەدو چوار

چاپی یەکەم/ سالّی 2019

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7) ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2015/4/7 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8) خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2015/4/13 ل73

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9) ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2015/4/21 ل`211

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2015/4/29 ل 315

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی (11) خولی چوارەمی هەڵبژاردن چوار شەممە 2015/4/25 ل 357

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7)

چوارشەممە رێکەوتی 2015/4/7

کا تژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێکەوتی 2015/4/7 پەر لەمانی کورد ستان - عێراق بە سەرۆکایەتی یوسف محمد صادق سەرۆکی پەر لەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینکی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرا لدین قادر سکرتێری پەر لەمان, دانیشتنی ژ مارە (7)ی خولی چوارەمی, ساڵی (2015) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژ مارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کورد ستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەر لەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژ مارەی (7)ی خولی گر ێدانی دووە می ساڵی یە کەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی 2015/4/7 دا بەم شێوەیە بێت:

1 گفتوگۆ کردنی پرۆژەی هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژ مارە (111) ی ساڵی (1969) ی هەموار کراو بەپێی ماددە کانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەر لەمانی کورد ستان ژ مارە (1)ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو.

2- خوێندنەوەی یە کەم بۆ ئەو پرۆژە بڕیارانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1)ی ساڵی (1992)ی هەموار کراو:

1 پرۆژە بڕیاری ناونانی شاری ڕانیە بە پایتەختی ئازادی.

2- پرۆژە بڕیاری بەپارێزگا کردنی ئیدارەی گەرمیان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کورد ستان دەست پێ ئە کەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (7)، ڕۆژی دانیشتن (2015/4/7)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، ژ مارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا کاتی دانیشتنی ژمارە (7) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەر لەمان لە کا تژمێر (11) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە، رێکەوتی (2015/4/7) بەرنامەی کاری دانیشتن بەم شێوەیە بێت:

1 گفتوگۆ کردنی پرۆژەی هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژ مارە (111) ی ساڵی (1969) ی هەموار کراو بەپێی ماددە کانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەر لەمانی کورد ستان ژ مارە (1)ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو.

2- خوێند نەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە بڕیارانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1)ی ساڵی (1992)ی هەموار کراو:

1 پرۆژە بڕیاری ناونانی شاری ڕانیە بە پایتەختی ئازادی.

2- پرۆژە بڕیاری بەپارێزگا کردنی ئیدارەی گەرمیان.

سەرەتا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەین کە پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر- سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، پوخ تەی دانی شتنی ڕ مارە (6) ی کۆبوو نەوەی ئا سایی پەر لەمان لە بەرواری (2015/4/1) بەو شێوەیە بوو:

1 دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.

2- خوێند نەوەی پوخ تەی دان شتنی پێ شوو، و خوێند نەوەی ناوی ئە ندامانی پەر لەمانی ئا مادە نەبوو لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

3- پەسند کردنی گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای سەندووقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتی و گازییەکان.

4- دەنگدان لەسەر متمانەدان و سوێند خواردنی بەڕێز (غازی سعید سلیمان) بۆ پۆ ستی وەز یری هەرێم لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە.

5- ئاڵوگۆڕ کردنی خاڵی چوارەمی بەرنامەی کار بۆ خاڵی سێیەم و بە پێچەوانەوە.

6- خوێندنەوەی یەکەم بۆ دوو پرۆژە بڕیار لەلایەن لیژنەی یاساییەوە.

7- پەسند کردنی دانان و ئاڵوگۆڕ کردنی هەندێ لە ئەندامانی لیژنە هەمیشییەکانی پەرلەمانی کوردستان.

8- خوێندنەوەی بیرۆکەیەك لەلایەن پەرلەمانتار سالار مەحمود سەبارەت بە ئەنجومەنی مافەکانی مرۆ ڤی نێودەوڵەتی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بەڕێزتان ئەکەین ناوی ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشووی پەرلەمان و دانیشتنی لیژنەکانی پەرلەمان بخوێنەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر- سکرتێری پەرلەمان:

ناوی ئامادە نەبوانی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (6) ی ئاسایی لە بەرواری (2015/4/1) مۆڵەت دراون بوون یان بێ مۆڵەت ئامادە نەبوون بەم شێوەیەیە:

1 ئاری محمد-مۆڵەت.

2- ئاواز حمید-مۆڵەت

3- ئێڤار ابراهیم-مۆڵەت

4- **جمال عثمان-مۆڵەت**

5- **حسن صالح-مۆڵەت**

6- **خلف احمد-مۆڵەت**

7- **دلێر مصطفى-مۆڵەت**

8- **زانا عبدالرحمن-مۆڵەت**

9- **زۆزان صادق-مۆڵەت**

10- **سهراب میکائل-مۆڵەت**

11- **شامۆ شێخۆ-مۆڵەت**

12- **صالح بەشار-مۆڵەت**

13- **ڤیان عباس-مۆڵەت**

14- **عبدالله جاسم-مۆڵەت**

15- **على هالۆ-مۆڵەت**

16- **عمر عینایەت- مۆڵەت**

17- **فرهاد حەمە صالح-مۆڵەت**

18- **فرحان جوهر- مۆڵەت**

19- **لینا عزریا-مۆڵەت**

20- **محمد صادق- مۆڵەت**

21- **محمود عمر- مۆڵەت**

22- **مدینه ایوب- مۆڵەت**

23- **وحیده یاقۆ- مۆڵەت**

24- **یراونت نیسان- مۆڵەت**

25- **یعقوب گورگیس- مۆڵەت**

26- **كمال یەڵدا- مۆڵەت**

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ڕاپۆرتی بەدواداچوونی کۆبوونەوەی هەفتانەی لیژنە هەمیشەییەکانی پە لەمانی کوردستان لە (3/31) تا (2015/4/7) بەم شێوەیە بوو:

1 **لیژنەی دەستپاکی (3/31) کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی کردووە،**

1 **خلف احمد-ئامادە نەبووە.**

2- **ادریس على- مۆڵەت بووە**

3- **گۆران ئازاد- مۆڵەت بووە**

2- **لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان (3/31) کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام داوە**

1 هێڤا حاجی-ئامادە نەبووە

2- مدینە ایوب- ئامادە نەبووە

3- شرین حسنی- ئامادە نەبووە

4- دڵشاد شعبان- ئامادە نەبووە

5- یروانت نیسان- ئامادە نەبووە

3- لیژنەی کاروباری شەهیدان و ئەنفال و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی (4/1) دانیشتنی ئاسایی بە ئەنجام گەیاندووە

1 محمد صادق-مۆڵەت بووە

2- باپیر کامەلا- مۆڵەت بووە

3- یعقوب گورگیس- مۆڵەت بووە

4- لیژنەی پویوەندییەکان و ڕەوەندی کوردستانی (4/6) کۆبوونەوەی ئاسایی خۆی کردووە.

1 محمد علی- ئامادە نەبووە

2- وحیدە یاقۆ- مۆڵەت بووە

3- محمود عمر- ئامادە نەبووە

4- سەردار عبدالله- ئامادە نەبووە

4- لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان (4/6)

1 مدینە ایوب ئامادە نەبووە

2- دڵشاد شعبان ئامادە نەبووە

3- یراونت نیسان- ئامادە نەبووە

5- لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینەگە (4/6) کۆبوونەوەی کردووە.

1 دکتۆر سلیم- مۆڵەت بووە

2- ئاواز حمید- مۆڵەت بووە

6- لیژنەی ئاسەوار و خزمەتگوزاری ژینگەیی و گواستنەوە و گەیاندن و گەشتوگوزار (4/6) کۆبوونەوەی کردووە، سەرجەم ئەندامانی ئامادە بوون

7- لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرچاوە سروشتییەکان (4/6) کۆبوونەوەی کردووە

صالح بەشار- مۆڵەت بووە

2- یروانت نیسان-مۆڵەت بووە

3- بەیار طاهر- مۆڵەت بووە

8- لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان (4/6) کۆبوونەوەی کردووە

1 قادر ئۆتمان- مۆڵەت بووە

2- عبدالله حاجی- مۆڵەت

3- ابو بکر هەڵەدنی- مۆڵەت بووە

4- ئاواز حمید- مۆڵەت بووە

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك باپیر نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز باپیر کامەلا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مۆڵەت نەبووم، ئامادە بووم، دوایی کۆبوونەوەکەشمان هێنایە ژووری من تەواومان کرد، من نازانم بۆ مۆڵەت بووم.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە لایەن لیژنەوە ڕاپۆرت بەرز کراوەتەوە، فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی ئاسەوار و خزمەتگوزاری شارەوانی (3/29) کۆبوونەوەمان کرد، بەڕێز سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران و جێگری وەزیری شارەوانییشمان بانگهێشت کردبوو، بەڵام نە لە ئیعلام باس کرا، نە لێرەش خوێندرایەوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لەوە ئە چێ ڕا پۆرتی لیژنە کەتان نەگەیە شتبێتە لای بەڕێز سکرتێری پەر لەمان، بۆ یە نەخوێندرایەوە، بەڕێزان ئێستا دەست ئەکەین بە بڕگەی یەکەم لە بەرنا مەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆ کە بریتییە لە (گفتوگۆ کردنی پرۆژەی هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژ مارە (111) ی ساڵی (1969) ی هەموار کراو بەپێی ماددەکانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەر لەمانی کوردستان ژ مارە (1)ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو)، داوا لە لیژ نە پەیوەند یدارەکان ئە کەین کە سەرۆك و جێگری سەرۆکی لیژنەکان بێنە ئێرە بۆ ئەوەی دەست بکەین بە بڕگەی یەکەم لە بەرنا مەی کار کە بریتین لە لیژ نەکانی یاسایی، لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت، لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی، و لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی، فەرموون بەڕێزان دەقی پرۆژە یا ساکان بخوێنەوە کە لە لا یەن ئە ندامانی پەرلەما نەوە پێ شکەش کراوە، دوایی دەقی ڕاپۆرتی هاوبەش بخوێنەوە، بۆ ئەوەی ماددە بە ماددە بیخەیە نە گفتو گۆی ئە ندامانی پەرلەمانەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای یەکەم بۆ هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111) ساڵی (1969)

ماددەی یەکەم:

1 هەڵگرتنی ئەو ماددەیە پێویستە تەنیا لە ڕێگەی یاسای باری کەسیەتی و دادگای باری کەسیەتی ئەم بڕگەیە جێ بەجێ بکرێ.

ماددەی (408)

2- سزاکە ئاستی نزمی بۆ دابنرێ بەم شێوەیە:

(لا تقل عن 3 سنوات ولا تزيد على سبع سنوات من) لەبەر ئەوەی ئەو ماددەی زۆر بەی قوربانیەکان ژنن، بە تایبەتی ئەو کەسانەی خۆیان ئەسووتێنن بەهۆی ئیهانەوە، بۆیە پێویستە ئاستی نزمی سزاکە دیاری بکرێ.

3- ماددەی (409):

ئەم ماددەیە هەڵبگیرێ، لەبەر ئەوەی ئەو ماددەیە ئەبێتە هۆی زیاد بوونی کوشتنی ژنان بە ناوی شەرەف پاریزییەوە، بۆیە ئەتوانین ماددەکان کوشتنی بە ئەنقەست یان کوشتنی بە هەڵە جێگەی ئەو ماددەیە بگرێتەوە.

ماددەی (413):

بڕی غەرامە زیاد بکرێ بەم شێوەیە:

لە 500 هەزار دینار کەمتر نەبێ، و لە 3000000 سێ ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، لەبەر ئەوەی زۆر بەی زۆری لێدانەکان بەرامبەر ژن ئەکرێ، هەر ژن لە یاسای بەرەنگار بوونەوەی تووندوتیژی خێزانی سزای داناوە، بەڵام ئەو کەسانە ئەگرێتەوە کە لە چوارچێوەی خێزاندان و لە پلەی چواردان.

5- ماددەی (414):

بڕگەیەك زیاد بکرێ بەم شێوەیە:

اذا نشا اعتداء اذا او مرض الى عجز، عجز مجنى عليه بصورة دائمية تكون عقوبته السجن.

هۆکاری دەرچوونی ئەم یاسایە:

بۆ بەدیهێنانی کۆمەڵگە یەکی ئارام و دوور لە توندوتیژی و جیاکاری ڕەگەزی و کەمکردنەوەی کوشتنی ژنان.

پرۆژە یاسای دووەم:

سەبارەت بە هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111) ساڵی (1969) ی هەموار کراو:

ماددەی (379):

بڕگەی یەکی ئەو یاسایە هەموار ئەکرێت بە زیاد کردنی سێ بڕگە:

أ- سکالاّ لەمەڕ زینا بەسەر دەچێ و مافی شارستانی نامێنێ بە مردنی هاوسەری سکالاّکار بە مەرجێ مردنی هاوسەری سکالاّکار لەلایەن (زوج زانی) و (عشیقە) کەیەوە نەبووبێ.

ب دەست هەلگرتنی مێرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیانکارەکە بە هەمان شێوە بە دەسەت هەلگرتن لە دادگایی کردنی ژنەکەی ئەژمێردرێ، تا هەمان حوکم جێ بەجێ ئەکرێ، ئەگەر ئافرەت تەنازولی کرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیناکارەکەی.

ماددەی دووەم: ماددەی (409) ئەو یاسایە هەموار ئەکرێ بە زیاد کردنی یەك بڕگە بە هەمان شێوازی پیاو دەرهەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی تووندکاری سزا ناکرێ ئەگەر کەسی لە ناکاو ئافرەت بوو.

ماددەی سێیەم:

پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی چوارەم:

کار بەهیچ دەق و یاسایەکی تر ناکرێ پێچەوانە بێت لەگەڵ بڕگەکانی ئەو یاسایە.

ماددەی پێنجەم:

ئەو یاسایە لە ڕۆژی بلاّو کردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان ئە چێتە بواری جێ بەجێ کردن.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، ڕاپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە هەردوو پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111) ی هەموار کراوی ساڵی (1969) .

لێژنەی کاروباری یاسایی و لێژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی و لێژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و مندااڵن و خێزان و لێژنەی داکۆکی کردن لەماف ژنان ڕۆژی سێ شەممە و چوار شەممە (5 و 6) ی ڕەشەمێی کوردی بەرامبەر بە (2015/2/24) و (2015/2/25) ی زایینی کۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ کردنی هەردوو پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111) ی هەموار کراوی ساڵی (1969) کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانی نەوە پێشکەش کراوە، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە دانیشتنی ژمارە (7) لە ڕۆژی چوار شەممە بەرواری (2014/10/22) ڕەوانەی لیژنەکان کراوە، دوای گفتوگۆ کردن و تاوتوێ کردنی هەردوو پرۆژەکە لیژنەکان گەیشتنە ئەو ئەنجامانەی خوارەوە:

ناونیشانی پرۆژەکان بەو شێوەیە ئەبێت:

هەموار کردنی جێ بەجێ کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو

ماددەی (1):

بڕگەی (2) لە ماددەی (377) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

ماددەی (2):

ماددەی (408) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

ماددەی (3):

ماددەی (409) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو لە کار ئەخرێت.

ماددەی (4):

ماددەی (413) لە یا سای سزادانی عێرا قی ژ مارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

ماددەی (5):

ماددەی (414) لە یا سای سزادانی عێرا قی ژ مارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

ماددەی (6):

ماددەی (379) لە یا سای سزادانی عێرا قی ژ مارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

ماددەی (7):

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبە جێ بکات.

ماددەی (8):

ئەم یا سایە لە رۆژی بڵاو کرد نەوەی لە رۆژنا مەی فەرمی (وە قائعی کورد ستان)دا جێبە جێ دەکر ێت، هۆ یەکانی دەر چووان دن لە پێ ناو بەرجە ستە کرد نی دادگەر یدا و هێنا نە کا یەی کۆمەڵگا یەکی دوور لە تۆندۆتیژی و جیاکاری رەگەزی ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، ئێ ستا داوا لە بەڕێزتان دە کەم کە ماددە بە ماددە دە قی ئەو ماددە یەی کە لە پڕۆژە یا سا پێشنیارەکەدا هاتووە بیخوێنرێتەوە دوایی ڕای لیژنەکان لەسەر ڕاپۆرتی هاو بەش بیخوێنرێ تەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتو گۆی ئەندامانی پەرلەمانەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یە کەم بڕ گەی (2) لە ماددەی (377) هەڵگرتنی ئەم ماددە یە پێوی ستە تەنیا لەڕێ گەی یا سای باری کەسییەتی و دادگای باری کەسییەتی ئەم بڕگەیە جێبە جێ بکرێت.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئە ندامانی پەر لەمان، ئەوەی لە را پۆرتی هاو بەش دا هاتووە دە ست کاری کرد نی ناوێ پڕۆژە یاساکانیش بە ئاڵۆ گۆڕ کردنی موستەڵحی هەموار کراو بەو شێوەیە کە لە ڕاپۆرتی بەردەمتاندا هاتووە کە دەبێتە هەموار کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

با ناو نیشانەکە بخەینە گفتو گۆیەوە، ئەگەر کەس قسەیەکی لە سەر نەبوو دەچینە سەر ماددەکان، کێ قسەی هەیە لە سەر ئەو ناو نیشانە، هەموار کردنی یا سای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو؟، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟، بەڕێز دکتۆرە (ڤالا) فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیا راست کردنەوەیە لە ڕووی شکڵەوە هەموار کراو دەبێت بکەوێتە دوای ژمارە و ساڵی یاساکە، واتە لە ڕووی شکڵەوە ئەوەیان راست کراوە تەوە ئەوەی هەیە لەوانە یە نە چێتە بابی موناقە شە و موناقەشە هەڵنەگرێت، چونکە شکڵ خۆتان دەزانن...

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، دکتۆرە ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا سەرنجێکی قانوونیم هەیە لە سەر عینوانەکە، یاسای سزادان یاسایەکی فیدرالییە، بەگوێرەی دەستووریش ئێمە بۆمان هەیە تەتبیقاتی یاسا فیدرالییەکان تەعدیل بکەین، کەواتە دەبێت بوترێت هەموار کردنی جێبەجێ کردنی یاسای سزادان لە کاتی هەمواری یاسای ئەحوالی شەخسیش دا هەر وا کرا، چونکە ئێمە بۆمان نییە راستەوخۆ تەعدیلیان بکەین دەبێت تەتبیقاتیان تەعدیل بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەخێرهاتنی بەشداربووان و چالاکوانانی پڕۆژەی (کورد لاو) دەکەین کە ئێستا هاتوونە تە هۆڵی پەرلەمان، بە ناوی سەرۆکایەتی پەرلەمان و ئەندامانی پەرلەمانەوە بەخێرهاتنیان دەکەین، کێی تر قسەی هەیە لە سەر ناو نیشانەکە؟، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان چییە لە سەر سەرنجی بەڕێز دکتۆرە (ڕێواز)؟، فەرموو دکتۆرە ڤالا.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتمان بەستووە بەو هەموارانەی کە پێشتر لە لایەن خولەکانی تری پەرلەمانی کوردستان ئەنجام دراوە بۆ نموونە یاسای ژمارە (42)ی ساڵی (2004)، کە دەڵێت بڕگەی یەکی ماددەی (408) لە یاسای سزادانی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کرا و لە کوردستانی عێراق دا لە کار دەخرێ و ئەمەی خوارەوە جێگەی دەگرێتەوە، بۆیە بەم شێوەیە پێشتر ئیشارەتی پێ کراوە و بەم شێوەیە داڕێژراوە و تەعدیل کراوە، یاساکان لیژنەی یاسایی پشتی بەوە بەستووە کە پێشتر ئەنجام دراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ڕایەی دکتۆرە (ڕێواز) پێمواید دەقیقە، ئەگەر ئیشی لەسەر بکەین باش دەبێتن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو هەموارانەی کە کراوە پێش دەر چوونی دەستووری عێراقی بووە، بۆیە پێشنیارەکەی بەڕێز دکتۆرە (ڕێواز) بە هەند وەردەگرێتن لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە ناو نیشانەکەی دابڕێژنەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناو نیشانی پڕۆژەکە بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە: (هەموار کردنی جێبە جێ کردنی یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟، (64) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، کەس نییە دژی بێت؟، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (1) فەرموو دکتۆرە ڤالاّ.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (1)م بڕگەی (2) لە ماددەی (377) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناو براودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی ماددەکەش بەو شێوەیەی کە لە پڕۆژە یاسا پێشنیار کراوەکاندا هاتووە بیخوێننەوە، ئەصڵی یاساکەش ئەگەر بیخوێننەوە خراپ نییە، فەرموو دکتۆرە بەهار.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، ئەوەی کە داوا کراوە لە پڕۆژە یاساکەدا هەڵگرتنی بڕگەی (2) لە ماددەی (377) بە مو بەڕڕی ئەوەی هەڵگرتنی ئەم ماددەیە پێویستە تەنیا لەڕێگەی یاسای باری کەسیەتی و دادگای باری کە سیەتی ئەم بڕگە یە جێبە جێ بکر ێت، ئەوەی کە لە ئە صڵی یا ساکەدا هاتووە لە یا سای سزادانی عێرا قی ماددەی (377)، ب بوورن لەبەر ئەوەی بەس بە عەرەبی هە یە مەتنە کە بە عەرەبی دەخوێند مەوە (1)﴿یعا قب بالحبس الزوجة الزانية و من زنى بها ويفترض علم الجنائي بقيام الزوجية ما لم يثبت من جانبه ا نه لم يكن في مقدوره بحالة العلم بها﴾، (2)﴿يعاقب الزوجة الزانية و من زنى بها بالعقوبة الواردة في الفقرة الاولى من ا لمادة (377)﴾، بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان: ئە گەر ڕێگەم بدەی روون کردنەوە یەك بۆ مو بەڕیڕاتی مانەوەی ئێمەی لیژنەکە، ئێمە وامان وتووە لە راپۆرتە کە کە ئەو ماددە یە ئەو بڕگە یە بمێنێ تەوە وە کو خۆی موبەڕیڕاتیشمان ئەوە بووە ئەوان لە پڕۆژەکە داوایان کردووە کە ئە مە باری کە سییەتی لە داد گای باری کەسییەتی جێبە جێ بکرێت، ئەمە سەپاندنی عقوبەیە، عقوبەش جێگاکەی قانونی عقوبا تە قانونی (ئەحوالی شەخسی) باری کەسیەتی تایبەتە بە زەواج و، تەلاق و، میرات و، وە صیە و، ئەحوالی مەفقودین و، ئەو بابەتانە، عقوبە ناکرێت لەوێدا بێت ئەمە یەك، دووەمیان: ئەم پڕۆژە یاسایانەی کە پێشکەش کراوە فەل سەفەکەی خز مەت کرد نی ژ نە، پارا ستنی مافی ژ نە، بەڵام بە لابرد نی ئەم بڕگە یە من پێموا یە مەصڵەحەتی ژنی تێدا نییە بەڵکو بە پێچەوانەوەیە، چونکە لە بڕگەی (1)م دا باس لە عقوبەدانی زەوجی زانییە دەکا لە بڕگەی (2)م دا دەڵێت ئە گەر هاتۆ زەوج زا نیش بێت بە نەفسی عقو بە عقو بە دەدر ێت ئەگەر ئێمە ئەمە لابدەین، کەواتە عقوبە بۆ ژن هەیە، بەڵام بۆ پیاو نییە، بۆ یە لە بەر ئەو موبەڕیڕاتا نە ئێمە داوامان کردووە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

با شە، با ناوە کان بنوو سرێن دوا یی ئە ندامانی لیژ نەکانیش دە توانن روون کرد نەوەی خۆ یان بدەن، لەبەر ئەوەی ئە مە با بەتێکی خیلاف ئامێزە گف تو گۆی ز یاتر هە لدەگرێت، بۆ یە داوا دە کەین لیژ نە پەیوەندیدارەکان لە هەر ماددەیەك پێشتر روون کردنەوە بدەن بە ئە ندامانی پەر لەمان بۆ چی گەیشتوون بەو قەناعەتە، ناوی خۆتان بنووسن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ناو دەنووسێت، خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلا ئەگەر من قسە بکەم د یارە ئێمە را پۆرتی هاو بەشمان نوو سیوە، بەس من تە حەفوزم هە یە لە سەر ماددەی (377) وەکو ڕای خۆم قسەی لەسەر دەکەم، دیارە من لە گەڵ ئەو ڕا یەم را ستە ئە مە ماددە یەکی عیقابییە دەبێت ئەمە لە یاسای سزادانی عێراقیدا تەنزیم بکرێت، بەڵام لەسەر مەسەلەی تەحدید کرد نی ئەو مودەیە کە پێمان باشە زەمەنەکە دیاری بکرێت حەبس لابدرێت، راستە حەبس لە قانو ندا مو حەدەدە

که چەند بۆ چەندە؟ بەڵام د یاری کرد نی ئەو مودە یەو نز یك کرد نی ئەو دوو مودە یە لە یەکتر بەو مەبەستەیە کە لە تەتبیقا تدا لە مەحاکم بەدا خەوە ئەو تەمیزە زۆر بە ئا شکرا دەکر ێت، سۆڵتەیەکی تەقدیری واسیع دراوە بە حاکم کە ئەو زەمەنە، من زۆر ڕێزم هەیە بۆ حاکمەکان کە تەمیزێکی زۆر سلبی دەکەن لە نێوان ژن و پیاودا، ئەوە تەلار خان خۆی لە مەحاکمدا ئیشی کردووە بە تایبەتی لەم بوارانەدا کە تەتبیقاتی لە مەحاکمدا ز یاتر مودەی ئەقسا کە بۆ ژن بەکار دەهێنر ێت مودە ئەدنا کە بۆ پ یاو بەکار دەهێنرێت، لەکا تێکدا کە هەردووکیان لە یەك قەزیە شدا بن، جەنابیشتان خۆ تان چوون گوێ تان لە ڕای هەندێك لە دادوەرە بەڕێزەکان بووە، بەداخەوە تەمیزێکی زۆر سلبی دەکەن لە نێوان پیاو ژ ندا وە کو بڵێی ئەو تاوانە بۆ ژن زۆر قورس بێ، بەڵام بۆ پیاو زۆر سووك بێت، کە ئێمە پێمان وایە ئەمە قانون تەنزیمی کردووە خیانەتی زەوجی، خیانەتی زەوجییە بۆ هەردوو لا، بەڵام ئەو سۆڵتە تەقدیرییە کەم بکرێتەوە بۆ حاکم ئەویش بە نزیك کردنەوەی ئەو مودەیە، بۆیە پێمان با شە کە د یاری بکر ێت لە (6) مانگ کەمتر نەبێت و لە ساڵێك زیاتر نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی گە شە خان با سی دە کات تە صەور دە کەم کێ شە لە تەتبیقا تدا هەبێت، با داوا ب کەین لا یەنی پەیوەند یدار لە تەتبیقا تدا عەدا لەت بەکار ب ێنن نەوەك لە ئە صڵی یا ساکە کێ شە هەبێتن، بۆ یە ئێ مە پاڵپشتی ڕای (بەهار) خان دەکەین، کەوا ئەو یاسایە ئەو عقوبەیە پێویست ناکاتن بچێت لە باری کە سیەتی باس بکرێتن، لەبەرئەوەی یاسای باری کەسیەتی یاسایەکی صرف مەدەنی یە نابێت (عقو بە) و سزای تێدا بێت، تەنیا ڕێکخستن و تەنزیم کرد نی عیلا قاتی خێزا نە، بۆ یە وا با شە ئەو عقوبە یە تەنیا لە یا سای سزادان باس بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆرە ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کەلە پڕۆژە هەموارەکەدا هاتووە تەنیا باس لە هەلگرتنی ئەم ماددەیە دەکات، کە پێویستە لەڕیگای یاسای باری کەسیەتی و دادگای باری کەسیەتی ئەم برگە یە جێبە جێ بکر ێت، بۆ یە باس لەوە نەکراوە تەنیا باس لە حەزف کردنی دەکات لە قانونی عقوبات بۆ ئەوەی لە قانونی ئەحوالی شەخسی جێبە جێ بکرێتن، بۆیە ئەو هەموارەی (گەشە) خان وتی لە پڕۆژە ئیشارەتی پێنەدراوە، ئێمەش وەکو لیژنەی یاسایی

پابەند دەبین بەو تەعدیلاتەی کە لە ناو پڕۆژەکەدا هاتووە ئەگەر هەر هەموارێکی تر لەسەر ئەو ماددە یە پێشکەش بکرێت پێویستی بە پڕۆژە یاسایەکی تر بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو کەژاڵ فەرموو.

بەڕێز کەژاڵ هادی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسای سزادانی عێراقی جیاکاری لە سزاداندا هەیە، موراعاتی موساوات نەکراوە لە نێوان ژن و پیاودا، بۆ یە من لە گەڵ ئەوەدا مە کە ئەم بڕگە یە نەمێنێت لە یا سای عقو باتی عێرا قی لە ماددەی (377) بڕ گەی (2)م، بە تەصەوری من بە شێوەیەکی گشتی لە یا سای بەرەنگار بوو نەوەی تۆ ندۆ تیژی خێزا نی ئە مە موعالەجە کراوە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، ئێستا ناوەکان دەخوێنرێتەوە و، ئەو ئەندامانەی تری پەرلەمان کە قسەیان هەیە.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتو گۆ دەکەن لەسەر ماددەی (1)م لە هەموار کرد نی جێبەجێ کرد نی یاسای سزادانی عێراقی ((تەلار لطیف، فر ست صۆفی، شوان قەلاڵدزەیی، غەریب مـصطفی، شێرکۆ جودت، عمر کۆچەر، حاجی کاروان، نجیبە لطیف، ماموستا مەروان گەلاڵی، منیرە عثمان، مریم صمد، قادر ئۆ تمان، بەهار عبدالرحمن، ئۆمێد حەمە علی)).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو،

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا حەز دەکەم لە سەر ئەو ماددە یە قسە بکەم، کە مو بەڕیراتێك بۆ پێشکە شکردنی ئەوەی کە باسمان کردووە پێویستە، یاسای باری کەسێتی لەوێ موعالەجەی ئەو حاڵەتەی کردووە، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەو تاوانە کە دەکرێت تەنیا پەیوەندیدارە بە ژن و مێردەکەوە و هەر ئەوان مافی سکالا پێشکەش کردنیان هەیە لە داگاگای لێکۆڵینەوە، بۆیە زۆر جار هەیە بەهۆی کێشەیەکی بەسیتەوە یا خۆد خستنی تۆمەتێکەوە لە لایەن پیاوەکەوە بۆ ژنەکە یان ﴿Missed Call﴾ میسد کۆلێر کەوە یان نامە یەك، ئەو ژ نە توو شی دەبێت بە موجەڕەد بە هۆی تومار کردنی ئەو سکاڵایە دەبێتە هۆی ناوزرا ندنی ژنە کە و ئیسبات کرد نی خیا نەتی زەو جی، هەموو دەزا نین شێوازی ئیسبات کردنە کەی قور سە و شهودی دەو ێت، بۆ یە زۆر جار دەبێتە هۆکارێك بۆ جیابوو نەوەی ن ێوان ژن و پیاوە کە، بۆ یە داد گای باری کە سێتی ماددەی ﴿40﴾ لە

برگەی ﴿3﴾، تەئکیدی لەسەر ئەوە کردووتەوە کە ناپاکی هاوسەری یەکێکە لە هۆکارەکانی جیابوونەوە، بۆیە ئەگەر هۆکارێك هەبێت ئەو ژن و پیاوە دەتوانن پەنا بۆ دادگای باری کەسێتی بە شێوەی مەدەنیانە دوور لە تووندوتیژی و ناوزڕاندن کە لە دوایی دا دەزانین ئەو ناوزڕاندنە دەبێتە هۆکارێك بۆ ئەوەی تووندوتیژی بەرامبەر بە ژنان بکرێت و هەر نەتیجەکەی جیابوونەوە نییە و تووندوتیژییە هەتا دەگاتە حاڵەتی کوشتنی، کە جار هەیە دەبێتە هۆی درووستکردنی تۆمەتێك بۆ ناپاکییەکە لە لایەن پیاوەکە بۆ ژنەکە، راستە سزا هەیە بۆ پیاوەکە، بەڵام راستی ئەو موبەڕیری لێژنەی یاسایی هێنایانەوە، مو بەرەڕێکی لاوازە، لەبەر ئەوەی زۆربەی زۆری ئەو تۆمەتانەی ئاراستەی ژنان دەکرێن تەنیا ژنانە لەو یاسایە بڵێین زەرەرمەندن نەك سوودمەند و دەبێتە هۆکاری زیاتر بوونی تووندوتیژی بەرامبەر ژنان، لە لایەکی تر ئێمە پێویستە بە تایبەتی کار لەسەر ئەوە بکەین پەنا بۆ یاسا مەدەنییەکان بەبەین دور لەوەی ئەو سزایانە لە یاسادا هەیە، ﴿2﴾ یاسا هەیە، یاسای تووندوتیژی خێزانی هەیە و پێویستە لە یاسای باری کەسێتی ئەمە جێبکرێتەوە، سەبارەت بە پێشنیاری ﴿گەشەخان﴾ بە راستی ئەگەر هاتوو ئەو ماددەیە هەڵنەگیرا، لەگەڵ ئەوەداین پشتگیری پێشنیارەکەی ﴿گەشەخان﴾ دەکەین، ئەگەر بووینە عورفێك ئەوەی ﴿د. فالا﴾ باسی کرد، ئەوەی کە لەم خولەشدا چەندین یاسایان بڕیار هەبووە پێشکەش کراوە لە چوار چێوەی پێشنیار بووە، بەڵام ئێمە خستوومانە بواری یاساییەوە، چەندین پرۆژە یاسا پێشکەش کراون دوور لە ماددەی قانونی، ئێمە هاتووین سیاغەیەکی دیکەمان بۆ دوزیتەوە بە راستی ئەمە مو بەڕیرێکی لاوازە و پێویستە کار لەسەر ئەوە بکەین و ئەو یاسایانەی پەیوەند یدارە بە ژنان ئێمە هەندێك مو بەڕیرات بێنین، بۆیە پێویستە کار لەسەر دانانی ﴿حد الادنی و الاعلی﴾ بکەین، راستە لە تەتبیقاتەوە هەیە، بەڵام زۆر جار بە هۆی تەتبیقا تەوە ئیجابیات و سلبیاتی تەتبیقا تەوە پەنا بۆ هەموارکردنەوەی یاساکان براوە، بۆیە عەدالەتی دادپەروەرانە هەبێت لەکاتی جێ بە جێ کردنی یاساکان زۆر زەروورە کە دادوەرەکان ئەو ﴿حد الادنی و الاعلی﴾ هەبێت ببێتە هۆکارێك بۆ دادپەروەری تەواو لە جێ بە جێ کردنی یاساکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دە مەوێت بیر تان بخەمەوە لە دانیشتنی پێشوو بڕیارما ندا کاتی قسەکردنی ئەندامان ﴿3﴾ خولەکە، فەرموو د. فرست،

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە لە سەرم حساب مەکە، چونکە نوقتە نیزامە، وەکو شتێکی موتەبەع ئێمە قسەدەکەین لێژنە پەیوەندیارەکان وەڵاممان دەدەنەوە، پێم وایە ئەمە لە هیچ شوێنێك ناکرێت با ئێمە قسەبکەین و ئەوان وەڵاممان بدەنەوە، ﴿3﴾ دەق لای من هەیە، یەکێکیان ئەسلی پرۆژەکە کە پێشکەش کراوە بۆ تەعدیل کە پشتگیری لە ﴿د. بەهار و لیژنەی یاسایی﴾ دەکەم، ئەوەی کە پێشکەشکراوە بە راستی زوڵم کردنە لە ژن، چونکە تەمیزێکی زۆر لە نێوان ژن و پیاو پێشان دەدات و بۆ ژن عقوبەهەیە و بۆ پیاو نییە، بۆیە پێم

سەیرە کە ئەمە پێشکەش کراوە، ئەوەی لەمە سەیرتر ئەوەیە لە ساڵی ﴿2001﴾ یاسای ژمارە ﴿9﴾ی یاسای لەکارخستنی بڕگەی ﴿2﴾ لە ماددەی ﴿377﴾ لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە ﴿111﴾ ساڵی ﴿1969﴾، واتە ئەوەی ئێستا ئێمە لەسەری قسە دەکەین بە پێی یاسایەک لە ساڵی ﴿2009﴾ لە کار خراوە و ئێمە بێین زیندووی بکەینەوە، چونکە تەوازون لە نێوان ژن و پیاو دەپارێزیت و بۆ هەردووکی سزا هەیە، من شەوی تر گەڕام لە ﴿2001﴾ هیچ هەموارکردنەوەیەک نەکراوە و وەکو خۆی ماوەتەوە، بۆیە بە تەسەوری من ئەوەی کە دەقی ماددەی ﴿377﴾ بە هەردوو بڕگەی یەک و دوو وەک خۆی بمێنێتەوە زۆر باشترە، تەوازون لە بەینی ژن و پیاو دەپارێزرێت و بۆ هەردووکیان عقوبە هەیە لە کاتێک لەو جەریمەیەی کە تووشی دەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی؟ کاک شێرکۆ فەرموو،

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە بەڕێز ﴿د. فرست﴾ وتی هەیە و پەرلەمان خۆشی کردوویەتی بە کتێب ئەگەر حەز دەکەن بۆ لێژنەی یاسایی بۆ ئەوەی سەیری کەن لە ساڵی ﴿2001﴾ دەڵێت، کار کردن بەو مادەیە راگیراوە و بەڕێزان ﴿طارق جامباز و نەهلە محمد﴾ کردوویانە بە کتێب.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بینێرن بۆ لێژنەی یاسایی، بۆ ئەوەی لێرە سەیری بکەن، ماموستا غریب فەرموو،

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، سەرنجی منیش وەکو ئەندامێک لە لێژنەی ئەوقاف کە ئەو بابەتەمان زۆر تاوتوێ کرد، کە ناکرێت ئەرکێک بە قانونێک یان مەحکەمەیەک بسپێرێت کە لە ئەساسدا ئەو مەحکەمە و قانونە بۆ ئەو بابەتە دروست نەکرا بێت، لەبەر ئەوە پێویستە لە یاسای سزادانی عێراقی ئەو بابەتە بمێنێت و پەیوەست نەکرێت بە دادگای باری کەسێتی کە ئەو دادگایە خۆی تایبەتە بە بابەتەکانی خێزان دروست کردن و هەڵوەشاندنی ئەو دەرهاوێشتانەی کە لێیدەکرێتەوە،

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. شوان فەرموو،

بەڕێز عمر مصطفی باوەمیر ﴿د. شوان قەڵادزەیی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، دیارە ئەو هەموار کردنەوەیە پێویستە تەفاسیلی هەبوایە، چونکە زینا هەر زەوج و زەوجە نییە، ئەنواع شێوازی تری هەیە، ئینجا پێویستە لێرەش ئەو هەموارکردنەوە بە

شێوازێك بـێت كه موخاله فه‌ی نه ده ستووری عـێراق و نه ره‌شنوو سی ده ستووری هه‌رێم بـێت، كه له هه‌ردووكیاندا هاتووه نابێت شتێك ده‌ربچێت پێچه‌وانه‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلام بێت و ئه‌وانه‌ی لـێره هه‌مووی پێچه‌وانه‌ی شه‌ریعه‌ته، ئه‌وه‌ی كه هه‌مواریش ده‌كرێت وه كو ئه‌وه وا یه كه ته شجیعی ئه‌وه بـكات كه ئه‌و زاهیره‌یه پانتاییه‌كه‌ی فراوانتر ببێت و وه‌ك خۆی بمێنێت و وه‌ك ئه‌و هه‌موار كردنه به‌سه‌ردا بێت.

به‌ڕێز د.یوسف محمد صادق/ سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، خاتوو مریم فه‌رموو،

به‌ڕێز مریم صمد عبدی:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

دیاره قسه‌كه‌ی من ﴿خاتوو ته‌لار﴾ كردی، پشتگیری له قسه‌كانی ده‌كه‌م و هه‌روه‌ها قسه‌كانی ﴿گه‌شه‌خان﴾ بۆ ئه‌وه‌ی موده‌ی سزاكه ته‌حدید بكرێت، سوپاس.

به‌ڕێز د.یوسف محمد صادق/ سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، د. شێركۆ فه‌رموو،

به‌ڕێز د. شێركۆ جودت مصطفی:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

به‌ناوی خوای به‌خشینده و میهره‌بان، من قسه‌كانم ﴿ته‌لارخان و كه‌ژاڵ خان﴾ كردیان، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دام كه له قانونی عقوباتی عـێراقی نه‌مێنێت و له یاسای باری كه‌سێتی چاره‌سه‌ر كراوه، سوپاس.

به‌ڕێز د.یوسف محمد صادق/ سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، خاتوو منیره فه‌رموو،

به‌ڕێز منیره عثمان علی:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

پشتگیری ته‌واوی قسه‌كانی ﴿خاتوو ته‌لار و گه‌شه خان﴾ ده‌كه‌م، سوپاس.

به‌ڕێز د.یوسف محمد صادق/ سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، كاك قادر فه‌رموو،

به‌ڕێز قادر ئۆتمان ره‌سول:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

سه‌بارەت به‌و ماده‌یه، پێم باشه ته‌ئكید بـكه‌ین، ئه‌وه‌ی من بینـیبم ئه‌م یا سایه هه‌موار كراوه به یا سای ژماره ﴿9﴾، نه‌ك ئیلغا كرابێت و پێم وایه یاسای باری كه‌سێتی باس له نه‌فه‌قه و میرات ده كات كه ئه مه پـه‌یوه‌سته به كه سایه‌تی ئینـسان، جه‌ر یمه پـه‌یوه سته به كرداره كانی ئینـسان و له یه‌ك جـیاوازه و له گه‌ڵ ئه‌وه‌دام له یا سای عـێرا قی بمێنێ ته‌وه، به‌ڵام له گه‌ڵ ئه‌وه‌دام پـ شتگیری قـ سه‌كه‌ی ﴿گه شه‌خان﴾ ده كه‌م، موددە‌ی سزاكه‌ی دیاری بكرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو بەهار فەرموو،

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە هەر یاسایەك كە دادەڕێژین لە رواندگەی واقعێكەوە دایدەڕێژین، ئێمە چەند ئەم یاسایە لە رووی واقعییەوە بۆ ئێمە و خەڵك سوودمەند دەبێت، دیارە بە پێی واقعی هەرێمی كوردستان تا ئێستا ئەو یاسایە هیندەی لە رووی واقعییەوە پیاوان لێی سوودمەند بوون، ژنان لێی سوودمەند نەبوون، بەو ئیعتیبارانەی كە جیاكاری هەیە لە رووی سزاكانەوە و لە هەرێمی كوردستان تەتبیق نەكردنی یاسا خۆی گرفتێكە و دەبێت رەچاوی ئەم خاڵە بكرێت و ئەم یاسایە لە یاسای توندوتیژی خێزانیشدا هاتووە، بۆیە ئەگەر بمێنێت و نەمێنێت ئیشكاڵێك دروست ناكات، ئەگەر چی لە یاسای سزادانی عەقوباتی عێراقی ئەمە جێی دەبێتەوە، بەڵام لە رووی واقعییەوە جیاكاری دەكرێت و بۆ تەخفیف و تەوازونی ئەمە پشت بە یاسای توندوتیژی خێزانی ببەسترێت یان لێرە لا ببرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر صالح عمر﴿ عمر كۆچەر﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من كرا، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز حاجی كاروان فەرموو،

بەڕێز كنعان نجم الدین ﴿حاجی كاروان﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر جیاكارییەك لە عقوبا تەكان هەیە بۆ ژنان پیاو، ئەگەر لێرە موعالەجە نەكرێت بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی شوێنێكی تر بۆ بدوزنەوە و تەنانەت قورئان ئیشارە بەوە دەدات ﴿الزانیە و ازانی فاجلدوا كل واحد منهما﴾، یەعنی تەحدیدە و هەردووكیان وەكو یەك عقوبە دەدرێن ئەگەر ئەو ﴿2﴾ ماددەیە بكرێت بە یەك و پێدەچێت ئەو ئیشكالییەتە حەل بكرێت و لە كۆتاییدا عقوبەیەكی دیاری كراو یان سزایەكی دیاری كراو لە بەردەستی حاكم دەبێت، ئەوكاتە ئەو جیاكارییە رێی لێدەگرین، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو نجیبە فەرموو.

بەڕێز نجیبە لطیف احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، تەنیا پشتگیری لەو موبەڕیراتانەی لیژنەی یاسایی دەکەم بۆ مانەوەی یاساکە وەك خۆی، چونکە لە هەلگرتنی ئەو ماددەیە پێم وابێت ئەو نایەکسانییەی کە لێیدەترسین دێتە پێش و عقوبە کە جیاواز دەبێت بۆ ژن و پیاو، بەڵام لە مانەوەیدا بە هەمان شێوە ئەو موددەیە تەحدید بکرێت، ئەوەی کە بەڕێزسەرۆکی لیژنەی ئەوقاف دەڵێت لە تەتبیقات پێویست دەکات پێیان بوترێت دادپەروەر بن، بە راستی ئەمە لە پێ وتن و تەوسیفە نابێت، لە قانونەکە دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی ئەو سوڵتە و دەسەڵاتە رەهایە نەمێنێت کە جیاوازی بکرێت لە عقوبەی ژن و پیاو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو شکریە فەرموو،

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پاڵپشتی لە لیژنەی یاسایی دەکەم کە ماددەکە بمێنێتەوە، بەڵام جیاکاری رەگەزی نەمێنێت، سزاکان، لەبەر ئەوەی لە هەر شوێنێك خوای گەورە باسی سزاکانی سەر ئافرەت و پیاوی کردبێت سزاکان وەکو یەکە، وەکو یەك بن و لەهەمان کاتدا پاڵپشتی ئەو رایە دەکەم کە سزاکان دیاری کراو بێت و بە رەهایی نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماموستا مەڕوان فەرموو،

بەڕێز حسین اسماعیل حسین ﴿ مەڕوان گەڵاڵی﴾:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بسم الله، جارێ پشتگیری لە هەموو ئەو خوشك و برایانە دەکەم کە باسی ئەوەیان کرد کە بە بیانووی جۆراوجۆر ستەم لە ئافرت دەکرێت، واقعێکە کەس ناتوانێت خۆی لێ بشارێتەوە و پشتگیری لە رەئی ﴿کاك حاجی کاروان﴾ دەکەم کە لە شەرعدا عقوبەی پیاو و ژن وەکو یەك دیاری کراوە لەو حاڵەتە قیزەونانەی کە رووەدەن، بۆ چارەسەرکردنی ئەمە بە رای من باشترین حاڵەت جیاکردنەوەیانە لە رێگای یاسای باری کەسێتی، ئەمە کۆتایی بە قەزیەکە دێنێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، وەك بنەڕەتێك بۆ بەرجەستەکردنی یەکسانی لە سزادانداو منیش پشتیوانی لە

رووﻧﻜﺮدﻧەوەﻜﺎﻧﻰ ﴿د. بەهار محمود﴾ دەﻜەم، بەڵام بۆ جێ ﺑە جێ ﻜﺮدﻧﻰ ئەو ﻣﺎددەﻳە ﺑە ﺷێوەﻳەﻜﻰ دادﭘەروەرﺎﻧە ﭘﺸﺘﻴوﺎﻧﻰ ﻟە رای ﴿ﮔەﺷەﺧﺎن﴾ دەﻜەم و ﭘێوﻳﺴتە ئەو رﺎﻳە ﻟەﺑەرﭼﺎو ﺑﮕﻴرێت، ﺑۆ ئەوەی هیچ ﺟﻴﺎﻜەرەوەﻳەﻚ ﻟە جێ ﺑە جێ ﻜﺮدﻧﻰ ﻳﺎﺳﺎﻜەدا ﻧەﺑێت، سوﭘﺎس.

ﺑەڕێز د.ﻳوﺳف ﻣﺤﻤد ﺻﺎدق/ سەرۆﻜﻰ ﭘەرﻟەﻣﺎن:

ئەوەی ﻣﻦ تێﮔەﻳﺸتووم ﻟە هەﻣوﺎری ﻳﺎﺳﺎی ژﻣﺎرە ﴿9﴾ی ﺳﺎڵێ ﴿2001﴾، ئەو هەﻣوﺎرە ﺑڕﮔەی دووە ﻣی ئێﻟﻐﺎ ﻧەﻜﺮدوو تەوە، ﺑەڵﻜو ﺑڕﮔەی دووە ﻣی ﻜﺮدووە ﺑە ﻣﺎددە ﻳەﻜی سەرﺑەﺧۆ، ﻧەﻚ ئێﻟﻐﺎی ﺑﻜﺎ تەوە، ﻜﺮدوﻳەﺗی ﺑە ﻣﺎددەﻳەﻜی سەرﺑەﺧۆ، وا ﻧﻴﻴە؟ ﻓەرﻣوو د.ﭤﺎڵا.

ﺑەڕێز د.ﭤﺎڵا ﻓرﻳد اﺑراهﻴم:

ﺑەڕێز سەرۆﻜی ﭘەرﻟەﻣﺎن.

ﺑەڕێزان ئەﻧداﻣﺎﻧی ﭘەرﻟەﻣﺎن، ئەوەی ﻜە ﻟە ﻗﺎﻧوﻧی ژﻣﺎرە (9)ی ﺳﺎڵی (2001) ئﻴﺸﺎرەﺗی ﭘێﻜراوە ﻟە چوار ﻣﺎددە ﭘێﻚ دێت، ﻟە ﻣﺎددەی ﻳەﻜەﻣﻴدا دەڵێ (يوقف العمل في أقليم كوردستان بالفقرة الثانية من المادة (377) من قانون العقوبات)، (المادة الثانية: يعاقب الزوج الزاني، و من زنى بها بالعقوبة الواردة في الفقرة الاولى من المادة)، (المادة الثالثة: على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون)، (المادة الرابعة: ينفذ هذا القانون اعتباراً من تأريخ نشره في الجريدة الرسمية)، ﻜەواتە ﻟێرە بۆﻣﺎن رووﻧ دەﺑێتەوە ﺑەڕێزان ﻜە ئەو ﻣﺎددەﻳە ﻜﺎتێﻚ ﻟە ﻣﺎددەی ﻳەﻜەﻣﻴدا ﻟە ﻜﺎر دەﺧﺮێت و ﺑﺎس ﻟە ﻓەﻗەرەی دووەﻣی ﻣﺎددەی (377) دەﻜﺎتن، ﻟە ﻣﺎددەی دووەﻣدا تەﻋدﻳﻠی ﺑۆ دەهێﻧێت، واتە ﺑەدﻳﻠی ﺑۆ دەهێﻧێت، ﺑەدﻳﻠەﻜەش ئەوەﻳە ﻜە ﻣەﻧزﻳﻠی زەوﺟﻴە ﻟە ئەسڵی ﻳﺎﺳﺎﻜەدا هﺎتووە، ﺑەڵام ﻣەﻧزﻳﻠی زەوﺟﻴە ﻟە تەﻋدﻳﻠەﻜە هەڵﮔﻴراوە، ئەوەﻳﺎن وەڵامی ﻳەﻜەم ﻜە ﻳﺎﺳﺎﻜە ﻣﺎوە، ﻣﺎددەﻳەﻜی سەرﺑەﺧۆی ﺑۆ دﺎﻧﺎوە، ﺑۆ ﺧﺎڵی دووەم و تێﺑﻴﻨی دووەﻣﻴش ئەوﺎﻧەی ﻜە تێﺑﻴﻨﻴﺎن ﻜﺮد ﮔوﺎﻳە تەﻧﻬﺎ ﺑۆ (زوﺟﺔ)ﻳە و ﺑۆ (زوج) ﻧﻴﻴە، ﻟێرﺎﻧە دەڵێ (يعاقب الزوج الزانى، و من زنى بها) ﻜە ﻣﺴﺎواﺗﻴﺸی ﻜﺮدووە ﻟە هەﺮدوو ﺣﺎڵەﺗدا (زوج) و (زوﺟﺔ) دەﮔرێتەوە، هەﺮوەها دەﺗوﺎﻧﻦ ئەوﺎﻧەی ﻜە ﻟە ﻓﻘﻬەوە ﺷﺎرەزاﻳﻴﺎن هەﻳە ﻟە رووی ﻟوﻏەوﻳﻴەوە زﻳﺎﺗﺮ ﭘﺸتﮔﻴرﻳﻤﺎن ﺑﻜەﻦ، زۆر سوﭘﺎس.

ﺑەڕێز د.ﻳوﺳف ﻣﺤﻤد ﺻﺎدق/ سەرۆﻜﻰ ﭘەرﻟەﻣﺎن:

ﺑەڕێز د.سراج ﻓەرﻣوو.

ﺑەڕێز د.سراج شێخ احمد:

ﺑەڕێز سەرۆﻜی ﭘەرﻟەﻣﺎن.

ئەوەی ﻜە د.ﭤﺎڵا ﺑﺎسی ﻜﺮد دەق وﺎﻳە، ﻟەﺑەر ئەوەی دەڵێ (يعاقب الزوج الزاني) ﻣﺴﺎواﺗی تێدا ﻜﺮدووە، ﻟە رووی زﻣﺎﻧەوﺎﻧﻴﻴەوە ﻜە دەڵێ زەوج هەم ﻧێر دەﮔرێتەوە و هەم ﻣێش دەﮔرێتەوە، ﻜەواتە زەوج هەﺮدوو ﻟای تێدﺎﻳە، ﻣﺴﺎواﺗە ﻟە ﻣﺎﺑەﻳﻨی ژن و ﭘﻴﺎو، وﺎﻧەﺑێتن تەﻧﻬﺎ ﻟە سﺎڵحی ﭘﻴﺎوﺑێ، ﺑەڵﻜو ﺋﺎﻓﺮەﺗﻴش ﻟە ﻣەوزوﻋەﻜەی تێدﺎﻳە و هەﺮدووﻜﻴﺎن وەﻜو ﻳەﻚ ﺣﻴﺴﺎﺑﻴﺎن ﺑۆ ﻜﺮاوە، زۆر سوﭘﺎس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو یەکسانییەی کە بەڕێزان باسیان لێوە دەکەن و داوا دەکەن یاسای ژمارە (9)ی ساڵی (2001) هێناویەتی، چونکە پێش ئەوە بە نیسبەت ژنەوە مەنزیلی زەوجیەی تێدابووە، بەڵام لەو تەعدیلەدا مەنزیلی زەوجیە لابراوە، کەواتە هەردوولایان وەکو یەك عقوبەکە شمووڵیان دەکات، زروفەکانیان وەکو یەکە لە هەر شوێنێکدا بێت، سەبارەت بەوەی کە حەدی ئەدنا و ئەعلا لێك نزیك بکرێتەوە وەکو ئەوەی کە (گەشە خان) گوتی، ئەوە عیلاقەی بە یاساوە نییە، عیلاقەی بە تەتبیقاتی محکەمەوە هەیە، یەعنی ئەوە سولتەی تەقدیری حاکمە کە دێت ئەوە وا لێ دەکات، ئێمە ناتوانین سوڵتەی تەقدیری حاکم تەدخولی تێدا بکەین، چونکە دەبێ حاکم سوڵتەی تەقدیری هەبێ بۆ ئەوەی بچێتە ناو تەفاسیڵی هەر دەعوایەکەوە، هەر کەیسێك ئەحداسەکانی خۆێ جیایە، بۆیە دەبێ ئەو سوڵتە تەقدیریە ئەگەر خەڵەلێك هەبێت ئەوە لە تەتبیقات و لە محاکمدایە، لە یاساکە ئێمە کەمیشی بکەینەوە ئەو هەر دەتوانێ ئەو سوڵتە تەقدیریەی خۆی بەکار بێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو رەئی لیژنە پێمانباشە برگەی دوو لە ماددەی (377) نەمێنێت، ئێمە هەوڵی بۆ دەدەین کە نەمێنێت، ئەگەریش بمێنێتەوە پشتیوانی لە رائیەکەی خاتوو (گەشە دارا) دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چۆن دەبێ نەمێنێ؟ دەبێ بمێنێ خاتوو ئێڤار.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا بە پێی ماددەکانی (13، 25) هەر هەوڵدەدرێتن هەتا لە پەرلەمانی عێراقیش کاری لەسەر دەکرێت کە نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو تەلار نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو شتە، یەکێکیان بە پێی یاسای باری کەسیەتی ماددەکە هەلگیرێت، خۆ ئێمەش دەزانین ئەو ماددەیە بەو شێوازەیە و لەوێ هەموار کراوەتەوە، یەکسەر یاسای باری کەسیەتی مافی جیابوونەوەکە دەکات، ئەو کەسەی خیانەتی زەوجیەکەی کردووە چ پیاوەکە و چ ژنەکە هیچ مافێکی نامێنێت ئەگەر ژنەکە بێت، هەروەها ئەگەر پیاوەکەش بێت دەبێ هەموو مافەکە بدات بە ژنەکە، یەعنی ئەوە زۆر بە وازیحی دیارە، خاڵی دووەمیش ئێمە حەدی ئەدنا و ئەعلا کە داوامان کردووە کە دیاری بکرێت، زۆر گرنگە لەبەر ئەوەی ئێمە بۆچی کار لەسەر ئەوە بکەین کە بمێنێتەوە لەسەر ئیجتیهادی حاکمەکە بە چ شێوازێك، دەبینین دائیمەن ئەگەر لە رێگای بەندکراوەکان ئەوانەی لە زیندانەکاندان دائیمەن عقوبەی ژنەکان زیاترە، بۆیە پێویست دەکات، چونکە ئێمەش ئەوە بزانین دائیمەن کۆمەڵگا رەئی هەیە لەسەر بیر و باوەڕی ئەو دادوەرانە، بۆیە زۆر زەرورە ئێمە لە ئێستادا حەدی ئەدنا و ئەعلاکە دیاری بکەین بۆ زیاتر دادپەروەری، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز شیلان خان فەرموو.

بەڕێز شیلان جعفر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ بەڕێزان هاوڕام لەگەڵ (د.بەهار و د.سیراج و د.ڤالاڵ)، چونکە بە حەقیقەت ئێمە لە هۆیەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە، یەعنی باس لەوە دەکەین لە پێناو بەرجەستەکردنی دادگەری و هێنانەکایەی کۆمەڵگایەکی دوور لە تووند و تیژی و جیاکاری رەگەزی، بۆیە ئێمە ئەگەر دەستکاری ئەم ماددەیە بکەین لەگەڵ ئەسڵی ماددەکەی خۆیدا جیاوازی بۆ بکەین، یەکەم: ئەو کاتە ئێمە ناتوانین ئەو دادگەریە کۆمەڵایەتیە بچەسپێنین و جیاوازی رەگەزی دروست دەکەین، بۆیە منیش هەمان رەئی هەڤاڵانی بەڕێزم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەسڵی مەسەلەکە ئەوەیە یەکسانی بەدی بێت، دادگەری بەدی بێت، هەروەها ئەو جیاکاریەی کە هەیە نەبێت، ئەو خراپ بەکار هێنانە ئەگەر هەیە لە دادگاکاندا وەکو بەڕێزان باسی دەکەن نەبێت، لەبەر ئەوە با شتێکی وا داڕێژین کە ئەوە بەدی بێنێت، یەعنی بۆ ئەوەی کۆتایی بەم جەدەلەش بێنین بەراستی،

شتێکی وا داڕێژین که ئەو یەکسانی و دادگەری و باش جێبەجێکردنە بەرهەم بێنێت تەبعەن بە نەتیجە، چونکە هەدەفەکەمان ئەوەیە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کەنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر قسەی (د.سراج) بڕگەی دووەم بە تەحدید باسی پیاوە، یەعنی (زوج) لەوێ بە هەردووکی نەهاتووە، چونکە دوایی ئەگەر بیخوێنیتەوە (ومن زنی بها) یەعنی تەحدیدەکە باسی پیاوە، بۆیە ئەگامان لێ بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا هەورامان فەرموو.

بەڕێز د.هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله من هەر ئەوەندە دەڵێم خۆی ئەم بڕگەیە لەبەر ئەوە زادەی بیری مرۆڤ داینناوە دادگەری تێیدا رەچاو نەکراوە، ئەگەر سەیری قورئانی پیرۆز بکەین کە باسی ئەم مەوزوعە دەکات بە چوار تەئکید دادگەری لە بەینی ژن و مێرددا بەیان کردووە، یەکەم: (الزانية و الزاني) باسی هەردووکیان دەکات، دووەم: (فاجلد کل واحد منهما)، (کل واحد) هەردووکیان، (ولا تأخذکم بهما) هەردووکیانی باس کردووە، لەبەر ئەوە بەراستی باشترین حەل ئەوەیە کە ئەوەی خوای گەورە بەیانی کردووە هەم چارەسەری خیانەتی زەوجی پێ دەکرێت، هەم ئەو کەسەی کە زانیە و ئەوەشی کە زانیەیە بەراستی رەدع دەبێ و زەجر دەبێت، بەڵام ئەوەی پێشوو لەبەر ئەوە زادەی بیری مرۆڤە لە ساڵێ (1969) واتە (46) ساڵ لەمەو پێش ئەم بڕگەیە دانراوە خیانەتی زەوجی ئەگەر زیادی نەکردبێ کەمیشی نەکردۆتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من باسی ئەوەم کرد کە لە ساڵی (2001) ئەو ماددەیە لەکار خراوە، چوومە هەموو شتەکانم هێناوە، ئەوە یاسای ژمارە (14)ی ساڵی (2002) تەنها ئەوەشی تێدایە سەیرکە چێ دەڵێت، ماددەی یەکەم: تێوەگلان لە تاوانی دەرحەق بە ئافرەتان بە بیانووی هۆکاری شەرەف بۆ مەبەستی بەکارخستنی حوکمەکانی ماددەگەلی (128، 130، 131) یاسای سزای ئەوەندە و ئەوەندە، بە هیچ شێوەیەك باسی ماددەی ژمارە (377)ی

نەکردووە، ئەوەی کە لێرە لە سالّی (2002) باسکراوە، ئەوەی لەکار خراوە (128، 130، 131)ە، واتە ئەوەی سالّی (2001) ماوە، لێرە لە سالّی (2002) بە هیچ شێوەیەك باسی ئەوەی نەکردووە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ئیشکالەکە لەوەدایە (بەڕێز د.فرست)، یاسای ژمارە (9)ی سالّی (2001) ماددەی دووەم بریتییە لە بڕگەی دووی ماددەی (377)ی یاسای سزادان، حەز دەکەی سەیری بکە، ماددەی دوو لە یاسای ژمارە (9)ی سالّی (2001)، ماددەی دوو بریتییە لە فەقەرەی دووی ماددەی (377) یاسای سزادانی عێراقی، بەس تەنها ئەوەی مەنزیلی زەوجیەی لێ لابراوە، کەواتە هەر ماوە، دەقی فەقەرەکە هەر ماوە و تەعدیل کراوە، فەرموو د.فرست.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە تەعدیلی سالّی (2001) دەڵێ بڕگەی دوو لە ماددەی (377).....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزت ماددەکەت لایە، سەیری بکە، بیخوێنەوە.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، لامە هەموو شتێکم هێناوە لەبەر دەستمدایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی دووەمی سەیر بکە، راست دەکەی لە ماددەی یەکەمدا دەڵێ (يوقف العمل في اقليم كوردستان بالفقرة الثانية من المادة (377) من قانون العقوبات العراقية رقم (111) لسنة (1969) المعدل)، بەڵام (المادة الثانية: يعاقب الزوج الزاني و من زنى بها بالعقوبة الواردة في الفقرة الواحده من المادة (377) من قانون العقوبات رقم (111) لسنة (1969) المعدل)، کەواتە ماوە، باشە، بە دەنگدان یەکلایی دەکەینەوە، بەس دوو رەئیمان پێ بڵێن، لیژنەی یاسایی لەگەڵ ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە بەو شێوەیە، رەئیەکەی تریش کە داوای تەحدید دەکات، شتێکمان پێ بڵێن بۆ ئەوەی بە دەنگدان یەکلایی بکەینەوە، فەرموو گەشە خان.

بەڕێز گەشە دارا جەلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وازیحە، دیارە هیچ ڕێگریەکی یاسایی نییە لەوەی کە ئێمە مودە دیاری بکەین، بەڵام خۆی راستە دیاری کراوە زیندان (3) مانگ بۆ (5) ساڵە، سوڵتەیەکی تەقدیری زۆر هەیە لە مودە زەمەنییەکەدا بۆ حاکم کە ئەو جیاوازی تێدا دەکات، کەواتە ئێمە بە قانون، بە نەص ئەو سوڵتە تەقدیریەی ئەو دادوەرە

بەڕێزانە تۆزێك كەم بكەینەوە ئەو جیاوازیەش كەم دەبێتەوە، ئێمە نالێین عەدالەتێكی موتلەق بەدی دێت، بەلأم عەدالەتەكە نسبیەن زۆر باشتر دەبێ لە پێشتر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، ئاخر پێشنیارت نەداینێ لەسەر هینەكە.

بەڕێز گەشە دارا جەلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێمان باشە (3) مانگ بۆ سالێك بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڤالاّ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو عقوبەیەی كە تەحدید كراوە بە زیندان بە (3) مانگ بۆ (5) سالّ سولّتەی تەقدیری دراوە بە بە قازی، سولّتەی تەقدیری دراوە بە مەحاكم، لەبەر ئەوەی مەحاكم و قازی داخیلی جوزئیات دەبن لەهەر قەزیەیەك (علی حدە)، یەعنی لەوانەیە قەزیەیەك كە دێتە پێش حاكم و تەحقیقی تێدا دەكات لە (3) مانگەكە بۆ (6) مانگ عقوبەی بدات، لەوانەیە بەشاعەتی جەریمەكە، ناشرینی و ختورەتی جەریمەكە وای لێ بكات بە (3) سالّ یان بە (5) سالّ ئەو جارە عقوبەی بدات، بۆیە ئەو سولّتەی تەقدیریەی كە دراوە بە حاكم لێرانە ئەوە فەلسەفەی خۆی هەیە، لەبەر ئەوەی قانون داخیلی جوزئیات نابێت، بەلأم حاكم داخیلی جوزئیاتی هەر كەیسێك و هەر قەزیەیەك بە جیا دەبێت، بۆیە تكا دەكەین وەكو ئەوەی كە لە راپۆرتی لیژنەی یاسایی هاتووە بدرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، لەبەر ئەوەی ئیشكالی تێدایە بۆ زیاتر دەولّەمەندكردنی گفتوگۆكە پێش ئەوەی بڕیاری لەسەر بدرێ، پێمانخۆشە چەند ئەندامێكی تری پەرلەمان كە ناویان نەنووسیوە ئەوانیش قسەی خۆیان بكەن، دوایی بیر و بۆچوونە جیاوازەكان دەخەینە دەنگدانەوە، بەڕێز مامۆستا جمال مۆرتكە فەرموو.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مۆرتكە):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆی ئەو بابەتە بەراستی ئەسلّی كێشەكان لە سەرەتای ژیانی خێزانی یان موراعات نەكردنی رەئی هەردوو رەگەز، یەكەم: ئەوەیە بە رای من پێویستە ئێمە داكۆكی لەسەر ئەوە بكەین لە دادگا لەسەر ئەساسی كێشەكان كە دروست دەبێ، یەعنی فەقەرەیەك زیاد بكرێ لە پۆلیسەوە خیلافات لە شێوازی وەكو بلّێی تەحقیق كردن لە بابەتی كێشەكان بەلاڕێ لانەبرێت، یەعنی عقوبەیەك دیاری بكرێت، دووەم: كێشەی خێزانی ئێمە هەندێك لە هەڤالاّن باسیان كرد....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا جمال، ئێمە بە تەحدید باسی یەك حاڵەت دەکرێ، ماددەی (377).

بەڕێز جمال عثمان (جمال مؤرتکە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس ئەگەر ئیشارەتێك بدەم، کێشەی ئێمە دەبینی ئێستا هەندێك حاڵەت هەیە روودەدات کە (80٪) کێشەکانی کە کێشەی خیلافاتی لە بەینی خێزان لەوەیە کە لە سەرەتاوە رەزامەند نەبووە، بۆیە بە رای من فەقەرەیەك زیاد بکرێ ئەو کچ و کوڕەی کە یەکتریان دەوێ سزایەك دابنێن بۆ ئەو خێزانەی کە.....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ئەوە لێرە ناکرێت، پەیوەندی بەم ماددەیەوە نییە، تکات لێدەکەم.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مؤرتکە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو: عەدالەت دیاری بکرێتن بۆ ئەوەی لە دادگا هەر سەرپێچییەك خیلافێك بە بڕیاردان عقوبەی خۆی لەگەڵ بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، تەبعەن بە بڕوای من یاسا دەبێ مامەڵە لەگەڵ واقیعدا بکات، پرسیارەکە ئەوەیە تاوەکو ئێستا لەگەڵ رێز و ئیحتیرامم زۆربەی دادوەرەکانمان پیاون، پرسیارەکە ئەوەیە لە کۆمەڵگایەکدا کە بە شێوەیەك لە شێوەکان، بە چەشنێك لە چەشنەکان بیرێکی پیاوانە زاڵە حوکم دەکات و یاساکان دادەنێت، حکومڕانی دەکات، ئایا بیرکردنەوەی پیاوانە و روح دەرونی پیاوانە حوکم ناکات لەو سولتە تەقدیریەی کە بەڕێزان باسیان کرد؟ بۆیە بە بڕوای من لەبەرچاو گرتنی ئەو پێشنیارەی بەڕێزان ئێڤارخان و گەشە دارا و تەلارخان زۆر زەرورە بۆ بەرقەرارکردنی ئەو دادپەروەرییەی دەمانەوێ ، چونکە وەکو وتم دادەوەرەکانمان تاکو ئێستا زۆربەیان پیاون، ئەوانیش ئینسانن، بێگومان لە ژێر کاریگەری بیرە پیاوانەکە و ڕۆح و ژیانی پیاوانەدا هەندێك جار قەرار دەدرێ ئەو کێشانەی دروستکردووە کە ئەو بەڕێزانە باسیانکرد ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

سوپاس ، بەڕێز دکتۆر فرسەت سۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو قانونە عقوباتەی کە لەبەر دەستی ئێمەدا یە ز یاترە لە (500)ماددە یە، تە سەور دە کەم بە شی زۆری عقوبەکان چ جا ئەگەر حەپس بی ، چ ئە گەر سجن بێ بە سولٓتەی تە قدیری داوە تە قازی ، بەتایبەتی جەریمەی زینا کە مەسەلەیەکە زۆر زۆر حالآتی هەیە ، پەیوەستیشە بە هەردوو ڕەگەزەکەوە ، عقوبەکە بۆ ژنەو بۆ پیاویشە ، بۆیە بە تەسەوری من هیچ کێشەیەکی تێدا نییە ، هیچ نا داد پەروەریەکیشی تێدا نییە کە وەکو خۆی هەیە بمێنێتەوە ، بەتەسەوری من ئیشکالی تێدانیە، ناداد پەروەری نیە ، لە بەر ئەوەی قازی نەك لەو ماددەیەی ئەگەر وابێ دە بێ هەمووی بگۆڕین نەك لەو ماددە یە ز یاتر لە (200) ماددەی تریش سولٓتەی تەقدیری هەیە نەك هەر لە حەپس، لە سجنیش سولٓتەی تەقدیری هە یە کە دەڕوات هەتا (25) سالٓ موئەبەدیش دەڕوا ، لەبەر ئەوە بە تەسەوری من ئەوەی کە هە یە کە لە (24) سەعات تاوەکو (5) ساڵە حالٓەتێکی زۆر زۆر تەبیعیەو وەکو خۆی بمێنێ ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

باشە ، سوپاس ، بەڕێز کاك حاجی کاروان تکایە بە کورتی فەرموو.

بەڕێز کەنعان نجم الدین احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەیاسای فەرەنسا تەقریبەن ئەگەر کە سێك ئەو حالٓە تە بکا نزیکەی (3000) هەزار یۆرۆی لێدە سەنرێ یەعنی عقوبەی سجن نییە کەواتە ئەوان بە یا سایەك مامە لٓە لە گەلٓ ئەو حالٓە تە دە کەن ، قور ئانیش بە تەحدیدی ئەم حالٓەتەی دیاری کردووە باسی (جەلٓدە) دەکا، یەعنی ئەگەر بۆ ئێمە پێمان عەیب بێ ئەم ئایەتە بخەینە ناو یەکێك لەم بڕگانەوە ئێمە ئەبێ پابەندبین بە شەریعەتی ئیسلامییەوە ، زۆر تەبیعیە بۆ حالٓەتێك سێ عقوبە هەبێ ، پارەش دابندرێ ، حەپسیش دابندرێ ، ئەم ئایە تەش دابندرێ ، من وەکو پرسیارێك لە جەنابتان و هەموو ئەندامانی پەرلەمان ئەکەم ئافرەتێك تووشی ئەم حالٓەتە بێ سێ ، چوار منداڵی هەیە پێنج سالٓ لە سجندابێ ئەو منداڵانە چیان لێدێ؟ ئەو ئافرە تە لە ڕووی نەفسییەوە چی لێ دێ؟ بەڵاّم ئەگەر ئەو عقوبەی کە خودای رب العالمین داینناوە ئەمە ڕەدعە کە داینناوە مەسەلەن باسی جە لٓد ئەکا ئەم جەلٓدە (100) جەلٓد، یەعنی قایشی پشتێن ، یەعنی نابێ بە قایمیش بێ (100) جەلٓدی لێبدرێ بە خیلالی نیو سەعات عقوبەی تەواو ئەبێ و ئەچێتە مالٓی خۆی یان (5)سالٓ با شە لە سجن بێ ، قە سدم ئەوەیە لە ڕووی یاساییەوە ناکرێ ئێمە سێ ڕەدع دابنێین بۆ ئەو حالٓەتە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، بەڕێز کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە من نەمویست تەداخول بکەم ، بەڵام بەڕێزان وشەی حەپس و سجنیان بۆ لێکدانەوە ، پێشتریش من خۆم زانیارییەکم هەبوو لەسەری مادام لە (24)کاتژمێر تاوەکو (5) ساڵ ئەکاتە حەپس بەڕای من وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکە ، نابێت حاکم وا لێبکەین کە دەستی بەستراو بکەین ، حاڵەتەکان زۆر جیاوازە، بمبەخشە تۆزێك جاری وا هەیە زینا ئەکرێ لەبەر موحتاجی ، جاری وا هەیە زینا ئەکرێ لە بەر ئەوەی کەوا فشاری هاتۆتە سەر ، بەزۆرپێی کراوە ، جاری واهەیە ئیحراج دەبێ هەردوو تەڕەفەکە ، لەبەرئەوە بە ڕەئی من لێی بگەڕێین حاکم کەیسەکان یەکلایی بکاتەوە لەناو دادگا ، ناکرێت هەموو حاکمێکیش بە نادادپەروەر ئێمە بدەینە قەڵەم ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس ، دوو ڕاکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی یەك لە دوایەك بیخەینە دەنگەوە ، قسەتان هەیە، دکتۆرە ڤالاڤ فەرموو، ئینجا ماموستا دەرفەتی جەنابیشت ئەدەم.

بەڕێز د. ڤالاڤ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لیژنەی یاسایی ئیسڕاری لەسەر دەکا وەکو خۆی بمێنێتەوە بۆ تەحقیق کردنی دادگەریەو بۆ ئەوەیە کە پارێزگاری لە مافی ژنان بکرێت ، ئێمە لێرە دیفاع لە مافی ژنان دەکەین لەبەر ئەوەی لە سێ مانگ حاکم دەستکراوەیە بۆ (5)ساڵ ، بەڵام ئەتۆ کە دەیکەی بە ساڵێك بۆ سێ ساڵ یان بۆ شەش مانگ لەوانەیە ئەو حاکمە تەنها بە سێ مانگ ئەو ئافرەتە عقوبە بدات ، بەڵام کە حەدی ئەدنا ئەتۆ لێرانە زیادت کرد ، کردت بە ساڵێك واتا حاکم لێرە ناتوانێ بە هیچ شێوەیەك دیراسەی حاڵەتەکان بکاتن ، بۆیە تکایە ئاگاداری ئەو خاڵە بن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

حەدی ئەدنا پێموابێ زیاد نەکراوە ، ماموستا هەورامان فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەو حەدی ئەدنایە باس ئەکرێ بەتایبەت ئەوەی وترا (3)مانگ ، ئەرێ من پێم سەیرە (3)مانگ کەسێك کە خیانەتی زەوجی کردووە ئەیبەی بەخێوی ئەکەی ، نانی باشی پێ ئەدەی دوایی ئەیگێڕیتەوە ناو موجتەمەع بۆ سەر شەرەف و ناموسی خەڵك ، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەوە چوار ئەندام پەرلەمان من ، کاك دکتۆر شوان ، کاك حاجی کاروان ، ماموستا مروان باسی شەرعی خودامان کرد ، باسی ئەوەمان کرد کە ئەم مەوزوعە قەزیەیەکە خودای گەورە نوقتەی لەسەر خستۆتە سەر پیت بەجێشی نەهێشتووە بۆ پێغەمبەری خودا (ص) بە ئایەتی موحکەم ، ئەمڕۆش الحمدللە هەموومان خۆمان بە موسڵمان دەزانین

یانی پێم سەیرە هیچ کەس خۆی بەبێ بڕوا نازانێ ، هیچ کەس خۆی بەوە نازانێ بڕوای بە قورئان نەبێ ئەمەش ئایەتێکی موحکەمی قورئانە فەرموو با ئەوەی قورئانیش بخرێتە دەنگدانەوە بزانین هیچ دەنگ دەهێنێ یان نا؟....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

مامۆستا هەورامان فەلسەفەی سزادان جیاوازە ، ئەوە پەیوەندی بە فەلسەفەی سزادانەوە هەیە ، فەلسەفەی سزادان لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر ، لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر گۆڕانکاری بەسەردا دێت ، لە زەمەنێکەوە بۆ زەمەنێکی تر گۆڕانکاری بە سەر دادێت ، ئەمە زۆرێك لە موفەکیرە ئیسلامییەکانیش باسیانکردووە ناکرێ ئەمە ئێستا بخەینە دەنگدانەوە لە پەرلەمانی کوردستان ، بەڵێ فەرموو ئێڤارخان.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکایە قسەکانی مامۆستا هەورامان لە پڕۆتۆکۆل بسڕێتەوە ، لەبەر ئەوەی بێ ڕێزییە بەرامبەر بە ژن دەکرێت بەڕاستی....

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا ، نا تەنها ڕای خۆی وتووە ، ئەتوانێ ڕای خۆی بڵێ ئەویش...

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەدجار لە پڕۆتۆکۆل بیسڕەوە، قسەکە قسەی خودایە کردوومە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، ئەو دوو پێشنیارە یەکیان ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە ، ئەوەی تریان ئەوەیە کە (3)مانگ بۆ (3)ساڵ بێ وایە؟ ئەی چی گەشەخان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە لە (3) مانگ کەمتر نەبێ ، لە (2) ساڵ زیاتر نەبێ ، تەعدیلمان کرد یەعنی لە پێشا وتمان ساڵێك بەس ئێستا کردمان بە دوو ئیتر موراعاتمان بکەن ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لێرەیا ڕەچاوی ئەوە بکەن هەمو عقوبەیەك تەنها بۆ ژن نییە بۆ پیاویشە کە خیانەت ئەکات لە ژنەکەی ، یەعنی مەسەلەکە ئەوە نییە بەس تەنها لێرە ژن عقوبەی بدەی ، پیاوێکیش خیانەتی کردووە لە ژنەکەی خۆی ئەبێ سزایەك وەربگرێ پیاو خیانەت نەکا لە ژنەکەی؟

بەڕێز گەشە دارار جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هۆکاری بەر تەسك کردنەوەی سولّەتی تەقدیری بەڕێز دادوەرەکانمان باسکرد بۆ بەڕێز ئە ندامانی پەرلەمان کە جیاکاریکراوە ، بۆیە ئەو سولّتە تەقدیرییە تەسك بکرێتەوە ، بچووك بکرێتەوە ئەویش ئەو جیاکارییە کەمتر ئەکات لە جیاتی ئەوەی (3)ساڵ ژنەکە عقوبە بدات و (3) مانگ پیاوەکە (2)ساڵ ژنە کە عقوبە ئەدات ئەگەر ئەو جیاکاریە بکا ، بۆیە مودە زەمەنییەکە بچووك بکرێتەوە باشترە ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، ئێڤارخان فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی لیژنەی ئێمەش (3)مانگ کەمتر نەبێ و لە (2)ساڵ زیاتر نەبێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

باشە ، کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە ، بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەپس، خۆی دوو حەپسمان هەیە ، حەپسی شەدیدمان هە یە ، بەسیتیشمان هە یە ، حەپسی بە سیت لە (24)سەعاتەوە دەست پێدەکات ، بۆیە ئەتۆ لە ئێستاوە قەرارتدا دەڵێی با عقوبەی کەم کەین ، لە ئێستاوە قەرار تدا ئەتۆ زەر فی مو شەدەدت دا یە ، حەپ سی شەدیدت دایتێ ، ئە گەر (3) مانگی دابنێی حەپ سی شەدیدتدایە ، بۆ یە لێبگەڕێن حەپس لە مە سڵەحەتی ژن دا یە ، لە مە سڵەحەتی پیاویشدایە حاڵەتە کە د یارە ، ئێستا ئەتۆ موتڵە قەن بڕیار تدا حاڵەتە کە زەرفێکی مو شەدەدە لە بەر ئەوەی کرد تە (3) مانگ ، چونکە (24) سەعتیشمان هەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس خیانەی زەوجی ئایا خۆی زەرفێکی موشەدەد نییە؟ پێموابێ موناقەشەی زۆرتر هەڵناگرێ دوو ڕا مان هەیە ڕایەکی ئەوەیە کە وەکو یاسای سزادان بمێنێتەوە کە لە ڕاپۆرتە کەدا هاتووە ، ڕا کەی تر ئەوە یە کە مودەکە دیاری بکرێ ، سولّتەی تەقدیری حاکم دیاری بکرێ کە بەڕێزان داوادەکەن لە (3)مانگ بۆ (2)ساڵ بێ ، ڕای ئەندامانی پەرلەمان خۆتان سەرپشك بکەن کە کام ڕایە ئیختیار دەکەن ، ئەگەر ڕای یەکەم دەنگی نەهێنا ڕای دووەم ئەخەینە دەنگدا نەوە ، ڕای یە کەم ئەوە یە کە لە ڕاپۆر تە هاوبە شەکەدا هاتووە دوا یی دیسان مەیکەنەوە بە قەزییەیەك لەسەرمان خۆتان یەکلابکەنەوە دەنگ بە کا مەیان دەدەن ، ڕای ڕا پۆرتی هاوبەش ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە لە یاسای سزادانی عیراقی ، وا تە سولّتەی تە قدیری وە کو خۆی

بمێنێتەوە کە بە حەپس هاتووە (3)مانگ بۆ (5) ساڵە ، کێ لەگەڵیەتی؟ کێ لە گەڵ ڕا پۆرتی هاوبە شە؟ (35)کەس لەگەڵیەتی ، کێ دژیەتی؟ (25)کەس دژیەتی کەواتە پەسەندکرا ، بچینە سەر ماددەی دووەم.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

دووەم" ماددەی (408):

سزاکە ئاستی نزمی بۆ دابنرێ بەمشێوەیە:

(لا تقل عن (3)سنوات و لا تزيد على سبع سنوات من) لە بەر ئەوەی ئەم ماددەیە زۆر بەی قوربانیيەکان ئافرەتن بەتایبەتی ئەو کە سانەی خۆیان دە سوتێنن بەهۆی هاندا نەوە ، بۆیە پێویستە ئاستی نزمی سزایەکە دیاری بکرێ.

ماددەی (408):

(اولاً: يعاقب بالسجن مدة لا تزيد على سبع سنوات من حرض شخصا او ساعده باية وسيلة على الانتحار اذا ما تم الانتحار بناءاً على ذلك وتكون العقوبة الحبس اذا لم يتم الانتحار ولكن شرع فيه.

ثانياً: اذا كان المنتحر لم يتم الثامنة عشر من عمره او كان ناقص الادراك او الارادة عند ذلك ضرفاً مشدداً ويعاقب الجاني بعقوبة القتل عمداً او شروع فيه بحسب الاحوال اذا كان المنتحر فاقد الادراك او الارادة.

ثالثاً: لا عقاب على من شرع في الانتحار.

ماددەی (408) بڕگەی یەکەمی تەعدیل کراوە :

(اولاً: يعاقب بالسجن مدة لا تزيد على سبع سنوات من حرض شخصا او ساعده باية وسيلة على الانتحار او تسبب فيه اذا ما تم الانتحار بناءاً على ذلك وتكون العقوبة الحبس في حالة الشروع.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

ڕاپۆرتی هاوبەشیش بخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤالاً فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (2): ڕاپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (408) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەک خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ باناوی خۆی بنووسێ ، مامۆستا هەورامان نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز د. هەورامان حەمە شەریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من کە دەنگمدا ، دەنگم بۆ ئەوە دا کە دژی ئەوەی پێشووم نەک لە گەڵ ئە مەی تریشیان بم بۆیە واز یح بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، بەڕێز دکتۆر فرست صۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پاڵپشتی ڕای لیژنە هاوبەشەکان دەکەم ، لە بەر چی؟ چونکە بۆ ئەو تاوانانە کاتێك کە دەڵێ سجن یەعنی وازیحە (5)ساڵ بەسەرەوەیە واتە پۆلین کراوە، ناکرێ جەریمەیەك بینی لە هەمان حاڵەتدا سجن کە لە (7)ساڵ زیاتر نەبێ ، لەو کاتەشدا بینیەوە دایبەزێنین بۆ حەپس کە (3) ساڵە ، بۆیە کە دەڵێ سجن مانای ئۆتۆماتیکییەن لە (5)ساڵ کەمتر نییە ئیتر لە (7) ساڵیش زیاتر نییە ، بۆیە من تەسەور دەکەم ماددەکە وەکو خۆی دیارە هەموارکردنیشی بەسەر داهاتییە ئەوەی دواتر دکتۆرە بەهاریش خوێندییەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە باشترە لەوەی کە ئەسڵی پڕۆژەکە پێشکەشکراوە هاتووە ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك بەهزاد دەروێش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی ئاشکرایە کو کوشتن ، خۆ کوشتن تاوانەکا مەزنە جا هەرکەسەك هۆکار بیتن چاوا خۆ دکوژیتیش یانیش پاڵدەربێتن ، لێرەدا گەلەکا پێتڤییە ڕادعێکێ ئاینی و یاسایی هەبیتن بۆ ڤێ چەندێ حەدی ئەدنا هەبێتن ، لبەر هەندێ رادعی ئاینی بۆ ئەو کەسە هەیە خۆ دکوژیت ئەم دزانین ئان حەتا هاندەربیت یەعنی ل شەریعەتێ ئیسلامێدا هاتییە هەرکەسێ کو نیڤ کەلیمەش هاوکارێ ئێکی بکات کە ئێکی بکوژیت یەعنی نیڤ کەلیمەکە چییە با دل بێژیت بکوژە، یەعنی مەعنای تاوانبارە ئەمە ناحیەیە ئاینی ، ناحیەیە شەرعی لێرە بەحسێ یاساینە بەڕاستی پێتڤیە ئەگەر ئەوە هەموارکردنێ (5) ساڵ دا نەبیت هەروەسا دمینیت کو (3)ساڵا زۆرتر نەبیت ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من بەڕێز دکتۆر فرسەت کردی و پشتگیری قسەکانی ئەکەم ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان :

باشە ، سوپاس ، بەڕێز خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیەی ئێستا زۆربەی ژنانیش کە وەکو لە پڕۆژەکە شا ئاماژە مان پێکردووە بەهۆی ئەو هاندانەوە تووشی خۆ سووتاندن و خۆ کوشتن بوون ، بۆیە دیاری کردنی حەدی (الادنی و الاعلی) زۆر باشە، بەڵام بەڕاستی ئێمە کێشەکەمان لەوێدایە، زۆرجار کە ڕوون ئەکرێتەوە بە هەندێك باری تردا دەبرێت کە دوور لە لایەنە یاسایی و پاراستنی مافی ژنانیش، کە ئێمە قسە لەسەر ئەوە دەکەین زۆر بەی زۆری کێشەکان لە تەتبیقاتدا دیومانە، کێشەکانمان بینیوە کە تا ئێستا لە هەرێمی کوردستاندا یەك کەس لەسەر ماددەی (408)عقوبە درا، کە هاتە مەحکەمەی تەمیز ڕاستەوخۆ ئەو بڕیارەش هەڵوەشێندرایەوە، یەعنی ئەو ماددەیە حەدی ئەعلاو ئەدنای بۆ دیاری بکرێت زۆر باشە، بۆ ئەوەی کێشەکان ئەوەی کە (408) ئە چێتە دادگای جینایات، بەڵانی کەمەوە حاکم بتوانێت بڕیارێکی دادپەروەرانە بدات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان چیە لەسەر ئەم بابەتە، دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە دکتۆر فرسەت و کاك عەمەر باسیان کرد، ڕێك لە شوێنی خۆیدایە، ئەوەی لە پڕۆژەکەدا هاتووە داوای ئەوە دەکات ئاستی نزمی بۆ دابندرێت، بەڵام بۆ خۆی ئاستە نزمەکەی دیارە کە وتت سجن، لە پێنج ساڵەوە دەست پێ دەکات، بۆیە ئەو تەعدیلەی کە داوا کراوە ئەصڵەن موبەڕیڕی نامێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕای ئێمەش هەروەهایە، کە باسی سجن ئەکات، سجن بۆ خۆی لە پێنج ساڵەوە دەست پێ دەکات، کە لەوەوە دەستی پێکرد، خۆی حەدی ئەدنای بۆ داناوە کە پێنج ساڵە، ئەعلا شی بۆ دانراوە کە حەوت ساڵە، بەڕای ئێمەش وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شیلان خان، فەرموو.

بەڕێز شیلان جعفر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاوڕاین لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف و کاروباری یاسایی، کە وەك خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەکان داوا کارن کە ماددە کە وەکو ئەوەی لە ڕاپۆرتە کەدا هاتووە بمێنێتەوەو بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو ئێڤار، فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاوڕاین کەوەك خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، باشە ئێستا دوو ڕا هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە، وەکو ئەوەی کە لە ڕاپۆرتی هاوبەش هاتووە، ڕاکەی تریش ئەوەیە کە دەڵێت با تەحدید بکرێت لە نێوان سێ ساڵ بۆ حەوت ساڵ، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە وەك خۆی بمێنێتەوە، تکایە با دەستی بڵند بکات؟، 41 کەسی لەگەڵدایە؟، کێی لەگە ڵدا نییە؟، 5 کەس دژیەتی، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا؟، بۆ ماددەی دواتر، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: ماددەی (409):

ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە دەبێتە هۆی زیاد بوونی کوشتنی ژنان بە ناوی شەرەف پارێزییەوە، بۆیە دەتوانین لە ماددەکانی کوشتنی بە ئەنقەست یان کوشتنی بە هەڵە جێگەی ئەم ماددە یە بگرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەسی عەرەبیەکەش لە یاسای عقوباتی عێراقی،

ماددة (409):

(یعاقب بالحبس مدة لا تزید علی ثلاث سنوات من فاجئة زوجته او احدی محارمه في حالة تلبسها بز نی او وجودها في فراش واحد مع شریکها فقتلهما في الحال او قتل احدهما او اعتدی علیهما او علی احدهما اعتداءاً

افضى الى الموت او الى عاهة مستديمة ولايجوز استعمال حق الدفاع الشرعي ضد من يستفيد من هذا العذر ولا تطبق ضده احكام الظروف المشددة).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە بەهار.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوو پڕۆژە مان هە یە، یەك ڕاپۆر تمان بۆ نوو سیوە، لەیە کەمیان داوای لابرد نی ئەکات، لە دووەم، بەجۆرێکی تر داوای دەکات، با ئەوەش بخوێنمەوە، ماددەی(409)ی ئەم یا سایە هەموار دەکر ێت بەزیاد کردنی یەك بڕگە، بەهەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت، حوکم بە بارودۆخی تۆندکاری سزا ناکارێت، ئە گەر کە سی لەناکاو ئافرەت بوو، وا تە یە کەمیان داوای یەکسانی عقوبە کە ئەکات، ئەوی تر یان داوای لابردنی دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ڕوونکردنەوە بدەن بە ئەندامانی پەرلەمان، دەقی ماددەکە لە یاسای سزادان چییە؟، هەموارى یە کەم داوای چی ئەکات؟، هەموارى دووەم داوای چی ئەکات؟، ڕاپۆرتی هاوبەش چی ئەڵێت؟، ڕوونکرد نەوە بدەن بۆ ئەوەی ئەندامان بەرچاو ڕوون بن لە کاتی دەنگدان، فەرموو دکتۆرە ڤالاّ.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: ماددەی (409) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو لە هەرێمی کوردستان عێراق، لەکار دەخرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەوزیح و بەر چاو ڕوو نی بۆ ئە ندامانی بەڕێز، تەبیعی ماددەی(409) باس لە نەوعێك لە نەو عەکان ڕێپێدان یان کار ئاسانی داناوە، بۆ ئەو کەسەی کە خێزانی خۆی یان ئافرەتی خۆی ئەکوژێت بە پا ساوی شەرەف پاریزی، یەعنی عقوبەکەی وا داناوە کەوا لە سێ سالّ کەمتر نەبێت لەسەرەوەی سێ ساڵیش حاکم دە ستی کراوە یە کە چی ئەکات، بەڕا ستی بەڕای ئێمە وە کو لیژ نەی ئەوقاف سەر ئەکێشێت بۆ ز یاتر ئافرەتان بە پاساوی شەرەف پاریزی بکوژرێن، بۆیە ئێمە داوا دە کەین ئەو ماددە یە لەناو یا سای سزادانی عێراقی ئیلغا بکرێت و کاری پێ نەکرێت، لەبەر ئەوەی مو خالیفی یا ساو شەرعە، بۆ یە دە لێین مو خالفی یاسایە، چونکە لە ساڵی 2002 یاسای ژ مارە (14) هاتووە ئەڵێت هەر پا ساوێك بەناوی شەرەف پاریزی

ئەبێت لەکار بخرێت، چونکە دەبێتە هۆکاری زیاتر ژن کوشتن، تەبیعی ماددەی (409) مو تەناقیز ئەبێت لەگەڵ ئەو بڕیارە، ئەمە لەڕووی یاساییەوە، لە ڕووی شەرعیشەوە تەبیعی هیچ دەقێکی ئاینیمان نییە بەناوی شەرەف پارێزی، کە پیاو دەستی بچێتە خوێنی ئافرەتی خۆی، بۆیە ئێمە وەکو لیژنە ئەوقاف بەهەموو شێوازێك داوا دەکەین ئەو ماددەیە لە یاسای عقوباتی عێراقی و لە هەرێمی کوردستان کاری پێ نەکرێت، کە هەم موخالیفی یاساکانی پێشووی پەرلەمانە، هەم موخالیفی دەقەکانی شەریعەت و نەسەکانی قورئانی پیرۆزە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو گەشە، فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وەکو لیژنەی کۆمەڵایەتی، لەگەڵ ئەوەداین کە بەپێی ماددەی(115، 121) ئێمە لەپەر لەمان ئەتوانین ئیقاف ڕاگرتنی کار کردن بەو ماددەیە بکەین، چونکە وەکو ئەوەی کە جۆرێك لە شەرعیەت دانە بە کوشتن، ئێمە یاسایەکی ترمان هەیە، (قتل بدافع شریفە) ئەوە لابراوە، بەڵام لێرەدا جۆرێك لە شەرعیەتی دەدەیتێ بە تەخفیف کردنی عقوبەکە، بۆیە هەر لەگەڵ ئەو یاسایەی پێشوو شدا مو تەناقیزە، لەگەڵ ئەوەداین کە کار کردن بەو ماددانە ڕابگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو کەژاڵ، فەرموو.

بەڕێز کەژاڵ هادی فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وەکو لیژنەی داکۆکی کردن لەمافەکانی ئافرەتان، لەگەڵ ڕای ڕاپۆرتی هاوبەشین کە ئەو ماددەیە لەکار بخرێت، چونکە بووە بە پاساوێك بۆ زیاد بوونی کوشتنی ژنان، هەروەها ئەبێت ئەوەشمان لەبیر بێت کە هەرێمی کوردستان، کۆمەڵێك ڕێك کەوتن نامەی نێودەوڵەتی واژوو کردووە، بەپێی ئەو ڕێککەوتننامانە نابێت پێچەوانەی کار بکات، لەگەڵ ئەوەین کە لە کار بخرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەندامانی پەرلەمان کێ دەیەوێت قسە بکات لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێت؟، فەرموو كاك فخر الدين.

بەڕێز فخر الدین قادر عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندامە بەڕێزانە ناوی خۆیان نووسیوە کە قسە لەسەر ئەم ماددەیە بکەن، (شکریە اسماعیل، حاجی کاروان، تەلار لطیف، فرسەت سۆفی، مامۆستا مەروان، بەهار عبدالرحمن، بەهزاد دەروێش، پەروا علی، جوان

اسماعیل، شێرکۆ جەودەت، شێرکۆ حەمە ا مین، غریب مصطفی، د. شوان قەڵادزەیی، عمر عینا یەت)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو شکریە، فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئێمە دەڵێین کوشتنی ئافرەتان بە پاساوی شەرەف تاوانە، بەڵام جیاوازی لە کوشتنی بە ئەنقەست کە لەماددەی (405)ی سزادانی عێراقی هاتووە، هەر ئەگەرێك بۆ لکاندنی ماددەی (405) بەڕاستی ئێمە بە نایاسایی دەزانین، ئێمە لەم پرۆژە یاسایە داوای یەکسانیمان کردووە، بەڕاستی من زۆر لام سەیرە یەعنی هەر شتێك کە باس دەکرێت، باسی کوشتنی ئافرەت دەکرێت، ئەی لەحاڵەتێکدا ئە گەر پێچەوانە ببێتەوە، ئەگەر ئافرەتێك بچێتە ماڵەوە پیاوەکەی لەگەڵ ئافرەتێکی تر ببینێت، لەو حاڵە تە لەم یا سایەدا با سی ئەوەی نەکردووە، لەو حاڵەتە باسی تووندکاری یاسا بۆ ئافرەت کراوە، واتە سجنی هەتا هەتایی بۆ ئافرەت دانراوە، بۆیە من بە پێویستی دەزانم دوو بڕگە بۆ ئەو ماددەیە زیاد بکرێت و لا نەبرێت، بڕگەی یە کەم: ئەگەر لەحاڵەتێکدا شتەکە پێچەوانە بوو کە لەم ماددە یە باس نەکرا یە، ئەوا بەم شێوازەی لێ بکر ێت، بەهەمان شێوازی پ یاو دەر حەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی توو ند کاری سزا ناکر ێت، ئە گەر کە سی لەناکاو ئافرەت بوو، واتە ئەگەر بۆ ئافرەتە کەش بە هەمان شێواز عقوبە کەی وەك پ یاو بێت، یەعنی ئێمە لێرەدا دادگەری سزاکە ئیسپات دەکەین، دووەم: سەبارەت بە جمهوری فوقەها، لەگەڵ ڕێزم بۆ قسەکانی دکتۆر سراج، خوای گەورە لە قورئانی پیرۆز لە سورەتی نوور، ئەمەی چارەسەر کردووە، بەشێوازێکی تر ئێمە ئایەتی لعانمان هەیە، بەڵام ئێمە ناکرێت لەم کات و ساتەدا باسی جێبەجی کردنی ئەو ئایەتە بکەین، بەڵام ناشکرێت، بەڕاستی لەم حاڵەتەدا وەکو قەتلی عەمد باس دەکرێت، ئیمام ابو حنیفە ڕەئیەکی زۆر جوانی هەیە سەبارەت بەم بابەتە، ئەو دەڵێت بە (شبە عمد) حساب بکرێت، سێ مەرجی داناوە، ئەگەر ئەو سێ مەرجەی تێدا بوو بە (شبە عمد) حساب بکرێت، مەرجی یەکەم: ئەگەر هاتوو بەڵگەی تەواو لەبەردەستتدا بوو، کە ئەم پ یاوە یان ئەو ئافرەتە، پیاوەکەی خۆی لەسەر مەسەلەی شەرەف کوشتووە، ئەوە سجنی هەتا هەتایی، یان لە سێدارەدانی بۆ دانەندرێت، بەڵکو بە (شبە عمد) حساب بکرێت، مەرجی دووەم: ئەگەر هاتوو کەسی کوژراو محصن نەبوو، واتە پرۆسەی هاوسەرگیری کردبوو، چونکە لە شەرعدا جیاوازی لەنێوان کە سێکدا کراوە کە هاو سەرگیری کردبێت، یان نەیکردبێت، مەرجی سێیەم: ئەگەر ئەهلی مردووەکە ئامادە بوون بکوژەکە عەفوو بکەن، یاخود ئامادە بوون د یەی لێ وەربگرن، لە سەردەمی ئیمامی عو مەر(ڕەزای خوای لێ بێت)، حا ڵەتێکی وا ڕوو یدا ئیمامی عو مەر ئەو کە سەی نەکو شتەوە، بەڵکو ئەهلە کەی موخە یەر کرد نیوەی ئەهلە کەی وتیان ئێمە ئامادەین دیە وەربگرین، واتە خوێن وەربگرین، بۆیە ئیمامی عو مەر دیە کەی وەر گرت و دای بەو کە سانەی کەخوێنیان وەر دەگرت، بۆیە ئێمەش بڵێین ئەگەر نیوەی ئەهلەکە کەسەکەیان عەفو کرد، ئەوە قەتلە کە بە

(شبه عمد) حساب بكرێت، چونكه ئێمه نابێت شتێك له بیر بكەین، ئەگەر ئەو دوو هاوسەرە یەكێكیان كوژراو ئەوی تریان كرا به سجنی موئەبەد، ئایا بۆ نموونه (5) منداڵیان هەبوو، مەسیری ئەو منداڵانە چۆن دەبێت، ئەی نابێت حساب بۆ ئەو منداڵانه بكەین؟، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز حاجی كاروان، لێرە نییە؟، خاتوو تەلار، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی (409) هەڵگرتنەكەی ئەو مو بەڕێرە قانونیانە یە كە ئێمە پێویست نا كات باس لەیەكسانی بكەین، بڵێین با ژنانیش هەمان ئەو مافەیان هەبێت، چونكە ناكرێت ئێمە بە یاسا ئیبا حەی قەتل بكەین، بۆیە پێویستە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، وە زۆرترین ئەو كوشتنانەی كە بەرامبەر بە ژنان كراوە پاڵپشت بووە بەم ماددەی(409)یە بۆیە ئەگەر بێت و ماددەكە هەڵبگیرێت دەبێتە هۆیەك بۆ كەم كردنەوەی تووندوتیژی بەرامبەر بە ژنان تا حەدی كوشتن، هەروەها ئەو نایەكسانی و نا تەبایی یەش نامێنێت كە لە سزاكاندا هەیە بەرامبەر بە ژن و پیاو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز دكتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پاڵپشتی هەم راپۆرتی لیژنە هاوبەشەكان هەم نەسی یەك لە پرۆژەكان، چونكە یەكێكیان داوای هەمواری كردیە دەكەم كە ئەم ماددەیە هەڵبگیرێ، بەڵام یەك رووبكردنەوەی كورت پێم وایە كاتێك كە دەگەڕێنەوە بۆ ماددەی چوار سەد و پێنج (405) كە وەكو قەتلێكی عام حیسابی بۆ دەكرێت ئەوەش یا سیجنی موئەبەدە یان سیجنی موئەقەتە، بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە ئەو حاڵەتە نەسێكمان هەیە ماددەی سەد و بیست و هەشت (128) كە نەسێكی عامە لۆ هەموو حاڵەتەكان دەگونجێ، ئەویش ئەوەیە دەكرێ ئەگەر ئەو حاڵەتەی باس دەكرێت كەسێك جاچ ژن بچێتە سەر پیاوی خۆیدا یان پیاو بچێتەوە سەر ژنی خۆیدا وەكو حاڵەتێكی ئیستیفزاز حیساب دەكرێت، بۆیە دەكرێ لەو حاڵەتە وەكو بە ئیعزار حیساب بكرێت جا مەعفی بیت یان موخەففەف بیت، یەعنی ماناى ئەوە نییە كاتێك كە ماددەی چوارسەد و نۆ (409) هەڵدەگیرێ دەگەڕێنەوە چوارسەد و پێنج (405) ئیلا سیجنی موئەقەتە یان سیجنی موئەبەدە دەكرێت، ئەوە وەكو ئیستیفزاز حیسابی لە سەری بكرێت، چونكە ماددەی سەد و بیست و هەشت (128) مانیە و لەوێش باسی ئیستیفزاز كراوە، بۆیە لەوێ دەكرێ وەكو عوزرێكی مەعفی یان عوزرێكی موخەففەف مامەڵە لە گەڵ ئەو حاڵەتە بكرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەروان فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل (مەروان گەلاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە راکەی برای بەڕێزم کاك دکتۆر سیراج دەکەم، چونکە پێچەوانەی هەم ئیسلام هەم پێچەوانەی دەستووری عێراقیشە، لە ئیسلامدا لە قورئاندا ئەو حاڵەتە هاتووە، بەڵام بە مولاعەنە کۆتایی دێتن بە سوێند خواردن، کەواتە لە گەڵ ئەوەدامە کە ئەو عقوبەیە نەمێنێت و دەستان خۆش بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر شوان قەڵادزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە گەڵ هەموو ئەوانەدام ئەوەی کە بەو هۆیەوە دەبێتە مایەی لەکەدار کردنی ئافرەتان وەکو بڕیەنی هەندێك جسمی ئەوانە ئەو پەڕی کاری نامرۆڤانەیە، بەڵام ناشکرێت بە راستی بڵێین لە کۆمەڵگەدا یەعنی ئەو شتە کە لە حەدیسدا هاتووە ((من قتل دون ماله و عرضه و وطنه فهو شهید)) ئەمن نااڵیم لە گەڵ ئەوەدام ئینسان بە عەشوائی بەربێت و کوشتن لای ئاسان بێت، بەڵام لە رووی کۆمەڵایەتییەوە بێنە بەر چاوی خۆی لە رووی ئیجتیماعییەوە شکۆمەندی هەم ئافرەت هەم پیاو دەگاتە چ ئاستێك کە بگاتە ئەو رادەیەی کە یەکێك بچێتەوە سەلام عەلێك لە ماڵەوە بکات، یەعنی بە واقیعی بیبینی ئەمە چەند شتێکی سەختە، ئایا پەرلەمانی کوردستان لەم رووەوە هیچ شتێك نەماوە کە پرۆژەیە یاسایەکی وا هەموار بکات کە دەبێتە فەوزایەکی کۆمەڵایەتی لە ناو هەموو ماڵێکدا وەکو خولی رابردووی لێ دێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای خۆت بڵێ بەڕێز دکتۆر شوان تەعن لە رای ئەندامانی پەرلەمان و ئەو پرۆژە یاسانەی لە الیەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراون تەعنیان لێ مەدە، جەنابت رای خۆت هەیە جەنابت رای خۆت باس بکە ئەمەش مەوزوعێکی ئاسایە، مەوزوعی کوشتن بە دافعی شەرەف یەکێکە ئێستا لە کێشەرە بنچینەکانی لە وڵاتی ئێمە هەیە، مەسەلەی توند و تیژی بەرامبەر بە ژنان ئەمەش دیسانەوە عەیبەیەکی گەورەیە لە کۆمەڵگای ئێمە قابیلی موعالجە کردنە پێویست ئەکات موعالەجە بکرێ.

بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس ئەوە پێویستە ئێمە لیژنەی فەتوا هەیە لە کوردستان، نابێ شتێك پێچەوانەی شەریعەت بێت با لە رێگەی شەریعەتەوە چارەسەر بکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لە قانوندا هەیە پەیوەندی بە شەریعەتەوە نییە، لە قانون پێویست ئەکات موعالەجە بکرێت.

بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەلادزەیی):

لە شەریعەتەوە ئەو شتانە نەهاتووە جەنابی ماموّستا باسی کرد، (الزانی و الزانیە والسارق و السارقە) هەمووی هاتووە وەکو یەک.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باشە، سوپاس، خاتوو منیرە عثمان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ئەی ئەگەر ژنێك چوو بۆ ماڵەوە پیاوەکە لە گەڵ ژنێکی تر خەوتبوو ئەو کاتە ئەبێت ژنە کە چ بڕیارێك بدات؟ و ئەو کاتە ئەو ژنە ردد فیعلی ئەبێ چی بێت؟ بۆیە هیوادارم زۆر یەکسانیانە مامەڵە لە گەڵ ئەم دۆخەدا بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فائق نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا ئەکەم ئاخیری قسەی کاك شوان قەلادزەیی لە پروتۆکۆڵ بسڕێتەوە، چونکە ئەڵێت ئەمە دەبێتە فەوزا لە هەموو ماڵێکدا، یەعنی لە هەموو ماڵێکی هەرێمی کوردستاندا ئەمە هەیە؟ بە تەعن یەعنی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو بەهار عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم ئەم یاسایە تەحریز و هەندانێکی ئاشکرای تێدایە بۆ کوشتنی ژنان و هەمووش ئەو واقیعە ئەزانین بە ناوی شەرەف پارێزیەوە چ ستەمێك لە ژن ئەکرێ، دووەم بە شێوەیەکی گشتی دوو جۆر قەتل لە قانونی عقوباتدا هاتووە قەتلی خطأ و عەمد ئەم یاسایە هاتووە بۆ ئەوەی کە مامەڵەی لە گەڵ هیچیان ئەو عقوبە قورسەی کە بۆ خەتەئیش و عەمدیش دانراوە کە قورسترە ئەو هاتووە، تەخفیفی کردووە، هەندێك موبەریری هێناوە بۆ ئەوەی کە ئەمە قەتلی خەتەعە لە بەر ئەوەی ئەو کەسە لە حاڵەتێکی نائاسایییدایە، تووڕە بووندایە موبەریری بۆ هێناوە، بەڵام هەر حاڵەتێکیان بێت ئەمە هاتووە تەخفیفی ئەو عقوبەیە کردووە بۆ پیاوان بۆیە لە گەڵ لابردنی ئەو ماددەیەم، و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك بەهزاد دەرویش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادا سێ، ماددا چوارسەد و نەھ (409) یا پێدڤی یە هاوسەنگییەك هەبێت ما بەینا سێ تشتان، رەدع بۆ کوشتنێ هەبێت ئێرەدا و هەروەسا هەمان دەمدا رەدع بۆ زینا کو زۆر ببیت کو وەلێ نەهێت، یەعنی ئەڤ بابە تە ببیتە دەرگە هەك دزا نین زەرەر ژێن زیانای چەندن ل جیهانێ خرێ مە سەلا ئا یدزێ و هەروەسا مەوزوعێ ئێرە یێ موفاجئە کە دکتۆر فرست بەحس کر و حالەتێ غەزەبێ و ئیستیفزازێ دڤێت موراعا تا ڤێ خالێ ژی بێتە کرن، ژبەر هندێ یا ئاشکرایە دەستووری عێراقێ ماددا دوو کو دبێژیت بەحسێ ڤان هەر سێ تشتان دکەت نابیت چ یا سایەك دەر بچیت مو خالفێ بنەمایێت مافێ مرۆڤ بن، مو خالفێ بنەمایێت دیموکراسیەتێ بن، هەروەسا مو خالفێ نەگوریت شەریعەتێ ئیسلامێ بن، رەش نڤیسێ دەستووری ماددا شەش هەر هندە، ژبەر هندێ ئەز دگەل ڤێ رەئیێ مە راستی هاوسەنگیەگ بێتە دروست کرن هەر بێژنێ لابەبەین ب راستی ئەز بێژم ئەڤە دێ بیتە کێما سیەك و هەر وەکو خۆ دمینیتەڤە وەکو یا سای سزادانا عێراقێ دا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئەمە پێچەوانەی ئایەتی قورئان و شەرعی ئیسلام نییە؟ هەر کەس بە ئارەزووی خۆی بیەوێ قانون جێبەجێ بکات عقوبە جێبەجێ بکات بە ئارەزووی خۆی بیەوێ خەڵك بکوژێ ئەمە پێچەوانە شەرعی ئیسلام نییە؟ بۆ وای لێ ئەکەن کە ئەمە پێچەوانەی شەرعی ئیسلام بێت.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەقسەدا من ئەو نەبی، ئەز دگەل هندێ نیمە، شەریعەتێ ئیسلامێ یا دیار کری سورەت نور ئایەتا شەشێ (6) هەتا ئایەتا حەفتێ (7) من یا نڤیسیە بەس وەختنییە بخوێنمەڤە، یەعنی حوکمەکەی ئاشکرایە لەعانە پشتی هنگی تەفریقە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوت ئەنووسم، باشە.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

یەعنی حوکمەکەی لەعان پشتی هنگی دبیتە تەلاق بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە سوپاس، خاتوو پەروا فەرموو.

بەڕێز پەروا علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئە ندامانی پەر لەمان، ئەوەی کە ئەگوزەرێت لە کۆ مەلگای ئێمە بە دا خەوە هەتا وە کو ئێستا مەسەلەی ژن کو شتن ئەوە ندە بە ئا سانی باس ئەکرێ خەریکە ئەبێ بە د یاردە ئە گەر حەفتا نە نەبێ مانگانە روو ئەدات، و زۆرترینی بە داخەوە زۆر جار ئەبیندرێت، یەعنی من لەو باوەڕەدام کە سزادانی ژن کوژان زۆر کەمتر بێت لە سزادانی کوشتنی ئاژەلێك بۆ ژینگە پارێزی، یەعنی بە شێوازێك وا لێ ئەکرێت کە هیچ مافی ئازادی بۆتان دانەنرێت و بە مولکی خۆیان بزاندرێت لە حاڵەتێکدا ئە گەر هەموو کەس ئازادە لەوەی کە چۆن هەڵسوکەوتەکە و خۆی سنووری خۆی ئەپارێزێت بۆ شێوازی هەڵسوکەوت کردن، بە بڕوای من ئەگەر گەیشتە ئەوەی کە خێزانێك بگاتە ئەوەی کە زینا رووبدات لە نێوانیاندا جیابوو نەوەی با شترین شتە، یەعنی بۆ بە زۆر وەکو مولکی خۆت یان ئەبێ بیکوژێ یان ئەبێ بکوژرێت لە لایەن خۆمەوە بێت یان لە لایەن عەشیرەتەکەمەوە بێت، و بە داخەوە زۆر جار ئەوە ئەبیندرێت کە لە لایەن زۆر یەك لە گرۆ پەکان و لە لایەن زۆرێك لە بەرێزانەوە شەرەفی ژن واتە شەرەفی عائیلە وا تە شەرەفی عە شیرەت لە بەر ئەوە منی عەزیم هەمیشە ئەبێت تو بچووك کە مەوە بە کو شتن پێم وا یە هیچ کاتێك، هیچ ئینسانێك ئەو مافەی پێ نادرێت کە بەرامبەرەکەی بکوژێت، ئەکرێت و جیا بکرێتەوە، لە بەر ئەوە من لە گەڵ هەڵگرتنی ئەم ماددەیەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەرێز د. جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان رای بەرێز دکتۆر سراج و مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی و لە گەڵ گەشە خان و تەلار خانیمە کە ئەو ماددەیە لە چوارسەد و نۆ (409) لە قانونی عقوبات بە وردی بخوێنەوە، بە راستی تە شجیعی کو شتن و توند و تیژی دەکات، لە گەڵ ئەوەدام ئەو ماددەیە هەڵبگێرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز د. شێرکۆ فەرموو.

بەرێز د. شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئە ندامانی پەر لەمان، لە چەند خاڵێکدا ئە مەوێ عەرزی ئەوە بکەم کە مە سەلەی حوکم لە شەرعدا لە گەڵ دەقی ئایەتدا ئەبێ وریا بین، یەعنی کە ئا یەتێکمان بینی گەیشتنە خز مەتی ئا یەتێك حوکم شامیلترە، فراوانترە، مورعاتیشی ئەکرێت، بۆیە شت نییە کە ئایەتێکمان خوێندەوە ئیتر بڵێین ئەوە کەلامی خوا یە، تەواو، ئەبێ تەنفیز بکرێ ئیلا لە رواڵگەی موخ تەص نەبێ لە حوکم دەر کردن بە

ئایەتە کە بە سیرە بە سوننەتی پێغەمبەر (علیه صلاه و السلام) بەمان، بۆ نموونە خوای گەورە کە ئەفەرمووێ ((وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ ۖ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا)) مەسەلەی قەتل بۆ زینا باسی لێوە نەکراوە ئینجا موبەریراتی لابردنی ئەم چوارسەد و نۆیە (409) چییە؟ ئەم ماددەیە، ئەوە باسی ئیتیجاهی موعاکس کرا، واتە ئەوە تێدا باس نەکراوە کە ئەگەر بێت و بە عەکسەوە بێ ئافرەت پیاوەکەی بینی ئەمە یەك، دوو، ماددەی چوارسەد و نۆ (409) کوشتنی ئافرەت ئاسانتر ئەکات، یەعنی موبەرزێك ئەدا بەوەی کە کابرا ئەڵێت ئەیکوژم و چەند ساڵێك ئەچمە حەبسەوە تەحەمولی ئەکەم، بەڵام من ئەیکوژم بەو تووڕەییە و بەو ئیستیفزازیە، هەروەها لەو عوزرەی کە باس ئەکرێت مورا عاتی ئیستیفزاز و تووڕە بوون و هەڵچوونی پیاوەکە ئەکرێ ئەمە لە ماددەی چوارسەدو پێنجدا (405) ئەویش حەلکراوە لە بەر ئەوە لە چوارسەد و نۆدا (409) ئەم مەسەلەی ئستیفزاز زووهاندان و تەحفیزی پیاوەکە و تووڕە بوونی بۆ ئەوەی کە ئەو حالەتەی بینیوە موبەرێر نییە، چونکە لە چوارسەد و پێنجدا (405) باس لە حوکمی پێنج ساڵ تا، یەعنی باس لە موەقەت ئەکات، لە ئاخیر کەلیمەدا لە چوار سەد و پێنجدا (405) ئەڵێت حوکمی موەقەت، حوکمی موەقەت یەعنی وەقتی بۆ دیاری کراوە کە ئەوە لە پێنجەوە تا بیست و پینج ساڵ (25) دیاری کراوە، بۆیە چوارسەد و نۆ (409) موبەرڕێکی تر بۆ لابردنی ئەمەیە کە پێویست ناکات بمێنێت، چونکە لە چوارسەد و پێنجدا (405) قەتل باس کراوە و حوکمێکی واز یحی هەیە زۆر جار ئەم تومەتە بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، لە لایەن پیاوەوە دروست ئەکرێت بۆ ئافرەتی بەریئ، یەعنی چەندین جار دیراسەمان کردووە لەم مەجالەدا بە تایبەتی چەندین حاڵەت هەبووە ئافرەتە کە دەوڵەمەند بووە، میراتێکی گەورەی بە جێی هێشتووە، ئەگەر بمرێت پیاوەکە چووە تەلفیقی تومەتێکی وای بۆ کردووە بۆ ئەوەی کە میراتەکە بۆ خۆی و بۆ منااڵەکانی بمێنێتەوە، بەو عوزری سێ ساڵ حەبس بوونە، یەعنی بەو سێ ساڵ حەبس بوونە سێ ساڵی تەحەمولی کردووە، بەڵام لە پێناوی ئەوەی کە سەروەتێکی زۆری بۆ بمێنێتەوە و خۆشی وتوویەتی من دیومە کە مومارسەی زینای کردووە لە ماڵەکەم و زانیاکەریش رای کردووە، دەرچووە لە دەست عەدالەت، خاڵی ئەخیرم ئەوەیە بۆ مەبەرێری لابردنی چوارسەد و نۆ (409) لە رووی سەروەری یاساوە ئایا ئێمە ئەبێ تەشجیعی ئەوە بکەین کە خەڵك حەقی خۆی بە دەستی خۆی وەربگرێتەوە؟ ئەی کوا سەروەری یاسا؟ ئەی کوا مومارەسەی قانون؟ ئەی کوا دەوڵەتداری؟ لە بەر ئەوە پێم وایە چوارسەد و نۆ (409) لابرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی لە هەموو ئەو رایانە ئەکەم کە لە گەڵ هەڵگرتنی ماددەکان بە تایبەتی ئەوەی کاك دکتۆر شێرکۆ جودت، لە راستیدا هەمان هەم وەکو بەڕێزیان روونیان کردەوە هانی تو ند و تیژی ئەدات هەم ناشکرێ ئێمە بە یاسا بڵێێن بڕۆن خەڵك بکوژن، هەمیش ناکرێت لە راستیدا کو شتن بە کو شتن چارەسەر بکرێت و حاڵەتی زیناش بە هیچ جۆرێك بە کوشتن چارەسەر ناکر یت، هەر چەندە ئە مە لە را ستیدا زۆر دەگمەنیشە رەنگە ئەمەی کە باسی ئەکات هەر لە حاڵەتی دەگمەن ئەبێ لە کورد ستاندا، بەڵام ئەوەی کە دکتۆر شێرکۆ جودت روونی کردووە، زۆر روون بوو، من پشتیوانی ئەوە ئە کەم نەمێنێ و پشتیوانی لەو قسەی خاتوو دکتۆر رێوازیش ئەکەم کە وتی ناکرێ وای لێك بدرێتەوە هەموو کورد ستانی فەوزای تێدا یە لە گەڵ ئەوەی ئەویشم کە وتی لابرێ، و سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا غریب مصطفی فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت منیش لە گەڵ رای هەموو ئەو بەڕێزانەم کە داکۆکی لەوە ئەکەن هێشتنەوەی ماددەی چوار سەد و نۆ (409) ئەبێتە هۆی هاندانی زیاتر بۆ کوشتنی ئافرەتان بە تایبەت لە کۆمەڵگای ئێمە هەمیشە ئەو گلە و گازندانە ئەکرێ کە پیاوان بە ناحەق ئافرەتان ئەکوژن، جا فیعلەن ناحەقە کە کەسێك ئەچێت ئافرەتێك بکوژێت یان ئافرەتەکە ناچار ئەکرێت خۆی لە ترسی ئەوەی کە نەیکوژن خۆی پەنا بباتە بەر خۆ کو شتن، ئەگەر قاتیل بزانێ بە سێ سااڵ، بە پێنج ساڵ، بە حەوت ساڵ نەجاتێ ئەبێ لە سیجن ئەوە زۆر ئا سان دەستی ئەچێتە سەر خوشکی یان هاوسەری یان کچی خۆی ئەیکوژێت و دوایی وەکو بەرزەکی با نان قور تار ئەبێ ئەمە لە کاتێکدا لە هیچ قانونێکی وڵاتانی دونیا لە سەر خیانەتی زەوجی ئافرەت ناکوژرێت، لە دەقی شەریعەتی شدا وە کو ئەو بەڕێزا نەی تر ئاماژە یان پێ کرد قەتعەن ئافرەت ناکوژر یت، یەعنی لە سەر مەسەلەی خیانەتی زەوجی، چونکە مەسەلەی موتەهەم کردنی کەسێك بە مەسەلەی زینا پێویست بە چوار شاهید ئایەتە کە روو نە وەکو دکتۆر ئا ماژەی بە ئایەتێکدا دکتۆر شێرکۆ ئەو ئایە تەی تریش هەر لە سورەتی نور ((وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاء فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً)) یەعنی ئەو کەسە کە نەیتوانی چوار شاهید بێنێ کە در یژایی مێژووی ئیسلامیدا ئەوە ندەی من ئا گادار بم کەس نەیتوانیە حاڵەتێکی لەو جۆرە بیسەلێنێت کە پێویست بکات چوار شاهید بێنێ، چوار شاهیدی دەست نەکەوتووە سێ شاهیدیش دەست بکەوێ خۆشی و هەر سێ شاهیدەکەشی ئەبێ سزا بخۆن، لە بەر ئەوە شتی وا هەر روو نادات، بەڵام ئەو حاڵەتەی کە پیاوێك خێزانەکەی خۆی موتەهەم بکات بە مە سەلەی زینا، ئەویش ئەبێ

دیسان ئایەتی مولاعەنە روونە کە دەبێت چوار جار خۆی سوێند بخوات لە بەر دەمی قازیدا شتەکە بیسەلێنیت.

هێشتا مافی دیفاع کردن دراوە بە ئافرەتەکە لە ئایەتەکە، دوای ئەوە (ویضری عنه عذاب ان تشهد 4 شهادات بالله انه لمن کاذبین)، ئافرەتەکەش دەتوانێت دیفاع لەخۆی بکات لەبەردەمی قازی و لە یەکێتری جیا دەبنەوە تا قەریەی قیامەت ئیتر بە یە کێتری حەرام دەبن ئەو ژن و مێردە، ئیتر ئەو پیاوە بۆی نییە خێزانەکەی خۆی بکوژێت، بۆیە من دەمەوێ ئەوە بڵێم هەرچی کوشتن ڕووەدات لە کۆمەڵگای کوردەواری ئێمە، کە باوک کچی خۆی دەکوژێت، برا خوشکی خۆی دەکوژێت، پیاو هاوسەرەکەی خۆی دەکوژێت، ئەوە زاڵبوونی عورفی کۆمەڵایەتی ئێمەیە کە وا دەکات پیاو ئەوە بکات، هەروەها هەر کەسێکیش پەنجەی تۆمەت بۆ ئیسلا درێژ دەکات بەڕاستی بێئاگاییتی لە دەقەکانی شەریعەت بەتایبەتی دەقە کەنی ئایەتی قورئان، ئەگینا هیچ کەسێك ناتوانێ ئەو تۆمەتە بخاتە ئەستۆی ئیسلام، کۆتای قسەکەم ئەوەیە پێویستە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، چونکە لە قانونی قەتلدا جێگای کراوەتەوە بەوردی، سوپاس

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من پرۆسەی هاوسەرگیری پرۆسەیەکی ئارەزوومەندانەیە، هەر کاتێك یەکێك لەو دوو کەسە خیلافی ئەو گرێبەستە جوولانەوە مافی ئەوەیان هەیە لێك جیابینەوەو، هیچ کەسێك مافی ئەوەی نییە کەسێکی تر بکوژێت، لەبەرئەوە من پشتگیری قسەکانی خاتوو تەلار، دکتۆر سراج کاك مەڕوان و دکتۆر شێرکۆ و مامۆستا مەلا غریب دەکەم و هیوادارم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت، هیچ کەس مافی ئەوەی نییە کەسێك بکوژێت، جگە لە خوای گەورە نەبێ، کەس مافی ئەوەی نییە کەسی تر بکوژێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منیرە فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت دەکەم بە تەواوەتی، من دەمەوێ ئەوە ڕوون بکەمەوە بۆ هاوڕێکانم لە پەرلەمانی کوردستان هەموو ئەو پیاوانەی کە تاوانبارن بە کوشتنی ژنان، بەوەی بە تۆمەتی پاراستنی شەرەفپارێزی مامۆستا مەلا غریب زۆر بە وردی باسی ئەوەی کرد کە ئاینی ئیسلام کۆمەڵێك مەرجی داناوە، بۆئەوەی پیاوێك بیسەلێنی کە ژنەکەی فیعلەن زینای کردووە، بەڵام ئێمە بەپێی هەموو ئەو بەدواداچوونانەی ئێستا ئەو پیاوە ژن کوژانە دەبینین لەناو زیندانەکاندا هیچیان نەیانتوانیوە ئەو

خاڵەو ئەو بەندانەی کە لە ئاینی ئیسلامدا ئاماژەی پێدراوە جێبەجێ بکەن، بەڵام بەدا خەوە رۆژ بەرۆژ کوشتنی ژنان لە زیادبوونداید، بۆیە داوا دەکەم وەکو هەموو هاوڕێکانم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صالح عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز حەز دەکەم هەندێك تەوزیحاتە بدەم، چونکە ئەڤ ماددەو ئەڤ قانونە نە بەس قانونێ عیراقی قانونە ئیماراتی و ئەڤە هەمی ولاتە دا هەی، یەعنی نە بەس ئەڤێ پاساوێ بکەینە ڤێ ئیتارێ دا بابەت ئەڤە هاندانە و ئەڤە هاریکرنە بۆ کوشتنا ژنان دێ نەصێ خوێنم قانونا ئیماراتی مەخرەجەکێ باش بۆ دیتی و مەوزوع ئەز بخۆ دڤێ قەینا عەتێ دامە ڤی بابەتی راکەین ژی ئەڤ مەوزوعێ کوشتنا ژنان دڤێت جدی دیرا سە بکەین وەك پەر لەمان، وەك دەز گەهێ حکو مەتێ و موئەسە سات هەمی چارە سەر بکەین وەکی ماموستا غریبی ئیشارەت کری و ماموستا سیراجی مەوزوعێ ئیسلامێ نە دگەل کوشتنێ یە، ئەڤا دهێتە کرن ئە بەد مەوزو عەکێ عورفی و عەشائیری یە، تشتەکێ دیارە ئیسلام ئێك ڤێ حالەتی ژی ببینیت مو عەرەزی ڤی حالەتی ببیت وە کە دکتۆر شێرکۆی مەوزوعێ ئایەتا مولا عەنا یا هەی و تەفریقە ل دویماهیکێ و پێغەمبەری (صلی الله علیه و اله وسلم) یا تەفریق کری و تەلاق یا چێکری، ئەڤە هەمی یا ئاشکرایە ئەڤ ماددە یا ئینای موشەریعە یا ئینای موشەریع یەعنی یا غافل بوویە نەزانیە ئەڤ ماددە بۆ چی دانایە، نە؟، مەوزوع هوسا نینە، ئێمە یاسا دانین د ولاتیدا بۆ بەرژەوەندیا هەر واقعەکی نە مەسەلەن بەس موجەڕەد بزانین ئەڤ ماددە دێ موساعەدا کوشتنێ کەت یان نا؟، ئەڤ ماددە وەختێ هاتیە دانان بقنا عەتا من ئاریشەکێ چارەسەر دکەت و یا تەحدید کریە ژی و ئیماراتی پتر تەفصیل یا کریە تێدا، تەحدید کریە ئەڤ حالە تە روایدا ئینسانەکە دحالە تەکێ نەفسی و ئیستیفزادیدا تەحدید کریە زەوج (مع زوجتی) مەسەلەن زەلامەکا دگەل ژنکا وی، ئینسان خۆ موعەرەز کەت و ئەڤ حالە تە قەتل چێبوو، دڤی حالەتیدا وەکی قەتل عەمد حیساب بیت و جارەکا دی ژی دێ هەر قەتلێ کەی ئەڤ مرۆڤە دێ هێتە کوشتن مەسەلەن ئیعدام کرن، چونکی قەتل عەمدە ئەگەر تە ئەڤ ماددە لادا تە بەس قەتل عەمد هێلا بتنێ مەعنا لادانا ڤی ماددەی ئەڤە پتر بۆ یاسای دزانن ژبەر هندێ ئەز دێ نەصێ قانونێ ئیماراتی خوێنم ئەڤ ئیشکالە ڤی رەنگی عیلاج کریە (یعاقب بالسجن مؤقت من فجأ بمشاهدة زوجته او ابنته او اخته) تەحدید کرینە (حالة تلبسها بجریمة زنا فقتلها فی الحالة وقتل من یزنی بها فتلهما معا ویعاقب بالحبس اذا اعتدی علیها و علیهما اعتداءا افضی الی موت او عاهة و تعاقب نفس مادة بالسجن مؤقت الزوجة التی فجأت بالمشاهدة زوجها حالة تلبسة بجریمة زناً فی مسکن الزوجیة فقتله فی الحال) یەعنی حالە تەکێ نەفسی دەروونی دروست دبیتن (قتلت من یزنی بها او قتلهما معا وتعاقب بالحبس اذا اعتدی علیها او علیهما اعتداءاً افضی الی الموت و لا یجوز استعمال حق الدفاع الشرعی ضد من یستفید من هذا العذر) یەعنی هەم

حاڵەتەکێ نەفسی و ئیستیفزائی دروست دبیت ژنك ژی ئیحتیماله زەلامێ خۆ بکوژیت مالاّ ویدا زینا ها ته کرن، یەعنی ئەو ئیشارەتا هاتیه کرن دڤێت تو ڤی مەزوعی ژی بەرچاڤ وەربگری حاڵەتێ زینا حا شا د گەڵ ژنکا ته، دگەڵ کچا ته، دگەڵ خویشکا ته بێته کرن د مالاّ تەدا ئەڤە مەسەلا جینایەتێ دچیته جونحێ یێن، قانونی پتر ژ من دزانن ژ ڤی حاڵەتی ئەگەر تو وەکی قەتل عام حیساب بکەی ئەڤ زەرەرە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو نجیبه فەرموو.

بەڕێز نجیبه لطیف احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا پشتگیری تەواو له قسەکانی بەهار خان و پەروا خان و دکتۆر شێرکۆ جودت و مامۆستا غریب دەکەم، که ئەو ماددەیه لابېرێت بەڕاستی هیچ مو بەریرێك نیه بۆ کو شتن ژن بێ یان پ یاو، وەك دکتۆر شێرکۆ ئاماژەی پێدا زۆرجار به توهمه ئەوه دەکرێت، بۆیه لەگەڵ لابردنی ماددەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر بەکورتی یەعنی به عەمەلی ئەو حاڵەته ڕوویداوه، له خزمەتی پێغەمبەر (ص) که کاتێك ئەم ئایه ته دێته خوارەوه سەعد یەکێکه له صحابەکان دەڵێت یا رسول الله من چۆن تەحەمولی ئەوه بکەم که پیاو ێك ببینم لەگەڵ ژنی خۆمدا، یەعنی ئایەتەکەش دابەزیوه به مەنع کردنی کو شتن دەڵێت من هەر دەیکوژم، صحابەیەکی تر دەڵێت (یارسول الله) ئەوه سەعد به غیرەته، پێغەمبەر (ص) دەڵێت (الله ا غیر من السعد)، خوا بەغیرەتتره له سەعد، یەعنی ئە گەر مە سەلەی کو شتن بووا یه خوا شەر م له کەس نا کات، دەی وت بیکوژن، بەڵام لێرە حاڵەته که درو ست بوو چی بکر ێت، ئێستا درو ست بوو کو شتی ئێمه چی بکەین؟، حاڵەتەکه دروست بوو چی بکر ێت؟ دە بێ عقوبه یەکی د یاریکراو هەبێ ئە گەر له حا ڵەتی دە بێ حاکم، دەکەوێته سەر حاکم، حاڵەتەکه دروست بوو یان لەکاتەکەدا دروست بوو فەرقی هە یه لەکاتی شێنەییه، لەکاتی شێنەیی پیاوەکه زانی یان ئافرەتەکه زانی که پیاوەکه وای کرد لەدوایی بیکوژێ، حوکمەکەی فەرقی هەیه لەوکاتەی حادیسەکه ڕووەدات ئەوه دەبێ ئیختساس بکرێتەوه، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا بەکورتی لیژنه پەیوەند یدارەکان ڕای خۆ تان بڵێن، بەڵام تکا یه بەکورتی، چونکه وا بزانم ڕا یەکان وازیحه و، دەیخەینه دەنگەوه مامۆستا هەورامان قسەیەکت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی) :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا قسەکەم مامۆستا غریب و مامۆستایانی بەڕێز کردیان، هەر تەئکید کردنەوە یە لە سەر ئەوەی کە بەهیچ جۆرێك بۆ پیاویش و بۆ ژنیش دروست نییە لەو حاڵەتانە کە باسکرا، تەنانەت قسەیەکیشی پێ بڵێت، تەنانەت زللەیەکیشی لێ بدات نەك کوشتن، شەرعی خوا ئا ئەوەیە، ئەوەی کە دەوترێت پێچەوانەی شەرعی خوایە کوشتن و بیکوژێ و ئەوانە، چونکە ئەوە لە خزمەتی پێغەمبەری خوا (ص) ئەوە ڕوویداوە، صەحابە هاتووە فەرموویەتی ئەی پێغەمبەر (ص) من خێزانەکەم زینای کردووە، نە زللە یەکی لێ دا بوو، نە دەری کرد بوو، نە هیچ مەحاولەی کوشتنی کرد بوو، پێغەمبەر (ص) ئایەتی مولاعەنە هاتە خوارێ، زۆر بەشێوەیەکی ڕێك و پێك تەلاقی موئەبەدی خستە نێوانیانەوە، تەواو کۆتایی، لەبەر ئەوەی ئێمەش لەگەڵ ئەوەین بە هیچ جۆرێك ئەو پاساوە دروست نییە بە هیچ جۆرێك، ئەو ماددەیە لابڕێت، سەبارەت بەوەی کوشتی بە واقیع، تەبعەن تۆ ئەگەر قانونێك دادەنێی بە واقعێك ئەگەر کوشتی ئەوە قەتلەکە قەتلی عەمدە خۆ قەتلی (خطأ) نییە، ئەوکەسەی کە خێزانە کەی خۆی دەکوژێت، بەوەی کە بینیو یەتی زینای کردووە، قەتلی عەمدی کردووە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی هاوبەشی هەر چوار لیژنە لەگەڵ ئەوەیە ئەم ماددەیە لابدرێت و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر شت باسکرا، یەکێك لەوانە باسی هاوسەنگی کرا کەوا ئەگەر ماددەکە لا ببرێتن هاوسەنگی تێدانییە، بیلاعەکس ئەو پەڕی هاوسەنگی تێدا یە ، ئەگەر بڕیتو ئەو ماددەیە لابدرێتن، ماددەی (405) شوێنی بگرێتەوە، لەبەرئەوەی ماددەی (405) زۆر بە ڕاشکاوی هیچ فەرق ناکات لەنێوان ئافرەت و پیاو، بە هەر پاساوێك بێ، بە پاساوی شەرەف بێ، یاخود پاساوی دزین بێ، هەر پاساوێك بێتن ماددەی (405) موعالە جەدەکات، ئیجاب ناکات ئەوە زەرفی موخەفەف لە بۆ حاڵەتێك دابنێین کە بەڕاستی کە جەریمەیەکی تێدایە، نە شەرع پێی ڕازیەو نە قانون پێی ڕازیە، مامۆستا باسی ئەوەی کرد (من قتل دون عرضە فهو شهید) نەوەعەن ما پاساوی لە بۆ دیتەوە کەوا بەو فەرموودەیە ڕێگری نەکرێتن لە بۆ کوشتن، بیلەعکس لە شەریعەت باسی ئەوەش کراوە بە لیعان چارەی کردووە هەتا لە فیقهی شافیعی، لە مینهەجی

ئیمامی نەوەوی بە ڕاشکاوی باس دەکاتن ئەوانەی کە شارەزاییان هەیە، دەڵێت هەر کەسێ: ئەگەر هاتو خێزانی خۆی کوشت بەو شێوازە، لەبەرئەوە ئیشی ئەو نییە کوشتن بکاتن ئیشی سوڵتەی تەنفیز یە، دە بێ حاکم ئەو پیاوەش بکوژێتەوە کە ژنەکەی خۆی کوشتییە، دە بێ بیکوژێتەوە، بەڵام ئەو پیاوە پلەی شەهیدی دەدرێتێ، لەبەرئەوەی وەکی مامۆستا باسی کرد (من قتل دون عرضه فهو شهید) لەو بابەتە ئیمامی نەوەوی زۆر بەڕاشکاوی باسی کردیە، کەواتە لێرە ئیجاب ناکاتن ئێمە مەوزوعەکەی بوروژێنین، هەم موخالیفی قانونە، هەم موخالیفی شەرعە مەوزوعەکە کۆتایی پێ بێنێ، حەق نییە ئەو بابەتە لەو ماددەیە بمێنێ و ، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی قسەیەکتان هەیە؟ نیتانە؟، لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕاپۆرتەکەین ئێمەش.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوو ڕأ هەیە، ڕا یەکیان ئەوەیە کە ماددەی (409) هەڵبگیرێت بە تەواوەتی، ڕای دووەم ئەوەیە کە لە ماددەی (409) هاوسەنگی بکرێت لەنێوان پیاوو ژن، بە هەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی تو ندکاری سزا ناکر یت، ئەگەر کەسی لەناکاو ئافرەت بوو، ڕای یە کەم ڕای لیژنەی پەیوەندیدارەکانە کە ڕاپۆرتی هاوبەشیان ئامادە کردووە کە هەڵبگیرێت، قسەیەکت هەیە خاتوو گەشە؟ فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاگرتن بە کارکردن، چونکە ئێمە توانای ئیلغا کردنمان نییە، تەعەمول لەگەڵ یاسای سزادانی عیراقی دەکەین، (ایقاف العمل) دەتوانین واتە ڕاگرتن بە کارکردن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش (ایقاف العمل)مان بەکارهێناوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ڕاگرتن بە کارکردن بە ماددەی (409) کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە ڕابگیرێت؟ 56 کەس لەگەڵییەتی، کێ دژیەتی؟ 1 کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، دەڕۆینە سەرماددەی چوار، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار:

ماددەی (413) بڕگەی یەك لە ماددەی (413)

بڕی غەرامە زیاد بکرێت بەمشێوەیە لە (500) هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (3) ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، لەبەرئەوەی زۆربەی زۆری لێدانەکان بەرامبەر ژن دەکرێت، هەر چەندە یاسای بەرەنگاربوونەوەی تووندوتیژی خێزانی سزای داناوە، بەڵام ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لەچوار چێوەی خێزاندان و تا پلە چوارە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی ئەسڵی ماددەکە، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە (413)

(اولا: من اعتدى عمداً على اخر بالجرح او بالضرب او بالعنف او بارتكاب اي فعل اخر مخالف للقانون فسبب له اذى او مرضا يعاقب بالحبس مدة لا تزيد على سنة وبغرامة لا تزيد على مائة الف ومائتين وخمسين الف دينار وباحدى هاتين العقوبتين وتكون عقوبة الحبس مدة لا تزيد على ثلاث سنوات والغرامة التي تزيد على نفس الغرامة دينار او باحدى هاتين العقوبتين:

أ/ اذا نشأ عن الاعتداء كسر عظم.

ب/ اذا نشأ عن الاعتداء اذى او مرض اعجز المجني عليه من القيام باشغاله المعتادة مدة لا تزيد على عشرين يوماً.

ثالثا: وتكون عقوبة الحبس اذا حدث الايذاء باستعمال سلاح ناري او الة معدة لغرض الايذاء او مادة محرقة.....)

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج پێویست ناکات بڕگەکانی تر بخوێنیتەوە، تەنها داوای هەموار کردنی بڕگەی یەك کراوە، کەواتە بڕگەکانی تری پێویست ناکات بخوێندرێتەوە، راپۆرتی هاوبەش فەرموو.

بەڕێ. د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (4): راپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (413) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراوەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەوە؟ بەڵێ.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ڕێگامان بدەن ڕوونکردنەوەیەکی یاسایی بدەین ، پێش ئەوەی ئە ندامانی پەر لەمان تێبینیی یەکانیان بڵێن، سوپاسی بەڕێزتان دەکەین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون ڕوونکردنەوە بدەن.

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕوونکردنەوە یاساییەکەمان ئەوەیە، ئێمە لە لیژنەی یاسایی کاتێك کە بڕیاردرا ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، واتە غەرامەکە زیاد نەکرێتن، بەربەستەکە بەربەستێکی یاسایی بوو، لەبەرئەوەی لە پەرلەمانی کوردستان یاسای ژمارە (6) ساڵی (2003) دەرچووە، ئەو یاسایە لە ماددەیی یەکەمیدا دەڵێت بڕی ئەو غەرامانەی کە دەقەکانیان لە یاسای سزادانی ژمارەی (111)ی ساڵی (1969) هەموار کراو دا هاتووە بەوشێوەیەی خوارەوە دەبن،

یەکەم: سەرپێچییەکان لە (50) دینار کەمتر نەبێ و لە (300) دینار زیاتر نەبێ.

دووەم: کەتن واتە (الجنح) لە 301 دینار کەمتر نەبێ و لە (1500) دینار زیاتر نەبێ.

سێیەم: جینایەت لە (1051) دینار کەمتر نەبێ و لە (5000) زیاتر نەبێ.

ئەو یاسایە لە ماددەی یەکەمی دا تەحدیدی غەراماتی کردووە بۆ موخالەفە، بۆ (جنح)، بۆ (جنایات)، بۆیە هەر تەعدیلێك کە بکرێ لە قانونی عقوبات سەبارەت بە غەرامات، پێویستە یەکەم جار ئەو یاسایە تەعدیل بکرێ، واتا پرۆژە یاسا بۆ هەموارکردنی یاسای ژمارە (6) ساڵی 2002 پێشکەش بکرێت، ئینجا دەستکاری غەرامات بکرێ لە ناو قانونی عقوبات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ تا ناوەکان دەنووسرێ، خاتوو گەشە فەرموو ئەگەر ڕوونکردنەوەیەکت هەیە.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لە گەڵ لیژنەی هاوبەش دا ڕاپۆرتم واژوو کردووە، لە ڕووی قانونییەوە قەناعەتم کرد بەو موستەمسەکەی کە بەڕێز د.ڤالاّ هێنای، بەڵام دوای ڕاوێژکردن بەڕاستی خەڵکانی یاسایی تر کە ڕاوێژمان کرد وتیان مادام لە ئاستی یەکدایە ئەو دوو یاسایە، تۆ هەر نەصێك دانێیی کە پێچەوانەی ئەو یاسایە بێ

که تەحدیدی غەراماتی کردووە، ئەو ئیلغا دەکات، تۆ بە نەصێك دەتوانی موعالەجەی بکەی بڵێی کار بە هیچ دەقێکی یاسایی ناکرێ کە پێچەوانەی ئەم یاسایە بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی (الخاص یقید العام) لەم حاڵەتەدا، وا نییە؟ د.ڤاڵا فەرموو جەنابیشت ڕوونکردنەوە بدە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە یاسای ژمارە (6)دا هاتووە تەنها غەراماتە، واتا یاسایەکی خاصە، (الخاص یقید العام)، بۆیە دەست بردن بۆی ئیللا دەبێ بە تەقدیمی پرۆژە یاسا بێ بۆ تەعدیل کردنی ئەو یاسایە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس (اللاحق یلغي السابق) ئەوەش دیسانەوە قاعیدەیە، وا نییە؟ بەڕێز د.فرست صۆفی، فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر دەقە ئەصڵییەکە دوو، سێ قسە دەکەم، دەڵێن ماددەی (413) هەڵبگیرێ، وای لێ بکرێ، غەرامەی زیاد بکرێ، لەبەر ئەوەی زیاتر لە ژن دەدرێ، بەڵام ئەوەی کە لە ئەرزی واقیع دا هەیە بەڕاستی هەندێك موستەڵەح کە لە ناو پەرلەمان بەو شێوە نییە، یەعنی حەوادیس و شەڕ، ئەوەی کە ئەو ماددەیە (413) ئەصڵەن هیچ ڕەبتی بە ژنەوە نییە، مەسەلەیەکە یەعنی (الجرح و الضرب و إیذاء العمد)، برۆ ئیحصا بکە، ئەگەر ئەوانەی تووشی ئەو ماددانە دەبن زیاتر پیاو نەبن، لە بەر ئەوە ئەو مەسەلە تۆزێك عاتیفی نووسراوە، ئەوە یەك، دووەمیان/ من تەصەور دەکەم کاتێ کە باسی غەرامە دەکرێ لە بەر ئەوەی لە (جنایات)، لە (جنح)، لە (مخالفات) هەمووی لەسەر ئەساسی مەنزوومەیەکە، یەعنی لەسەر ئەساسی پێوەر دیاری کراوە، ئێمە هەر لێرەوە بڵێین و بە کەیفی خۆمان زیاد و کەمی بکەین، من پێموایە ئیلتیزام بکەین بەوەی د. ڤاڵا خوێندیەوە، چونکە ئەوە لەسەر ئەساسی مەعاییر دیاری کراوە، دوایی لە ڕووی ڕوحی نەصەکەشەوە ئەوە گریمان کردمانە (500) هەزار، یەعنی هیچ لە مەوزووعەکە ناگۆڕێت، ئەوەی کە ئەو نەصە نەصێکی عامە، نەصێکی موجەڕەدە بۆ عامی جەریمەکە دانراوە، پەیوەندی بە هیچ شێوەیەك بە ژنەوە نییە، پەیوەندی بە ئینسانێك تووشی زەرب بێ، بە شێوەیەکی عام ئەو نەصانەی لەسەر جێبەجێ دەکرێ، وایشی لێ بکەین لە هەموو نصوصەکان ژن حیسابی بۆ بکەین، یەعنی لەبەر ئەوەی تایبەتمەندی زیاتر بدرێتێ، وەڵاهی پیاو زیاتر تووشی ئەو جەرائیمانە دەبێ لەوەی کە ژن، بۆیە من تەصەور دەکەم وەکو خۆی کە لە ڕاپۆرتی هاوبەش هاتووە نەصەکە بمێنێتەوە ماددەی (413) باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی، فەرموو.

بەڕێز حسین إسماعیل حسین (مەڕوان گەلاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ڕای د.ڤالا و د.فرست دەکەم، هەمان ڕەئیم هەیە، دەستت خۆش بێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا غریب مصطفی، د.سراج ئاگام لێتە، بەس با ئەندامانی پەرلەمان قسە بکەن، فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وا دەبینم ئەوەی کە ئاماژەی پێ کراوە، وەکو کاك د.فرست ئاماژەی پێ کرد، ئەویش شەڕ تەنها لە گەڵ ژن دا نییە، ئەوەی کە کراوەتە بیانوو، چونکە لە حەقیقەت دا شەڕ لەگەڵ پیاویش دەکرێ لەلا یەن ژ نەوە، جار هەیە پیاویش لێی دەدرێ وەکو ژنیش لێی دەدرێ، ئەوەتا ڕێکخراویشیان درو ست کردووە، ئەوە جگە لەوەی ئەگەر عقوبەیەکی رادیع هەبێت لە قانون دا، بەڕاستی دوو کەس، دوو هاوولاتی ئە گەر لە بازاڕ ێك دا، لە عەلوەیەك دا، لە شوێنێك دا دەبێتە کێشەیان، کەس جورئەتی ئەوە ناکات پەنجە بدات لەوەی تر یان، پیاوێك گێڕایەوە و تی لە ولا تی ئ ێران دوو کەس ب بوو بە نیزاع یان، لە سەر جادده یەك دا شەڕیان بوو، ئەویان دەیووت بەوی تریان دە ئەگەر ئازای پە نجەم لێ بدە، چونکە هەر پە نجەی بەری کەوێ تو و شی کێشەی گەورە دەبێ دوایی لە قانون دا، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەم کە لە ڕاپۆرتەکە هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەڵێ/ (بزن تا بزنم)، خاتوو تەلار لطیف، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئامانج لە پێشکەش کردنی ئەم پرۆژە یا سایە کەمکرد نەوەی تو ند و تیژی بوو بەرامبەر بە ژ نان، ئێ مە یا سای بەرەنگاربوو نەوەی تووندو تیژی خێزا نمان هە یە، لە بەر ئەوەی تا پ لە چوارە، ئەو ژنا نەی تووندوتیژیان لە بەرامبەر دا دەکرێ، بەدەر لەو یا سایە دێ نەوە سەر یا سا ئە صڵەکەی کە یا سای سزادانی عیراقی یە، لە ئێستا عقوبەکە زۆر زۆر کە مە، دائیمەن (413) ئارا ستەکەی بەرەو غەرا مە دەڕوات، بۆ یە ئێمە لە لیژنە پەیوەندیدارەکانیش زۆر گفتوگۆمان کرد لەسەر دانانی ئەو غەرامە یە و ز یادکردنی سزاکە، دواتر ئەوە بوو ڕەئ یەکان وا بوو ئەو یا سایە هە یە، بەڵام من ئێستا بەڕا ستی لە گەڵ ئەوەدام پ شتگیری قسەکانی خاتوو گە شە دە کەین بەزیادکردنی ئەو نە صە، ئێمە دە توانین موعالەجە یەکی ئەم حاڵە تەش ب کەین، ببی نە پاڵپ شتێ بۆ چاککردنی ماددەی (413)، هەروەها کارکردن بۆ ئەوەی موعالە جەی ئەو حالەتەی یاسای تووندوتیژی خێزانیش دە کەین، لە هەمان کاتیش دا دەبێتە هۆکار ێك بۆ کەمکرد نەوەی تووندوتیژی بەرامبەر بە ژنان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك دلێر مصطفی، فەرموو.

بەڕێز دلێر مصطفی حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ڕەفز کردنی لێژنەی یاسایی بۆ زیادکردنی بڕی غەرامە زۆر لە جێگای خۆی دا نیە، چونکە غەراماتی یاسای (111)ی (1969) بۆ دەیان ساڵ پێش ئێستا نووسراوە، کە پارەی ئەو کاتە بە قیمەت بوو، ئێستا ئەوە نیە، ئەوەی د. ڤاڵاش یەعنی ئەگەر بە پرۆژە بڕیارێکیش بدرێت، ئەوە بە شێك لە ستراتیجییەتی ردع، ردعی جەریمە هەوڵ بدەین هەموو ئەو غەراماناەی کە پەیوەندیدارن بە یاسای (111)ەوە، بکرێتە چوار قات، یان غەرامەکان زیاد بکرێن، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتە نیزامیم هەبوو پێش گفتوگۆکان، داوای ڕوونکردنەوە لە لیژنەی یاسایی دەکەم، یاسای غەرامات کە ئەو بڕانەی دیاری کردووە، ئێمە دەزانین بە پێی ڕۆژگار ئەو بڕانە کەم و زیاد دەکات، لە ئێستادا ئێمە گفتوگۆی یاسایەك دەکەین، ئەگەر پێمان کەم بێت، یان پێمان زیاد بێت لە گەڵ یاسای غەرامات چۆن ئەو هاوسەنگی یە بکەین؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ڕوونکردنەوەشیان هەیە، ڕوونکردنەوەی زیاتر دەدەن، ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەکان، بەڕێز د. سراج، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز.

ئێمە وەکو لیژنەی ئەوقاف پاڵپشتی ڕای لیژنەی یاسایی دەکەین، بەڵام لە ڕووی مەنتیقییەوە بەڕاستی مەنتیقی نییە ئەعلا سەقفی لێدان (225000) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار بێ لە ڕۆژگارێکی وەکو ئەورۆ، لەبەر ئەوەی هەندێك لێدان هەیە بەڕاستی کاریگەری زۆر خەراپ لە سەر جەستەی مرۆڤ دەهێڵێتەوە، جا بۆ ژن بێ، بۆ پیاو بێ، بۆ هەر حاڵەتێکی دیاری کراو بێت، ناکرێ لێدان جاری وا هەیە یەعنی بەشێوازێکە ئینسان تووشی شێواندن دەکات، جا بۆیە ئێمە لێرە وەکو لیژنە داوا دەکەین کەوا قانونی غەرامات داوای تەعدیل بکرێت، یاخود لێرە ئەو غەرامەیە سەقفی ئەعلای زیاد بکرێت، ناکرێ هەر جۆرە لێدانێك بێ سەقفی ئەعلای (225000) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار بێت، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د.ڤالاّ، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لیژنە پەیوەند یدارەکان ئیسنادمان لە سەر خودی یا سای عقوبات نەکردووە، کە ساڵی (1969) دەرچووە، بەڵکو ئیسنادمان لەسەر یاسایەك کردووە کە لە ساڵی 2002 دا دەرچووە، بڕی غەرامە کەش کە لەو یاسایەدا هاتووە بڕێکی کەمە، ئێمە هەموو لەگەڵین، بەڵام ئێمە داوا لە ئەندامانی پەرلەمان دەکەین کە پرۆژە یاسایەك پێشکەش بکەن بۆ هەموار کردنەوەی ئەو یاسایە، چونکە کاتێ کە ئەو یاسایە هەموار دەکەینەوە لە ماددەی یەکەمی دا، ئەو کات زۆر بە ئاسانی دەتوانین ئەو بڕی غەراماتانەش کە لە ناو قانونی عقوبات دا هەیە و بە کەمی دەزانین زیاد بکرێت، ئەو کات ڕێگری یاساییمان نابێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر باشتر وایە لیژنەی یاسایی خۆی هەستێ بەم کارە، ئەوە باشترە، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش دووپاتی دەکەمەوە کە ئێمە لە لیژنەی یاسایی کە لە ڕاپۆرت دا داوامان کردووە ماددەی (413) وەك خۆی بمێنێ، بە مەعنای ئەوە نییە ئێمە ئەو غەرامەیەمان پێ قبووڵە، بەڵام ئەو یاسای غەراماتە کە هاتووە دوو جار خاصە، یەکەمیان خاصە بە غەراماتەوە، دووەمیان خاصە بەو غەراماتانەی کە لە یاسای سزادانی عیراقی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)دا هاتووە، واتا تۆ لە یاسایەکی تر دەتوانی، لە یاسای تۆندو تیژی خێزانی دەتوانی ئەوە لابدەی، بەس لێرەدا دوو جار خاصە، بۆیە نەمانتوانیوە لێی لابدەین، بەڵام وەکو (مبدأ) ئێمەش لەگەڵین، لەگەڵ تەعدیل کردنەکەداین.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د. فرست صۆفی، نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا دەقەکەم لەبەر دەست دا نییە، بەس لە ساڵی (2011) ئەو مەبلەغانە هەموو لێرە بەراورد کراوە، یەعنی هەموو گۆڕاوە، ئەو هەزار دینار و پێنج سەد دینارە نەماوە، ئێستا نەصەکەم لە بەر دەست نییە ئەگەر نا دەمخوێندەوە، هەمووی بوویتە پێنج سەد هەزار و دوو سەد و پەنجا هەزار و سەد و پەنجا هەزار، یەعنی ئەوە گۆڕاوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باش، بەڕێز کاك عمر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەصەکە لێرە کە هاتووە دەڵێ (من إعتدى عمداً على آخر بالجرح أو بالضرب أو العنف أو بإرتكاب أي فعل..)، با ئێمە بێینە سەر مەبلەغەکە، نووسراوە (225000) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار لە دەقی قانونەکە، ئەو دوو سەد و بیست و پێنج هەزارە هی ئێستایە؟ پێم خۆشە لێژنەی یاسایی پێمان بڵێ ئەو دوو سەد بیست و پێنج هەزار دینارە چییە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە موعەدەلی هاتۆتە لای تۆ، ئەو کتابە بە تەعدیل کراوی هاتووە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڵێ موعەدەلە، نووسراوە موعەدەل، هی ئەمڕۆیە بەڵێ، یەعنی پارەکە زیاد کراوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە ئەو دوو سەد بیست و پێنج هەزارە پارەی ئێستایە، کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە، کەواتە چۆن ئەوە تەعدیل کراوە لەگەڵ ئەو یاسایەی کە بەڕێز د.ڤالا دەیڵێ؟ بۆچی لێرە تەعدیل کراوە؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕیارێکی تر هەیە، ئەو بڕیارە کە سوڵتەی ئیئتیلافی موەقەت (خلال فترة مابين 15 تشرين الأول 2003 و 15 كانون الثاني 2004) سەبارەت بە عوملەی عیراقی جەدید و مەعدەنی و وەرەقی دەری کردووە، لەو بڕیارەدا هاتووە کە (أستبدلت، سعر الدينار السويسري القديم يعادل (150) دينار جديد)، لێرە ئێمە ئیسنادمان لەسەر ئەو بڕیارە کردووە، کە بڕیارێکی یاسایی یە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان ئەوەیە کە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بڕی غەرامەکان بە یاسایەکی تایبەت، بە هەموارکردنی یاسای غەرامانی یا سای سزادانی عیراقی چارەسەر بکرێ، ڕای دووەمیشیان ئەوەیە کە ئەم غەرامە یە لێرەدا گۆڕانکاری بەسەردا بێت، بە شێوەیەك کە لە (500000) پێنج سەد هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە (3000000) سێ ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، ڕای لێژنەی هاوبەش دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ عقوبەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە و دواتر بە

پرۆژە یاسایەکی هەموار کۆی غەرامات دەستکاری بکرێت و چاك بکرێتەوە، (40) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (4) کەس دژیەتی، کەواتە پەسند کرا، ماددەی دوای ئەوە بخوێننەوە، ماددەی (5).

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (5)

بڕگەیەك بۆ ماددەی (414) زیاد بکرێ بەم شێوەیە:

(إذا نشأ الإعتداء أذى أو مرض أدى إلى عجز المجني عليه بصورة دائمية تكون عقوبته السجن).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە بڕگەیەك زیاد دەکرێ بۆ ئەو ماددەیە، ئەصڵی ماددەکە باسی چی دەکات؟ بخوێندرێتەوە باشە.

بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:

الماده (414):

اذا توفر في الاعتداء المذكور في المادتين (412، 413) احدى الحالات التالية اعد ذلك ظرفا مشدداً:

اولاً: وقوع الفعل مع سبق الاصرار.

ثانياً: وقوع الفعل من قبل عصابة مكونة من ثلاث اشخاص فأكثر اتفق على الاعتداء.

ثالثاً: اذا كان المجني عليه من اصول الجاني.

رابعاً: اذا ارتكب اعتداء ضد موظف او مكلف بخدمة عامة اثناء تأدية وظيفته او خدمته او بسبب ذلك.

خامساً: اذا ارتكب اعتداء تمهيداً لاتكارب جناية او جنحة معاقب عليها بحبس مدة لا تقل عن سنة او تسهيلا لارتكابها او تنفيذاً لها او تمكيناً لمرتكبها او شريكه على فرار او تخلص من العقاب.

داوای زیادکردنی بڕگەیەك دەکرێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە، ڕاپۆرتی هاوبەش؟ د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (5): ڕاپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (414) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

ڕوونکردنەوە بدەین بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان؟

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

بەڵێ، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە ڕاپۆرتی هاوبەش ئیشارەتی پێدراوە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە ئەوەیە کە سەنەدێکی قانونیمان هەیە و ئەویشیان ئەوەیە ئەم هەموار کردنەی کە هاتووە و ئەوەی کە داوا دەکرێ هەر خۆی لە بڕگەی (2) لە ماددەی (412) داهاتووە، کە دەڵێ (وتكون العقوبة بالسجن مدة لاتزيد على (7) سنوات أو بالحبس اذا نشأة عن الفعل عاهة مستديمة دون ان يقصد الجانى احداثها) عاهەی موستەدیم واتە عەجزی مەجنا عەلیەی بە سورەی دائیمی، پاشان ماددەی (414) دێت کە تایبەتە بە بارە تۆندکەرەکان.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

د.سراج ڕوونکردنەوەی زیاترت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بیزەبت ڕەئی ئێمەش وەکو لیژنەی ئەوقاف هەمان ڕایە، ئەو ماددەی کە ئەوان داوایان کردووە لە پرۆژە یاسایەکە بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێ، ئەو بڕگەیەی کە ئەوان داوای دەکەن زیاد بکرێ تەنها لە ماددەی 412 لە بڕگەی (2) زۆر بە وازحی و ئاشکرایی هاتووە، هەر ویستم تەوزیحەك بدەم بۆ ئەندامانی بەڕێز.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا کردن بۆ زیادکردنی ئەو بڕگەیە بۆ ماددەی (414) مەبەستلێی ئەوەیە کە ببێ بە زەرفێکی موشەددەد، یەعنی ئەمەی لێرە هاتووە ئەو حاڵەتانەی کە دەبێ بە زەرفێکی موشەددەد تیایدا دیاری کراوە، ئەگینا لە ماددەی (412) لەگەڵ (413) حاڵەتەکانی جیاوازە بەس لێرە ئەمانەی ئێمە ئیزافەمان کردووە بۆ ئەمە لەبەرئەوەی دەبێ بە زەرفێکی موشەددەد، یەعنی داوا کردنە کە و مەبەستەکە لێرەدا دەبێ بێتە سەر ئەو خاڵانە و خاڵی شەشەم، بۆ ئەویش ببێتە زەرفێکی موشەددەد لە کاتێك دا کە ئەو..... .

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

ئاخر ئەگەر بە ماددەیەکی تر موعالەجە کرابێ، لە شوێنێك ناوی هێنرا بێ و دوایی دەتوانرێ جارێکی تر بکرێ بە زەرفی موشەددەد؟ تەلار خان فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە دەتوانرێ وەکو زەرفێکی موشدەد ئەو حاڵەتانە، چونکە دووبارە و سێ بارە دەبێتەوە، ئەگەر لەو ێدا ئیزافە بێ وەکو زەرفێکی موشەدەد باشترە، چونکە ئەو حاڵەتانەی کە ڕووبەڕووی ژنان دەبێتەوە زیاتر ئەو بڕگەیە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە سوپاس، د.جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ بەڕێز لیژنەی یاساییمە لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف د.سراج و د.ڤالا، ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، چونکە ئەگەر بگەڕێیەوە سەر ماددەی (412) بە سەریحی ماددەی (2) ئەو کێشەیەی حەل کردووە بە عقوبەی زەرفی موشەدەدکە هەر لە خودی یاسایەکەی لە ماددەی (414) باس کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

زۆر سوپاس، لیژنە پەیوەندارەکان ڕوونکردنەوەی خۆتان دا، پێموابێ ئیتر پێویست ناکات ڕوونکردنەوەی زیاتر بدرێ و بیخەینە دەنگەوە، دوو ڕا هەیە، ڕا یەکیان ئەوەیە کە ئەو ماددەیە، ماددەی (414) وەکو خۆی بمێنێتەوە و هیچی بۆ ئیزافە نەکرێ، ڕای دووەم ئەوەیە کە بۆی ئیزافە بکرێ، بڕگەیەکی تری بۆ ئیزافە بکرێ و بکرێ بە بڕگەی شەشەم کە ئەگەرلە ئەنجامی دەستدرێژی کردن ئازار یان نەخۆشیەك یان عەجزێکی بەردەوام دروست بوو ئەوا زەرفی موشەددی بۆ حساب بکرێ، ڕای ڕاپۆرتی هاوبەش دەخەینە دەنگەوە کێ لەگەڵ ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە، (41) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (4) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی دوای ئەوە ماددەی (6) د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6) ماددەی (379) بڕگەی یەکی ئەم یاسایە هەموار دەکرێت بەزیادکردنی سێ بڕگە:

أ/ سکاڵا لە مەڕ زینا بە سەر دەچێ و مافی شارستانی نامێنێ بەمردنی هاوسەری سکاڵاکار بە مەرجێك مردنی هاوسەری سکاڵاکار لەلایەن زەوجی زانی و عەشیقەکەیەوە نەبووبێ.

ب/ دەست هەڵگرتنی مێرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیناکارەکە بەهەمان شێوە بە دەستهەڵگرتن لە دادگایی کردنی ژنەکە دەژمێردرێت.

ت/ هەمان حوکم جێ بەجێ دەکرێت ئەگەر ئافرەت تەنازولی کرد لە دادگایی کردنی پیاوە زیناکارەکەی.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

بەس ئەمە ئەگەر پەسەندیش بکرێ ئەبێ بکرێتە ماددەی (1) دەقی ماددەکە لە یاسای سزادانی عیراقی؟ د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە (379):

اولا: تنقضي دعوى الزنى ويسقط الحق المدني بوفاة الزوج الشاكي او تنازله عن محاكمة الزوج الزاني او برضا الشاكي بالعودة الى معاشرة الزوج الزاني قبل صدور الحكم النهائي في الدعوى، ويعتبر تنازول الزوج عن محاكمة زوجته الزانية تنازلاً منه عن محاكمة من زنى بها.

ثانياً: وللزوج كذلك ان يمنع سير في تنفيذ الحكم الصادر على زوجه واذا توفى الشاكي يكون لكل من اولاده من الزوج المشكو او الوصي عليهم ان يمنع السير في تنفيذ الحكم).

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/6

ماددەی (379) لە یاسای سزادانی عێراقی ژ مارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەکو خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

تکایە ڕوونکردنەوە بدەن بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی دەقی ماددەکە خۆی چییە و هەمواڕەکە داوای چی کردووە و بۆچی داوای دەکەن وەکو خۆی بمێنێتەوە؟، د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لە هەمواڕەکە داوای کراوە هیچ شتێکی زیاد نییە لەوەی کە لە یاسایەکەدا هەیە، ئەوەی کە داواکراوە هەمووی لە یاسایەکەدا هەیە، مافی شارستانی نامێنێ، هەمان حوکم بەسەر ئافرەتەکە جێ بەجێ دەکرێ، هەمووی هەیە، بۆیە ئێمە داوامان کردووە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

باشە، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ خاتوو شکریە فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا ئەگەر بەوردی لەم ماددەیە وردبینەوە، کەموکورتیەکی زۆری تێدا هە یە، بۆ یە من داوای ز یاد کردنی سێ بڕگەم کردووە، لەبڕگەی یەکەم ستەمێکی زۆر لە پ یاو کراوە، لە بڕ گەی دوو لەکۆتایی دا دوو ستەم لە ئافرەت کراوە، بۆیە ئافرەت و پ یاو دوو درو ستکراوی خوای گەورەن، لە سزا و پادا شت و عەفو کردن خوای گەورە وە کو یەك بۆی دا ناون، بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان یەعنی ئە گەر لە بە شی یە کەم وردبی نەوە، بیزە بت ڕووداوێ کی لەم شێوازە لە هەرێمی کورد ستان ڕوو یداوە، پیاو ێك سکالاّی لە سەر خێزانەکەی و دۆستەکەی تۆمار کرد، پاشان هەردووکیان گیران، پیاوەکە تۆزێك شارەزایی هەبوو، گیراوە کە، واتە تاوانبارەکە شارەزایی لە یاسا هەبوو، بیری لەوە کردەوە چۆن دەربچێت و ڕز گاری ب بێ لە بەندیخا نە، بۆیە بە پارە کەسێکی تەوسیە کرد کە پیاوی ئەو ئافرە تە ب کوژێ کە ئەو دۆ ستایەتی لە گەڵی هەبوو، وە فیعلەنیش کوشتی، ئێستا ئەم پیاوە لە جادە دە سوڕێتەوە، بەڵام م ێردی ئافرەتە کە هەم شەرەفی چوو و هەم کوژراش، بۆ یە من داوام کردووە ئەو بڕگە یە ز یاد ب کرێ، سکالاّ لە مەڕ زی نا بەسەردە چێ و مافی شارستانیەتی نامێنێ بەمردنی هاوسەری سکالاّکەر، بەمەرجێك مردنی هاوسەری سکالاکار لەلا یەن زەو جی زیناوە، عاشقەکەوە نەبێ، ئەگەر پیاوەکە کە گیراوە دۆستەکەی دەستی لە کو شتنی نەبێ، یەعنی بە مەرج بگیرێ، یەعنی چۆن دەکرێ، خۆ ئەم حاڵەتانە هەیە و ئەمە ڕوویداوە بە واقع، لەڕاستی دا ئایا ئەمە ستەم نییە لە پیاوەکە دەکرێ! حاڵەتی دووەم و سێیەم، سەیرکەن لە دوو حاڵەت ستەم لە ئافرەت دەکرێ، بزەبت حاڵەتێکی لەم شێوازە ڕوو یداوە لە هەرێمی کورد ستان، پیاو ێك کە سکالاّی لە سەر ئافرەتە کە و دۆ ستی ئافرەتەکەی تۆمار کردووە، پاشان ئەم پیاوە لەگەڵ دۆستی ئافرەتەکە سوڵحی کردووە بە پارە، یەعنی ئەو پیاوە بەربووە، بەڵام حاڵەتی تو ندکاری سزا لە سەر ئافرەتە کە هەر ماوە، بۆ یە من داوام کردووە ئە گەر پیاوەکەی عەفو کرد، مەفروزە ئافرەتەکەش بە بەر عەفوە کەی ب کەوێ، لەبەر ئەوە لە یا سایەکە وادەڵێت، یەعنی پێچەوانەکەی بۆ نەبێت، بۆ ئافرەتەکە هەر تونداکاری سزایی لە سەر بمێ نێ، حا لەتێکی تر ئە گەر هاتو بیزەبت ئەمەش ڕوویداوە لە هەرێمی کوردستان، ئەگەر ئافرەتەکە سکالاّی لەسەر خیانەتی زەوجی لە پیاوە کە و لە عا شقی پیاوە کەی کرد، پا شان لە گەڵ پیاوە کەی خۆی پێکھا تەوە پیاوە کەی عەفو کرد ئافرەتەکە هەر لە سجن دەمێنێتەوە و تونداکاری سزای یاسایی لە سەر دەمێنێ تەوە، ئا یا ئە مە ستەم نی یە لەئافرەت؟ یەعنی لەدوو حاڵەت ستەم لە ئافرەت دەکرێ ئەگەر عەفو هەیە لە یاسادا لە هەردوو حاڵەتە کە لە بۆ پیاوەکە دەبێ و ئەی بۆ بۆ ئافرەتەکە نەبێ؟، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ڕا پۆرتی هاو بەش دە کەم، لەبەر ئەوەی بەڕاستی ئینقیتاع و تەنازول زۆر بە واز یحی لە ماددە کەدا هاتووە و تە سبیت بووە و حێگا کراوە تەوە، پێویست بە ئیزا فە کردن نا کات، ئەو حا لەتی کوشتنەش کە باسکرا ئەوە لە ماددە یەکی دیکە و بە پێی ئیسپات و دەلائیل دە توانێ، شێوازی مامە لەی جیاوازە لەڕووی تەحقیقی و لەڕووی دادگا کانی جینایاتیشەوە ئەوا ئەو کا تە دادوەر خۆی مامەلە یەکی جیاوازی لەگەڵ ئەو حالەتە دەکات و،زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

د.جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕاپۆرتی هاوبەشم، بەڕاستی هەموارکراوەکە هیچ فەرقی نییە لە گەڵ دەقە کەی، هەروەکو لیژنەی هاوبەش گوتی لەگەڵیانم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق(سەرۆکی پەرلەمان):

لەگەڵ ئەوەی ماددەکە ناڕوونیەکی تیایە و نازانم هەندێ لەو سەرنجانەی خاتوو شکریە اسماعیل باسی کرد وەجاهەتی تیایە، وای دەبینم وەکو ڕای شەخسی خۆم، بەڵام دەنگدانی ئە ندامانی پەر لەمان ئەم بابە تە یەکلادەکا تەوە، دوو ڕا هە یە، ڕا یەکیان ئەوە یە کە لە ڕا پۆرتی هاو بەش دا هاتووە بەو شێوەیەی خۆی بمێنێتەوە، ڕایەکەی تریان ئەوەیە کە بۆ هەندێك زەمانات کە پێویست دەکات بۆ پیاو و بۆ ژن دە ستکاری بکرێ و هە ندێ تە عدیلاتی تیا بکرێ بەو شێوەیەی کە لە پرۆژە یا سا پێشنیارکراوەکەدا هاتووە، ڕای هاوبەش دەخەینە دەنگەوە کێ لە گەڵ ئەوە یە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ (35) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (7) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (7) لەڕاپۆرتی هاوبەش.

بەڕێز د. فالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (7) پێویستە لەسەر لایە نە پەیوەند یدارەکان حوکمەکانی ئەم یا سایە جێبەجێ بکەن، لە تەبع ئەنجومەنی وەزیران هاتووە، بەڵام (پێویستە لە سەر) لە بەر ئەوەی پەیوەند یدارە بە سولتەی قەزائیش، بۆیە پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە بەو شێوەیە خوێندرا یەوە؟ کەس نییە، کەوا تە کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیە کە خوێندرایەوە؟ (49) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ کەواتە پەسەند کرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (8) ئەم یاسایە لە رۆژی بلاوبوونەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لە سەر ماددە کە؟ کەس نییە قسەی هەبێ، کەواتە کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (46)کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسەند کرا، هۆیەکانی دەرچواندن. د. ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆ یەکانی دەر چواندن لە پ ێاو بەرجە ستە کرد نی داد گەری و هێنا نە کا یەی کۆمەڵگا یەکی دوور لە تۆندوتیژی جیاکاری رەگەزی ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر هۆیەکانی دەرچواندن، کەس هەیە؟

کاك ئاری فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بۆچوونی من وشەی بەرجەستە ئا لێرەدا زەعیفە، لەبەر ئەوەی ئە مە قانو نە ئەبێت، یەعنی موتـلەق بـ ێت وە کو ریاز یات لە جـ یاتی و شەی بەرجە ستە بەم شێوەیە بێ یەکێك لەم دوو کەلیمە یە لە پێ ناو چەسپاندنی دادگەری، ئینجا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەستەبەرکردن جوانتر نییە؟

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرجەستە زەعیفە، ئەگەر مەبەست چەسپاندن و جێبەجێ کردن بێ، بەڵێ.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەری بگرن ئەو رایە. کاك محمود گومانت هەیە؟ کاك محمود فەرموو.

بەڕێز محمود عمر صالح:

پشتیوانی لە رای کاك ئاری دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پشتیوانی هی لیژنەی پێشمەرگە .

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیارەکەی بەڕێز کاك ئاری دەکەین، بۆیە بەو شێوەیە دامانڕشتەوە، هۆ یەکانی دەر چواندن لە پێناو چە سپادنی داد گەری و هێنا نە کا یەی کۆمەڵگا یەکی دوور لە تۆندوتیژی جیا کاری رە گەزی ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (56) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژ یەتی؟ (1) کەس دژ یەتی، کەواتە پەسەند کرا کێ لە گەڵ کۆی یا ساکەیە بەو شێوەیەی خوێندرا یەوە؟ (57) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی دژی هەموو یاساکەیە؟ ئێ خۆ هەر یەك ماددەیە، یەك ماددە دەستکاری کراوە؟ (3) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، پیرۆز بایی لە خەڵکی کوردستان ئە کەین بە بۆ نەی دەر چوونی ئەم یا سایەوە، زۆر سوپاس بۆ لیژنە پەیوەندیدارەکان/ ئەتوانن بگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆ تان تەنها لیژ نەی یا سایی لە سەر مینەسە بمێنێتەوە بۆ دەست کردن بە بڕگەی دووەم لە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆمان، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە بریاری یەکەم: بریتیە لە پرۆژە بریاری ناونانی شاری رانیە بە پایتەختی ئازادی، ئەم پرۆژە بڕیارە لە شەش بڕگە پێکهاتووە، لەگەڵ هۆ یەکانی دەر چواندن لەلا یەن ژ مارەی یا سایی لە ئە ندامانی پەر لەمان پێشکەش کراوە ئە مە ناوەکانیا نە: 1. سۆران عەمر 2. مەروان گەلاڵی 3. شوکریە شێخانی 4. هەورامان گەچێنەی 5. نجیبە لطیف 6. سهام عمر 7. منیرة عثمان 8. زولفا محمود 9. محمود حاجی عمر 10. رۆزا محمود 11. عادل عزیز 12. برزۆ مجید 13. علی حەمە صالح 14. ئومێد حەمە علی 15. انور قادر 16. حسن صالح 17. عبدالرحمن علي رضا، داوا کارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە بڕ یارە ئارا ستەی لیژ نە پەیوەندیدارەکان بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یا سایە ئارا ستەی هەردوو لیژ نەی ناوخۆ یا سایی پەر لەمان و گشت ئە ندامانی پەر لەمان دەکرێت.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە بریاری دووەم: بریتیە لە پرۆژە بڕیاری بە پاڕێزگار کردنی ئیدارەی گەرمیان، ئەم پرۆژە بریارە لە شەش بڕگەو هۆیەکانی دەرچواندن پێکهاتووە لە لایەن ژ مارەی یا سایی لە ئە ندامانی پەر لەمان پێشکەش

کراوە کە ئەمە ناوەکانیانە (1- بێستون فائق- 2- محمود حاجی عمر، 3- برزۆ مجید، 4- ئومێد حەمە علی، 5- فائق مصطفی، 6- عبدالرحمن علی، 7- ایوب عبدالله، 8- سالار محمود، 9- شێرکۆ حەمە امین، 10- ئێڤار ابراهیم، 11- ابوکاروان، داواکارین لە بەڕێزان ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکەن.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی گشت ئەندامانی پەرلەمان، لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی کارو باری یا سایی پەرلەمانی کوردستان دەکرێت. خاتوو مریم فەرموو.

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان، دیارە لە جەلسەکانی رابردوو، لە جەلسەی ئەمرۆ شدا کۆمەڵێك پرۆژە لەسەر پرسی بە پارێزگا بوونی بەشێك لە ناوچەکان لەلایەن پەرلەمانتارانەوە ئاراستەی دەستەی سەرۆکایەتی کراوە، دەست خۆشیان لێدەکەین خراوەتە بەرنامەی کارەوە، بەڵام ئەمە لە کاتێدایە ئێمە بەراستی تاوەکو ئێستا لە ساڵی (1999)ەوە بریاری (4) قەزا هەیە کە بکرێت بە پارێزگا، بەڵام جگە لەوەی پارێزگای هەڵەبجە دروست کراوە ئەوکانی کە نەخراوەتە بواری جێبەجێ کردنەوە بۆیە من لێرەوە جگە لەوە، داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە تاوەکو ئێستا چەند یاداشتێك ئاراستەی دەستەی سەرۆکایەتی کراوە، لەسەر پرسی بە پارێزگا بوونی دەڤەری ڕاپەرین، هەروەها سۆران و زاخۆ لێرەوە داوا لە بەڕێزتان و لایەنی بەرپرس کە حکومەتە یان ئەو جیهەتەی کە پەیوەستە بەو بڕیارەوە گەشتی پەرلەمان بکرێ بە تایبەتی ئەو یاداشتەی کە لەسەر پرسی بە پارێزگا بوونی رانیە، تاوەکو ئێستا ئاراستەی بەڕێزتان کراوە بخرێتە بەرنامەی کارەوە بۆ گفتووگۆ کردن، بانگهێشتی لایەنی بەرپرس بکرێت، بۆچی تاوەکو ئێستا ئەو بڕیارە جێبەجێ نەکراوە، هەروەها بۆ ئەوەی بەرچاوی هاوواڵتیان روون بێت لەسەر ئەو پرسە، سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

من ئەمەوێ ڕوونکردنەوەیەك بدەم بە دەستان، بەڕێزان ئەو پرۆژە بریارانەی یان ئەو پرۆژە یاسایانەی کە خوێندنەوەیان بۆ کراوە تا ئێستا لە پەرلەمانەوە بۆ بە پارێزگا بوونی قەزاکانی هەرێمی کوردستان، ئاراستەی حکومەتی ئەکەین، بۆ ئەوەی حکومەت رای خۆی لەسەر بدا بە دڵنیاییەوە پەیوەندی بە سیاسەتی جێبەجێ کردنی هەموو هەرێمی کوردستانەوەیە، بۆیە پێویست ئەکات حکومەتیش رای خۆی لەسەربدا، بە تایبەتی لەم دۆخەی کە قەیرانی دارایی لە هەرێمی کوردستان هەیە، ئیستیحداس کردنی پارێزگاکان ڕەنگە کارێکی هەروا ئاسان نەبێ، پرسی بە پاریزگا بوونی هەڵەبجەش لە راستیدا تەنها پەیوەندیدار نەبوو بە هەرێمی کوردستان، یەعنی لەسەر ئاستی عێراقیش کۆدەنگی لەسەر هەبوو، تەنانەت لە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقیش پرۆژە یاسای بۆ ئەوە پێشکەش کرابوو، ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق ناردیەوە بۆ هەرێمی کوردستان، بۆیە یەعنی پارێزگای هەڵەبجە کە لە خولەکانی پێشووش قسەی لەسەر

کراوە، لەلا یەن حکومە تەکانی پێ شووی هەرێمی کورد ستانیش کاری لە سەر کراوە پر سێك بووە تایبەتمەندیەکی خۆی هەبووە، یەعنی پەیوەندی بە لامر کزی ئیداری لە هەرێمی بە کۆی پارێزگا کانی تریش، لەگەڵ حکومەت تەنسیق دەکرێ بە تایبەتی لیژنەی ناوخۆ بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان ئاگاتان لێ بێ لیژنەی ناوخۆ ئەتوانێ، لەگەڵ حکومەت ئەم پرسە تاوتوێ بکات بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی باش بتوانرێ ئەم مەسەلەیە دیرا سە بکرێ وە بڕیار یێك بدرێ لە خز مەتی هەموو هەرێمی کورد ستاندا بێت، هەموو قەزاکان و بە تایبەتی ئەو قەزانەشی کە داوای پارێزگای سەربەخۆ ئەکەن لە قازانجی هەموو لا یەك بێت، ئەگەر نوقتەی نیزامیەکانتان پەیوەندیدار نییە بەو بابەتە با کۆتایی پێ بێنین.

خاتوو فیروز فەرموو.

بەڕێز فیروز طه عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی هەروەسا پشتگیریا ئاخفتنا بەرێز مریەم خانێ دکەم بەس من دڤێت راستکرنەك بدەم بڕیارا ژمارا یازدە (11) ل (1999/9/22) بڕیارا پارێزگەھ بوونا هەر چار باژێرێن کوردستانێ بوو، ئاکرێ و سۆران و رانیە و هەڵەبجە، نە زاخۆ بوو من دڤیا بەس راستکرنەڤە بیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعید صادق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من فیروز خان کردی پشتگیری لە فیروزخان و لە خاتوو مریەم خان دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان بەم شێوەیە دانیشتنەکەمان کۆتایی پێهات، زۆر سوپاس بۆ ئێوە.

فخرالدین قادر	**جعفر ابراهیم ئیمینکی**	**د. یوسف محمد صادق**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان عێراق	**کوردستان عێراق**	**کوردستان - عێراق**